

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

Wrocław, dnia 11 maja 2022 r.

Poz. 2609

UCHWAŁA NR LVIII/349/2022 RADY MIASTA LUBAŃ

z dnia 26 kwietnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia „Programu opieki nad zabytkami dla miasta Lubań 2022-2025”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, oraz art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2022 r. poz. 559 z późn. zm.) w związku z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021 r., poz. 710 z późn. zm.) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Program opieki nad zabytkami dla miasta Lubań 2022 – 2025” zaopiniowany pozytywnie przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik nr 1 do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Lubań.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Przewodniczący Rady Miasta:
Kamil Glazer

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr LVIII/349/2022
Rady Miasta Lubań z dnia 26.04.2022 r.

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA LUBAŃ
2022 – 2025**

SPIS TREŚCI:

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	12
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	18
6. Historia Miasta Lubań.....	24
7. Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego.....	28
7.1. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Miasta Lubań	28
7.1.1. Obiekty zabytkowe	28
7.1.2. Zabytki o charakterze sakralnym.....	35
7.1.3. Zabytki o charakterze militarnym.....	39
7.1.4. Założenia parkowe, zespoły zieleni miejskiej, cmentarze	41
7.1.5. Pozostałe obiekty	44
7.1.6. Obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków	46
7.1.7. Obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków	47
7.1.8. Planowany wpis obiektów do Gminnej Ewidencji Zabytków	58
7.2. Stan zachowania obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków	59
7.3. Zabytki archeologiczne	59
7.4. Zabytki ruchome.....	64
7.5. Niematerialne dziedzictwo kulturowe	64
8. Analiza szans i zagrożeń dziedzictwa kulturowego (Analiza SWOT).....	65
9. Podstawowe założenia programu opieki nad zabytkami.....	67
10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	68
11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	69
11.1. Dotacje.....	70
11.2. Wydatki miasta związane z ochroną zabytków	73
12. Załączniki	75

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe jest jednym z podstawowych aspektów życia i działalności człowieka, który definiuje tożsamość danego narodu. Obiekty zabytkowe stanowią cenny element, wpływający na kształtowanie otoczenia współczesnego człowieka oraz mają wpływ na jego życie codzienne. Dlatego bogactwo i różnorodność dziedzictwa, należycie pielęgnowane powinno stanowić jeden z głównych czynników rozwoju życia społeczno - gospodarczego.

Niniejsze opracowanie stanowi wypełnienie ustawowego obowiązku wynikającego z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, nakładającego na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zostaje przyjęty przez Radę Miasta. Program ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego. Sporządza się go na okres 4 lat.

Gminny program opieki nad zabytkami nie jest aktem prawa miejscowego, natomiast stanowi dokument uzupełniający dotychczas przyjęte akty prawa miejscowego, uwzględniając zadania z zakresu opieki nad zabytkami. Dokument ma wspomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej i upowszechniać wiedzę o zabytkach.

Niniejszy dokument stanowi kontynuację opracowanego Gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta Lubań 2016-2020 który został przyjęty uchwałą nr 246/2015 Rady miasta Lubań z dnia 28 października 2015 (Dz. U. Woj. Dol. z 2016 r., poz. 302) Został on zaktualizowany w zakresie potencjału dziedzictwa kulturowego, źródeł finansowania oraz dostosowany do zmieniających się realiów dotyczących opieki nad zabytkami w części analizy SWOT, celów i działań.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawę prawną opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.), która mówi o obowiązku sporządzenia przez samorzady wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat, gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 powyższej ustawy opracowanie ma w szczególności na celu:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ponadto art. 21 ww. ustawy określa, iż gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na podstawie ewidencji zabytków.

3.Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Najważniejszym elementem ochrony zabytków jest jego regulacja prawna. Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w aktach prawnych takich jak:

- **Konstytucja RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:
  - Art. 5: *„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”*.
  - Art. 6 ust. 1: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”; ust. 2: Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”*.
  - Art. 86: *„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”*.

Ustawy:

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:
  - Art. 3, który definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. Zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.
  - Art. 4, który objaśnia, że ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- Art. 5, który określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury”.
- Art. 6, który klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:
  - „1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:
    - 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
      - a) krajobrazami kulturowymi,
      - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
      - c) dziełami architektury i budownictwa,
      - d) dziełami budownictwa obronnego,
      - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
      - f) cmentarzami,
      - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
      - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
    - 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
      - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
      - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
      - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
      - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
      - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (...),
      - f) instrumentami muzycznymi, g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
      - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
    - 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
      - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
      - b) cmentarzyskami,
      - c) kurhanami,
      - d) relikwiami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
  - 2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.
- Art. 7, który określa formy ochrony zabytków:
  - 1) wpis do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 9). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy, lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie tej decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłaszana jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków – na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu – w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

1) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

2) uznanie za pomnik historii;

3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

- Art. 16 ust. 1: „Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.
- Art. 17, który określa zakazy i ograniczenia na terenie parku kulturowego dotyczące: prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej; zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych; umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1; zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury; składowania lub magazynowania odpadów.
- Art. 18: „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego

województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji

o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- Art. 19, który wskazuje, że: „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- Art. 20, który mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenów.

- Art. 21: „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.
- Art. 22: „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.
2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.
3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.
4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.
5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:
1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.
- Art. 89 który wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:
1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.
- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372), gdzie w art. 7 ust. 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury (...) oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się również w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym w:

- **Ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 741 z późn. zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczenia terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa stanowi również, iż w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się wymagania ochrony i dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1333 z późn. zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych działaniach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów

odrębnych, m.in. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

- **Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1219 z późn. zm.), która mówi m.in. że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.
- **Ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1098 z późn. zm.). Przepisy określają m.in. kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990). Zgodnie z ustawą celem publicznym jest m.in. opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Określa postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 194). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo. Polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, instytucji filmowych, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki – ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej – prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1057). W ramach ustawy gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).
- **Ustawie z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.) Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. tablic i urządzeń reklamowych.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i bibliotekach zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 902);
  - **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479).
- Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:
- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (Dz. U. z 2020 r. poz. 164).

Przy planowaniu i wykonywaniu prac konserwatorskich przy zabytkach, należy brać pod uwagę następujące zasady współczesnej doktryny konserwatorskiej, których stosowanie powinno również obowiązywać władze samorządowe:

- a. *primum non nocere* (po pierwsze nie szkodzić),
- b. maksymalne poszanowanie oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- c. minimalna niezbędna ingerencja (powstrzymanie się od działań niekoniecznych),
- d. zasada, zgodnie z którą należy usuwać to (i tylko to, co na oryginał działa niszcząco,
- e. zasada czytelności i odróżnialności ingerencji,
- f. zasada odwracalności metod i materiałów,
- g. zasada wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Powyższe zasady dotyczą m.in. konserwatorów – pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów, jak również pracowników samorządowych zajmujących się ochroną zabytków, właścicieli i użytkowników.

Rozporządzenia:

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (Dz. U. z 2021 r. poz. 81);
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenie rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2021 r., poz. 56);
- **Rozporządzenie z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886);
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 kwietnia 2021 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2021 r., poz. 731);
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304);
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie Organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153);

- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);
- **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Program opieki nad zabytkami jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Odwołuje się do dokumentów, które połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami**
Krajowy program został przyjęty uchwałą nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. Głównym celem Programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. W okresie 4 lat realizowany są we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej trzy cele szczegółowe podzielone na kierunki działania, tj.:
  - Cel szczegółowy 1: „Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego”, podzielony na kierunki działania:
    1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym.
    2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym.
  - Cel szczegółowy 2: „Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami”, podzielony na kierunki działania:
    1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.
    2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego.
  - Cel szczegółowy 3: „Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa”, podzielony na kierunki działania:
    1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa i jego wartości.
    2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.
- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 wraz z Uzupelnieniem na lata 2004 – 2020**
Strategia została przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 r. poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury. Misją tej strategii jest „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przynoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”.
Uznając kulturę za jeden z podstawowych czynników rozwoju regionów zapisano w Strategii następujące priorytety:
  - wzrost efektywności zarządzania kulturą,
  - wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,

- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
  - poprawa warunków działalności artystycznej,
  - efektywna promocja twórczości,
  - zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
  - zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.
- **Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020** wprowadza programy operacyjne służące realizacji strategii. Jednym z nich jest Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

W programie wyróżnione zostały dwa komplementarne priorytety:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych. Podstawowym celem priorytetu jest poprawa stanu zachowania zabytków, kompleksowa ich rewaloryzacja, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę,
  - rozwój kolekcji muzealnych – zadania związane z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.
- **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**

Strategia została przyjęta Uchwałą Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. i jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa.

Strategia przedstawia cele do realizacji do 2020 r., w perspektywie do 2030 r., określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów dokumentu.

Głównym celem jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

- **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030**

Przedmiotowa strategia stanowi kontynuację i aktualizację przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 26 marca 2013 r. Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 i stanowi jeden z instrumentów realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Głównym celem jest zatem wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach: współdziałanie, kultura, kreatywność.

Pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m.in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmacniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami.

Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności. Potencjał kulturowy determinuje więc w istotnym zakresie sposoby podejmowania decyzji, umożliwia budowanie atmosfery otwartości i wzajemnego zaufania. Dziedzictwo kulturowe, umożliwiając budowanie i utrwalanie wspólnej tożsamości, jest kluczowym elementem potencjału kulturowego i stanowi bezcenny zasób, który powinien być wykorzystany dla obecnego i przyszłego rozwoju. Głównym celem jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków.

- **Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030**

Koncepcja została przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Kładzie ona szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

- ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,

- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

Program opieki nad zabytkami jest również zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych. Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Dolnośląskiego na lata 2021 – 2024**

Program został opracowany na podstawie uchwały Zarządu Województwa nr 2944/VI/20 z dnia 5 listopada 2020 r.

Program opieki nad zabytkami jest podstawowym instrumentem kształtowania długookresowej polityki w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w województwie dolnośląskim. Należy do grupy programów realizujących strategię województwa i w związku z tym stanowi dokument wykonawczy do „Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030”. Opracowanie programu jest wypełnieniem obowiązku ustawowego wynikającego z ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która w art. 87 ust. 1 zobowiązuje Zarząd Województwa do sporządzenia na okres 4 lat wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami.

Jego głównym celem jest określenie warunków organizacyjnych i finansowych dla realizacji zadań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, zgodnie z kompetencjami Samorządu Województwa Dolnośląskiego.

Niniejszy Program obejmuje lata 2021 – 2024 i stanowi kontynuację programu obowiązującego w latach 2016 – 2020. Cele i zadania programowe, jakie będą realizowane w latach 2021 – 2024 zostały ściśle powiązane z przedsięwzięciami określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

- **Strategia rozwoju województwa Dolnośląskiego 2030**

Strategia została przyjęta uchwałą nr XXXII/932/13 przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego dnia 28 lutego 2013 r. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał Dolnego Śląska i określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów.

Jako cele strategiczne wyznaczono między innymi:

Cel strategiczny: Odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Konkretyzacją tychże celów są cele operacyjne (priorytety) oraz przyporządkowane im przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych.

Cel operacyjny: Ochrona obiektów i terenów dziedzictwa kulturowego. Przedsięwzięcia strategiczne – grupy zadań strategicznych:

- Wsparcie przedsięwzięć służących rozwojowi kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie.
- Wspieranie i udostępnianie zintegrowanych działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego i jego promocji.
- Wsparcie zagospodarowywania i udostępnienia na cele turystyki lub kultury najważniejszych obiektów zabytkowych oraz miejsc historycznych o znaczeniu ponadregionalnym.

W Strategii opisano środowisko kulturowe województwa. Na terenie województwa dolnośląskiego obserwuje się dużą różnorodność form krajobrazu oraz bogactwo dziedzictwa kultury materialnej. Większość miast Dolnego Śląska posiada historycznie wykształcony układ przestrzenny z obiektami zabytkowej zabudowy.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego**

Dokument został przyjęty uchwałą nr XIX/482/20 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 16 czerwca 2020 r. opublikowaną w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 czerwca 2020 r. pod poz. 4036.

Plan uwzględnia wymogi, określone w art. 39 ust. 3 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i określa między innymi system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Uwzględnione również ustalenia Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2030.

Wizja zagospodarowania przestrzennego województwa, określająca Dolny Śląsk jako jeden region rozwijający się w sposób spójny, ale złożony z różnych obszarów o odmiennych potencjałach, została opisana za pomocą czterech celów polityki zagospodarowania przestrzennego samorządu województwa.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego Dolnego Śląska wynika z wielonarodowej i wielowyznaniowej specyfiki regionu. Pod względem liczby zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwo dolnośląskie zajmuje pierwszą pozycję w Polsce. Zasoby te stanowią bardzo istotny czynnik umożliwiający budowanie i utrwalanie tożsamości regionalnej oraz rozwijanie potencjału społecznego i gospodarczego. Zapewnienie ochrony i opieki nad zabytkami należy do kompetencji organów administracji publicznej. Samorząd województwa wykonuje zadania w tym zakresie jako jednostka samorządu terytorialnego odpowiedzialna za ochronę zabytków na terenie województwa oraz jako właściciel zabytków stanowiących mienie województwa.

Najważniejszym zadaniem jest poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych oraz historycznie ukształtowanych miejskich założeń przestrzennych, które pilnie wymagają podjęcia prac ratowniczych. Konieczne jest utrzymanie wartości historycznych świadczących o tożsamości i indywidualnych cechach założeń urbanistycznych, takich jak układ przestrzenny z centralnie usytuowanym rynkiem i dominującymi obiektami, ratuszem, kościołem oraz kwartałami mieszczańskiej zabudowy.

- **Strategia Rozwoju Powiatu Lubańskiego do roku 2020**

Dokument został przyjęty uchwałą nr XVIII/114/2011 Rady Powiatu Lubańskiego z dnia 24 listopada 2011 r.

W Strategii stwierdzono, iż lokalną politykę kulturalną, której zadaniem jest stymulowanie rozwoju twórczości kulturalnej, upowszechnianie jej wartości, organizowanie kontaktów publiczności z różnymi dziedzinami sztuki i działalności kulturalnej w gminach – prowadzą instytucje kultury: biblioteki, domy i ośrodki kultury, placówki kinematografii, muzea, elementy infrastruktury sportowej oraz lokalne ośrodki masowego przekazu.

Wizję powiatu zdefiniowano w 6 różnych dziedzinach. W kontekście ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego wizja brzmi następująco: Powiat lubański będzie atrakcyjnym subregionem o funkcjach turystyczno-wypoczynkowych i uzdrowiskowych. Rejonami wysokiej aktywności rekreacyjnej będą tereny nad zbiornikami Leśniańskim i Złotnickim (w tym dla rozwoju sportów wodnych) oraz miasto Świeradów Zdrój, a ponadto na terenach wiejskich funkcjonować będzie sieć podmiotów gospodarki turystycznej (...)

Rozwojowi turystyki krajoznawczej sprzyjać będzie rozwinięta sieć szlaków pieszych i dróg rowerowych.

Nadrzędnemu celowi określone jako zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy powiatu, podporządkowana została wiązka celów strategicznych rozwoju powiatu lubańskiego w perspektywie końca 2 poł. XXI w.: wysoki poziom warunków życia mieszkańców, dobry wizerunek powiatu, wzrost aktywności gospodarczej, wzrost aktywności społecznej powiatowej wspólnoty, rozwój funkcji turystycznej i uzdrowiskowej, wysoka jakość środowiska naturalnego oraz wielofunkcyjny rozwój terenów wiejskich.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

• **Strategia Rozwoju Miasta Lubań na lata 2015 – 2025**

Strategia rozwoju Miasta Lubań na lata 2015 – 2025 przyjęta uchwałą nr XVI/105/2019 Rady Miasta Lubań z dnia 29.10.2019 r.

Dokument zawiera syntetyczny opis uwarunkowań i kierunków rozwoju, celów strategicznych i działań służący do określenia długookresowego planu zarządzania rozwojem Miasta. Uczestnicy warsztatów strategicznych sformułowali następującą wizję Miasta Lubania: *„Estetyczny i funkcjonalny Lubań postrzegany przez mieszkańców jako przyjazne i rozwijające się miasto, w którym warto mieszkać, m.in. dlatego, że skutecznie przyciąga inwestorów i stanowi dogodną przestrzeń dla przedsiębiorczości. Dla turystów przemierzających się w obszarze pogranicza, Lubań jest nie tylko wygodnym punktem rozpoczęcia wypraw po regionie, ale daje również możliwości spędzenia czasu w atrakcyjny sposób w samym mieście. Lokalna społeczność ma możliwość realizowania swych potrzeb z zakresu edukacji, kultury, sportu, rekreacji i pracy. Miasto wyróżnia się na tle sąsiednich miejscowości pod względem działań pro-ekologicznych, pro-regionalnych i marketingowych. Dzięki tym ostatnim marka Lubania jest silna i rozpoznawalna w regionie i poza jego granicami.”*

Jednym z celów operacyjnych zapisanych w strategii jest zachowanie i pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego miasta. Cel ten ma zostać realizowany m.in. poprzez:

- Rewaloryzacja i rewitalizacja sztandarowych zabytków miejskich (Wieża Bracka, Dom Solny, Wieża Trynitarzka, Parowozownia);
- Rewaloryzacja i rewitalizacja miejskich terenów zielonych.
- Zagospodarowanie Kamiennej Góry na cele turystyczne, rekreacyjne, sportowe oraz edukacji przyrodniczo – historycznej.
- Zorganizowanie Centrum Informacji Turystyczno – Gospodarczej (obejmującego swym zasięgiem zachodnią część Dolnego Śląska).
- Powołanie instytucji miejskich przewodników turystycznych.

• **Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Lubań**

Dokument został przyjęty Uchwałą nr VI/38/2019 z dnia 26 lutego 2019 r. Celem opracowania jest zaktualizowanie polityki przestrzennej, w tym zweryfikowanie zasad zagospodarowania terenów w obszarze miasta, wobec dezaktualizacji uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego (przestrzennych, społeczno-gospodarczych i środowiskowych), podstaw prawnych związanych z gospodarką przestrzenną. Jest to

podstawowy dokument dla władz samorządowych, na podstawie którego prowadzona jest polityka i strategia działań w sferze zagospodarowania przestrzennego.

Ustalenia zawarte w studium, służą koordynacji przestrzennych rozwiązań zawartych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, sporządzanych dla poszczególnych części miasta. Stanowi wytyczne do sporządzenia w zakresie stosowania wymagań ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury.

W Studium precyzyjnie określono kierunki środowiska kulturowego, wskazano konkretne obiekty, które podlegają ochronie. Wyznaczono również granice stref ochrony konserwatorskiej dla obszarów zabytkowych i zachowanych układów urbanistycznych wraz z zasadami ich ochrony.

- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Teren miasta pokryty jest w całości planami miejscowymi. W swoich treściach zawierają podstawowe zasady, które należy stosować w odniesieniu do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Ze względu na wartości kulturowe ochroną prawną na terenie miasta Lubią objęte są:

- zabytkowe budowle,
- zabytkowe założenia parkowe,
- zabytkowe cmentarze,
- zabytkowe zespoły zabudowy

Ochrona ich realizowana jest poprzez wpis do rejestru zabytków oraz ewidencji zabytków i wynikające z tego zobowiązania prawne. Ponadto ochrona wartości kulturowych odbywa się w drodze ustanawiania stref ochrony konserwatorskiej. Strefy ochrony konserwatorskiej działają na podstawie art. 19 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.). Gminy mogą ustanowić takie strefy w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a także w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Nie są więc one wyznaczane dowolnie, lecz przeważnie w wyniku uzgodnień projektu tych dokumentów z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W Lubaniu znajduje się kilka obszarów położonych w strefach ochrony konserwatorskiej:

- strefa „A” – ścisłej ochrony konserwatorskiej

Stare Miasto, obejmuje teren ograniczony od pl. 3 Maja, ul. Lwówecką na wschód do toru kolejowego i dalej na północ granicą toru kolejowego i na zachód dzisiejszą ulicą Graniczną, powyżej kościoła pw. Św. Trójcy dalej do ul. Podwale i tą ulicą do Pl. 3 Maja i ul. Lwóweckiej. Teren ten wpisany jest do rejestru zabytków od 4 kwietnia 1953 roku pod nr 607/295. Strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczono w granicach murów obronnych.

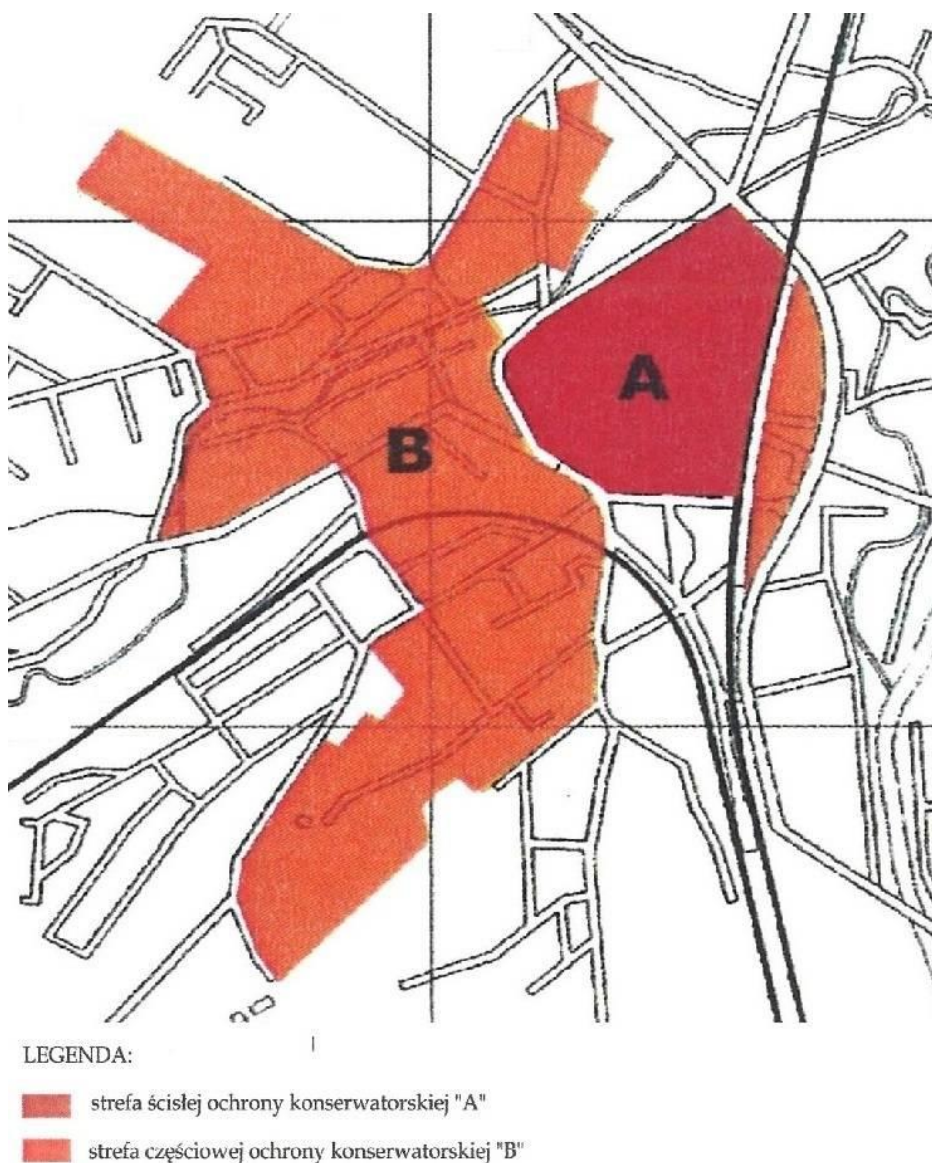
Ochroną objęto wzniesione w pocz. XIV w. obwarowania miasta, szachownicowy układ urbanistyczny z kwartalnymi podziałami, oparty o cztery główne bramy (pozostała tylko Baszta Bracka) z dość regularną siatką ulic - Ratuszowa, Spółdzielcza, Bracka, Wąską, Szkolna, Grunwaldzka oraz wzniesionymi wzdłuż nich kamienicami czynszowymi. Centrum całego układu stanowi Rynek z Wieżą Kramarską, renesansowym ratuszem oraz współcześnie odtworzonym blokiem śródmiejowym oraz pierzejami (zachodnia oraz północna). W granicach strefy znajdują się również wolnostojące zabytkowe obiekty: Dom pod Okrętem (XVII w.), Dom Solny (XV w.), Dawne Gimnazjum (XVI w.) szeregowo zabudowana przy ul. Szkolnej (XVII w) Baszta Bracka (XIV w.), Wieża Trynitarzka (XIII w.) i neogotycki Kościół pw. św. Trójcy (XIX w).

Strefa ochrony konserwatorskiej, zwana potocznie „A” uściślona jest w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego do Staromiejskiego Centrum Miasta w Lubaniu, objętego wpisem do rejestru zabytków. W związku z powyższym przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub zgłoszenie należy uzyskać uzgodnienie lub opinię od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W strefie tej obowiązuje zachowanie historycznego układu przestrzennego ze wszystkimi elementami, konserwacja zachowanych głównych elementów układu przestrzennego, usunięcie i przebudowa obiektów dysharmonijnych, dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej, każdorazowa konieczność uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszelkiej działalności budowlanej, wymóg konsultowania i uzyskiwania każdorazowo zgody WKZ dla wszystkich zmian i podziałów nieruchomości oraz przebudowy, rozbudowy i remontów wszelkich obiektów w strefie.

Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej, nazywana potocznie „B”, są to tereny przyległe do Starego Miasta oraz fragmenty lepiej zachowanych dawnych przedmieść miejskich. W skład strefy wchodzi zespoły zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo – usługowej, obszary powojkowe i tereny zieleni urządzonej. W granicach strefy ochrony konserwatorskiej „B” wyróżnić można:

1. rezydencjonalne osiedle willowe o bogatej formie architektonicznej u podnóża Kamiennej Góry przy ul. Mickiewicza oraz Alei Kombatantów wraz z obiektami użyteczności publicznej (ul. Mickiewicza), dominanta w postaci kościoła ewangelickiego oraz przyległymi, mniej reprezentacyjnymi, osiedlami domów jedno- i dwurodzinnych – (ul. Słoneczna ul. Sikorskiego),
2. poprzemysłowe obiekty – budynki fabryki tekstyliów przy ul. A. Krajowej, Bankowej, Włókienniczej, Staszica, zabudowania mieszkalne wolnostojące, sytuowane liniowo wzdłuż ul. Łużyckiej, Zgorzeleckiej, Dąbrowskiego z II poł. XIX i pocz. XX w.
3. zespoły zabudowy kwartalnej – pełnej (ul. Słowackiego) lub niepełnej (Armii Krajowej, Bankowa, Kopernika, Worcella, Łużycka, pl. Śląski)
4. zabytkowe tereny zieleni urządzonej „Park na Kamiennej Górze” z dominującym obiektem „Szkoły Muzycznej” tzw. „Zameczek”, wraz z otaczającymi Park zespołami zabudowy,
5. dawne koszary przy ul. Wojska Polskiego – Słowackiego

Strefa częściowej ochrony konserwatorskiej „B” powinna obejmować o wiele większy obszar miasta, zgodnie z analizą urbanistyczną z 1987 r. W jej zasięgu powinny znaleźć się charakterystyczne osiedla wielorodzinne z lat 20 i 30-tych XX wieku – w rejonie ul. Parkowej, Gajowej, Polnej, Górniczej, Kochanowskiego, Klasztornej, Pawiej, Miłej, a także obszar zabudowy o charakterze wiejskim tzw. Zakwisia, dawniej części wsi Uniegoszcz, czyli rejon ul. Głównej, Bocznej, Dolnej. Aktualnie w nowych planach miejscowych stosowane są zapisy, które mają na celu ochronę tych zespołów zabudowy.

W strefie „B” ochrony konserwatorskiej obowiązuje zachowanie historycznego układu przestrzennego, rewaloryzacja i modernizacja obiektów o wartościach kulturowych, docelowe usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonijnych, konieczność dostosowania nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej oraz historycznych form zabudowy, wymóg konsultowania i uzyskiwania każdorazowo zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszystkich działań inwestycyjnych.

Strefa „K” ochronny krajobrazu kulturowego. W Lubaniu aktualnie nie występują tego typu formy ochrony konserwatorskiej (strefy). Najcenniejszym elementem krajobrazu kulturowego w mieście jest park na Kamiennej Górze z zabytkowym starodrzewem oraz wytyczonymi alejkami, a także dwa cmentarze przy ul. Wrocławskiej. Oba te obszary są jednakże już wpisane do rejestru zabytków. Na etapie zmian w planie można rozważyć objęcie tego typu strefą zabudowy z przełomu XVIII/XIX wieku wraz z zabytkowym parkiem przy ul. Bocznej. Co prawda nie pozostał do czasów współczesny pałac z tego założenia, jednakże w oparciu o historyczne przekazy nadal możliwa jest jego odbudowa i wyeksponowanie tego niezmiernie ciekawego założenia. Co ważne teren ten położony jest w dość atrakcyjnym miejscu i może stanowić docelowo element turystyki lokalnej.

W strefie tej obowiązuje zachowanie historycznych granic założeń krajobrazowych, utrzymanie integralności zespołów pałacowo-parkowych, parków i cmentarzy oraz alei, rewaloryzacja zabytkowych elementów krajobrazu urządzonego, wymóg lokalizacji obiektów kubaturowych na terenie parków tylko na miejscu dawnej zabudowy, wymóg konsultowania i uzyskiwania każdorazowo uzgodnienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszelkich prac renowacyjnych, porządkowych, wycinki drzew.

W Lubaniu znajduje się kilka stref „E” czyli stref ekspozycji. Najważniejsze punkty ekspozycyjne widokowe znajdują się na Harcerskiej Górze, wzniesieniu przy ul. Różanej, pomiędzy cmentarzami (na ul. Wrocławskiej), na Kamiennej Górze (ul. Dąbrowskiego), koło starego szpitala (ul. Zawidowska), na tyłach ul. Klasztornej (wzniesienie o dawnej nazwie niem. Kappel Berg, Kappelen Berg). Ochronie powinien podlegać także widok z Ostróżka k. Lubania (rejon ul. Bocznej).

W strefie tej obowiązuje wyłączenie spod zabudowy kubaturowej, ujemnie wpływające na ekspozycje obiektów zabytkowych, wszelkie inwestycje należy poprzedzić studiami panoramicznymi, lokalizacja obiektów kubaturowych oraz innych wysokich urządzeń wymaga uzyskania zezwolenia Wojewódzkiego konserwatora Zabytków. W strefach tych dopuszczone jest budownictwo tylko do określonej wysokości, nie zaburzające widoku na Lubań.

Strefa „W” — ścisłej ochrony stanowiska archeologicznego. Na terenie miasta obecnie ścisłą ochroną stanowiska archeologicznego objęte są ruiny średniowiecznej szubienicy przy ul. Papieża Jana Pawła II (dz. nr 8 AM 3 Obr. I) – wpisane do rejestru zabytków.

Strefa W obejmuje stanowiska archeologiczne wyeksponowane w terenie. Obiekt, dla którego wyznaczono strefę, wykluczony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć jego specyficzną formę. Przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym (odtworzenie pierwotnego kształtu), czy inne prace rekultywacyjne lub adaptacyjne podejmowane na obszarze stanowiska objętego ww. strefą powinny uzyskać akceptację służb konserwatorskich i być prowadzone pod ich ścisłym nadzorem, po wydaniu stosownego pozwolenia.

Strefy „OW” – obserwacji archeologicznej. W granicach Lubania znajdują się 59 stanowiska archeologiczne, większość z nich zawiera późno średniowieczne ślady osadnictwa

lub osad. Znaleźiska – ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamiennej i neolitu, epoki brązu, okresu halsztackiego, wczesnorzymskiego oraz średniowiecznego.

Wszelkie inwestycje planowane na obszarach objętych strefą „OW” powinny zostać uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Ponadto stanowiska te winny być uwzględniane i nanoszone w formie niezmienionej przy wykonywaniu planów i projektów szczegółowych. Nie należy jednak wykluczać możliwości, że dane, dotyczące zabytkowej zawartości stanowisk, jak i ich zasięgu, ulegną zmianie po przeprowadzeniu badań weryfikacyjnych.

6. Historia Miasta Lubań

Lubań, położony jest w zachodniej części województwa dolnośląskiego, na Pogórzu Izerskim, w dolinie rzeki Kwisy i potoku Siekierki, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych, przede wszystkim na dawnym paneuropejskim szlaku Via Regia. Przez miasto przebiegają trasy drogowe do Bolesławca, Zgorzelca, Jeleniej Góry. Lubań jest największym miastem leżącym nad Kwisą i może się poszczycić wielowiekową historią. Początki miasta sięgają wczesnego średniowiecza, wtedy to miała powstać słowiańska osada Luban, zwana w średniowiecznych źródłach Starym Lubaniem. Kronikarze miasta pisali o istnieniu w czasach słowiańskich warownego grodu, który stanowił siedzibę żupana. Miasto Lubań, które założono na gruntach wsi, figurowało w źródłach jako „Luban”, aż do początków XVI w. Nazwa osady przypuszczalnie wywodzi się od imienia Luban, który był jej założycielem lub pierwszym właścicielem.

Nie jest znana data lokalizacji miasta, rozważane są trzy wersje, m.in.: lokacja miasta na zasadach prawa magdeburskiego nastąpiła prawdopodobnie w latach 20. XIII w. za rządów króla Czech Przemysława Ottokara I, około 1250 roku za czasów księcia Bolesława Rogatki (a raczej jego wasala Wittiga de Kamenz) lub w latach 60-tych XIII wieku za rządów Ottona z dynastii askańskiej. Pierwsza wzmianka o Lubaniu jako mieście („civitas Luban”) pochodzi z 1268 r. W XIII w. miasto otrzymuje własny samorząd wraz z rajcami miejskimi i burmistrzem. Od władających Łużycami Askańczyków, margrabiów z Brandenburgii, Lubań otrzymuje ważne przywileje m.in. swobodne polowanie i łowienie ryb w obrębie „jednej godziny” oraz wolność cła dla dóbr lubańskich przewożonych z Wrocławia i z powrotem. W roku 1284, bądź 1294, margrabia Otto nadał mieszczanom przywilej sprawowania wyższego sądownictwa. Szybki rozwój miasta związany był z położeniem przy ważnym szlaku handlowym, zwanym Via Regia. O wysokiej stopie życiowej jego mieszkańców świadczy fakt, że w 1273 roku mieszczanie fundują wspaniałą męski klasztor franciszkański. Posiadanie przez miasto klasztoru w owym czasie podnosiło jego rangę i prestiż lokalnej społeczności. Od lat 50. XIII w. kwitnie w mieście sukienictwo zaszczerpione przez przybyłych na te ziemie Flamandów, które przetrwało do XIX w. ustępując tkactwu lnianemu.

Miasto początkowo otoczone było ziemnymi wałami i palisadami. Dopiero w I ćwierci XIV wieku margrabia Waldemar Wielki nakazał umocnić Lubań kamiennym, podwójnym murem. Wraz z murami powstały cztery bramy oflankowane basztami: Brama Bracka, Brama Mikołajska, Brama Nowogrodziecka i Brama Zgorzelecka.

Po śmierci margrabiego Waldemara w 1319 r. miasto przeszło na własność Henryka I Jaworskiego, śląskiego Piasta. Z jego inicjatywy w 1320 r. powstał w Lubaniu żeński klasztor magdalenek. Henryk I nadał miastu także prawo targu solnego, a także nowy herb miejski. W latach 1346 do 1635 r. Lubań jest pod panowaniem czeskim. W XIV wieku (1 czerwca 1346 r.) zostaje powołana słynna konfederacja mieszczańska - Związku Sześciu Miast Łużyckich, do którego należały Lubań, Zgorzelec, Lubij, Żytawa, Budziszyn i Kamieniec Łużycki. Głównym zadaniem Związku miała być ochrona mieszczan przed rozbójnikami paraliżującymi handel. Formalne rozwiązanie nastąpiło dopiero w 1815 r., po Kongresie Wiedeńskim, kiedy to

nastąpił rozbiór Górnych Łużyc. Związek został ponownie powołany do życia przez siedem miast (Görlitz plus Zgorzelec) w 1991 roku.

Fot. Herb Lubania z listu herbowego z 1541 roku (zbiory Archiwum Państwowego).

W dziejach miasta tragicznie zapisały się wojny husyckie. Husyci zdobyli i spłądrowali Lubań dwukrotnie (1427, 1431). Wojny nie były jedynymi klęskami, jakie nawiedzały Lubań. Miasto trawione było wielkimi pożarami, jak również nękane licznymi epidemiami. Pomimo tego miasto w końcu XV w. rozwijało się intensywnie. Najwięcej dóbr ziemskich Lubań nabywa za Jagiellonów, którzy władali Łużycami w latach 1490 – 1526 oraz za Ferdynanda I Habsburga. Pierwsza połowa XVI wieku to okres intensywnego rozwoju miasta. Wzniesiony został okazały renesansowy ratusz oraz wiele innych budowli (np. Dom Solny). W tym czasie Lubań otrzymuje przywilej organizowania kilkudniowego jarmarku oraz targu kiermaszowego.

W początkach XVI w. lubańskie browarnictwo zdobywa zasłużony rozgłos nie tylko na Łużycach, ale i w krajach ościennych. Piwo lubańskie znane ze swej dobrej jakości nawet w odległym o ponad 150 km Wrocławiu, gdzie podawano go w ratuszowej restauracji Piwnicy Świdnickiej, a także raczyli się nim: Marcin Luter i Filip Melancton, twórcy protestantyzmu.

W drugiej połowie XVI w. rozwija się szkolnictwo – rozbudowano Gimnazjum z fundacji Adriana Albinusa. W I połowie XVII w. wszyscy rzemieślnicy w mieście umieli pisać, czego nie można było powiedzieć o okolicznej szlachcie. W 1577 r. zawiązuje się nowy cech płócienników, których lniane wyroby zdobywają liczne rynki w Europie. Powstają cechy cieśli i złotników.

Dźwigające się po represjach i klęskach żywiołowych miasto ogarnęła długotrwała i wyniszczająca wojna trzydziestoletnia. Lubań był parokrotnie oblegany i okupowany przez wojska cesarskie, saskie oraz szwedzkie. Mieszczanie musieli opłacać kontrybucje i znosić rabunki. Po zakończeniu wojny wychodzenie z zapaści ekonomicznej utrudniały wielkie pożary nękające miasto.

W II połowie XVII w. następuje nowy rozkwit płóciennictwa. Sprzyjało temu osiedlanie się w Lubaniu tkaczy czeskich i śląskich. Na przełomie XVII i XVIII w. Lubań przeżywał pomyślny okres, pomimo pożarów i epidemii. Bogacący się kupcy oraz miasto budują interesujące budowle m.in. kościół św. Krzyża, Dom pod Okrętem, sierociniec.

Podczas wojny siedmioletniej miasto dotkliwie ucierpiało od kontrybucji pruskich. W okresie wojen napoleońskich najtrudniejszy był rok 1813. Miasto wielokrotnie zajmowały walczące ze sobą armie. W tymże roku przez miasto przeszli z wojskiem: cesarz Francuzów Napoleon

Bonaparte, car Rosji Aleksander I, król pruski Fryderyk Wilhelm III. Rok 1815 przyniósł podział Górnych Łużyc i oderwanie Lubania od Saksonii. Lubań stał się pruskim miastem. Wprawdzie najstarszy w mieście zakład produkujący chusteczki do nosa powstał w 1779 r., jednak dopiero w XIX w. lubańskie chusteczki do nosa zyskują szerszy rozgłos.

W XIX w. stopniowo wyrastają różne zakłady przemysłowe. W latach 1865–1866 miasto otrzymało połączenie kolejowe z Węglińcem, Zgorzelcem i Jelenią Górą. W tym okresie powstają pierwsze zakłady przemysłowe: 1854r. - zakłady ceramiczne, 1868 r. – warsztaty kolejowe. Wraz z rozwojem przemysłu wzrasta liczba ludności w mieście. Z początkiem II połowy XIX w. rozebrano częściowo fortyfikacje miejskie, a w 70-tych latach w miejsce fos wprowadzono promenady. Miasto otrzymało również gaz i kanalizację, a plac rynkowy został wybrukowany.

W okresie międzywojennym, pomimo Wielkiego Kryzysu, lubański przemysł tekstylny umacniał swoją pozycję.

Tragiczne w dziejach miasta były ostatnie miesiące II wojny światowej. W tym czasie doszło do ciężkich walk o Lubań. Na przełomie lutego i marca doszło do radzieckiego natarcia na Lubań, zacięta obrona niemiecka spowodowała znaczne zniszczenia, zwłaszcza w granicach Starego Miasta oraz w północnej i wschodniej części miasta. Uszkodzeniu uległo 55 – 60% zabudowy, między innymi Klasztor Magdalenek i kościół św. Krzyża. Na przełomie maja i czerwca 1945 r. w Lubaniu rozlokowała się 7 dywizja piechoty 2 Armii WP, której zadaniem była ochrona południowo-zachodnich granic kraju. W pierwszych latach powojennych Lubań był prężnym ośrodkiem wojskowej akcji osiedleńczej. Szybko zaczęła do miasta napływać ludność polska. Początkowo mundurowi wiedli prym w wielu dziedzinach życia miasta. Na przykład wydawali pierwszą lokalną gazetę „Na straży”.

Do połowy lat 60-tych XX w. zostało wyburzonych wiele uszkodzonych kamienic oraz zabytków (ww. klasztor, kościół), głównie z przyczyn ideologicznych. W ten sposób bardzo mocno zubożała tkanka historyczna, zwłaszcza Starego Miasta. Stare Miasto zostało przebudowane od końca lat 60-tych, otrzymując obecny kształt. W latach 60-70-tych XX w. śródmieście zapelniono się nowymi blokami mieszkalnymi, wyraźnie odcinającymi się od zabytkowego otoczeniem i nie nawiązującymi do historycznego rozplanowania średniowiecznego, przez co miasto utraciło w dużym stopniu swój zabytkowy charakter. Jednak najcenniejsze budowle, które przetrzymały działania wojenne w 1945 r., wyremontowano. W latach 70. i 80. powstaje w zachodniej części miasta Osiedle Piastów tzw. osiedle z wielkiej płyty. W 1972 r. zakończono rekonstrukcję ratusza, gdzie znalazł z początku siedzibę Urząd Miejski.

Wraz z powstaniem samorządności wzrosło znaczenie miasta jako ośrodka administracyjnego. W 1999 r. Lubań ponownie stał się siedzibą powiatu.

Lata 90-te XX wieku charakteryzował upadek państwowego przemysłu bawełnianego i Zakładów Naprawy Taboru Kolejowego. Mimo wielu trudności, wysiłkiem mieszkańców i samorządu rozwinęły się inne gałęzie gospodarki, głównie w oparciu o prywatny kapitał. Nastąpił stosunkowo szybki rozwój infrastruktury komunalnej, poprawa warunków życia mieszkańców. Wybudowano m.in. kilkadziesiąt kilometrów kanalizacji sanitarnej i nowoczesną oczyszczalnię ścieków, nowoczesne centrum utylizacji odpadów komunalnych, ciepłownię z, halę sportową, kryty basen. Za dokonania miasto otrzymało kilka prestiżowych nagród, zwłaszcza w dziedzinie ochrony środowiska.

Największym osiągnięciem gospodarczym miasta w ostatnich latach było przeprowadzenie projektu i prac badawczych dotyczących rewitalizacji Starego Miasta na podstawie planu miejscowego rewitalizacji Starego Miasta (obowiązywał on w latach 1992 –2003). Projekt zakładał odtworzenie zabudowy śródrzynekowej i przywrócenie Rynkowi dawnego blasku oraz odbudowę kamieniczek w obrębie Starego Miasta. W roku 2004 oddano do użytku cały kompleks zwany „Tretem”. Do dnia dzisiejszego wybudowano ok. 70 nowych kamienic. W 2019 roku uchwalono nowy

plan dla Starego Miasta – Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Staromiejskiego Centrum Miasta w Lubaniu.

Fot. Odbudowany blok śródrynkowy - „Tret”. (Zdjęcie A. Fink).

7. Charakterystyka zasobów dziedzictwa kulturowego

7.1. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Miasta Lubanów

7.1.1. Obiekty zabytkowe

– Ratusz

Ratusz został wzniesiony w latach 1539-1544, w południowo zachodniej pierzei rynku, na miejscu dwóch wykupionych działek, na których stały wcześniej kamienice. Budynek wkrótce po zakończeniu budowy został zniszczony przez pożar i odbudowany w 1561 r. Ratusz padł jeszcze na przestrzeni wieków kilkakrotnie ofiarą pożarów. Pod koniec XVII wieku powstało okazałe skrzydło wschodnie z przejazdem prowadzącym od ul. Brackiej do Rynku. W 1783 roku wzniesiono barokowy hełm wieży ratuszowej. Pod koniec I dekady XIX w. przeprowadzono wewnątrz ratusza szereg prac modernizacyjnych i renowacyjnych. Przede wszystkim na nowo zagospodarowano wewnętrzną przestrzeń budynku. W 1820 r. wyremontowano wieżę a w latach 1826 – 1828 dach ratusza. Żaden z pożarów nie uszkodził ratusza tak mocno jak ucierpiał on podczas walk w 1945 r. Uszkodzona została wieża, spłonął częściowo dach, a przy okazji wyburzania sąsiedniego budynku, uszkodzeniu uległy barokowe sklepienia sali rajców i jej południowy narożnik, zapadły się też stropy II piętra. W 1949 roku sporządzono projekt rekonstrukcji ratusza. Z braku funduszy rozpoczęte na początku lat 50-tych prace remontowe ciągnęły się z przerwami aż do roku 1972.

Decyzjami wojewódzkiego konserwatora zabytków z dnia 29 marca 1949 i 22 listopada 1956 r. ratusz został wpisany do rejestru zabytków (nr 606/81 z dn. 29.03.1949 r.).

W związku z tym, że Lubański Ratusz jest jednym z najcenniejszych renesansowych budowli na Dolnym Śląsku pod koniec 2011 r., zakończony został jego remont.

Fot. Ratusz (Zdjęcie A. Fink)

– **Mury miejskie**

Mury miejskie wzniesiono w początku XIV wieku, zapewne ich budowę rozpoczęto w latach 1310-1318 r., na polecenie margrabiego Waldemara, a kontynuowano za księcia Henryka Jaworskiego. Luban obramowano murami, grubymi wieżami i basztami oraz fosą wypełnioną wodą. Fortyfikację wykonano z kamienia bazaltowego z pobliskich kamieniołomów. Budowa była procesem długotrwałym i bardzo kosztownym. Miasto obiegał podwójny pas murów obronnych (długość jednej linii murów wynosiła ok. 1400 m). Początkowo wybudowano jedną linię murów obronnych i trudno określić, kiedy wzniesiono drugi pierścień fortyfikacji. Mogło to nastąpić zarówno w XIV w., jak i w pierwszej poł. kolejnego stulecia. Obwarowaniom miasta Luban nadano owalny kształt. Wewnętrzny mur obronny miał ok. 8 m wysokości i ok. 2,5 m grubości. Z kolei zewnętrzny pierścień był wysoki na ok. 3,5 m i gruby na nieco ponad 1 m. Odległość między dwoma liniami murów wynosiła ok. 10 – 15 m. W murach obronnych znajdowały się cztery bramy wjazdowe oflankowane basztami: Brama Bracka (na południu), Brama Mikołajska (na wschodzie), Brama Nowogrodziecka (na północy) i Brama Zgorzelecka (na zachodzie). W 1846 roku wykonano w murze Bramę Żytawską. Każda baszta miała swoją nazwę w zależności od cechu, jaki miał bronić w przypadku wojny m.in. Baszta rzeźnicka, Baszta Piekarska itp. W połowie XIX wieku zaczęto dążyć do likwidacji umocnień, w tym czasie rozebrano większość murów miejskich, a na dawnych fosach urządzono promenady. Do dziś zachowała się zachodnia część murów z basztami ciągnąca się wzdłuż ul. Podwale.

Fot. Mury miejskie (Zdjęcie A. Fink)

– **Wieża Bracka**

Dominująca w południowej części starego miasta Wieża Bracka została wzniesiona prawdopodobnie w 1318 r. Wzmacniała obronę najważniejszej bramy miejskiej oraz znajdującego się w jego bezpośrednim sąsiedztwie klasztoru franciszkanów. To właśnie od braci franciszkanów wywodzi się nazwa wieży oraz bramy. Jak założenie obronne mogła stanowić samodzielny punkt oporu. Bez wątplenia posiadała także ogromne znaczenie prestiżowe. Wieża Bracka została zbudowana z kamienia bazaltowego na planie koła. Jest to budowla ośmiokondygnacyjna o wysokości 45 m, a grubości murów do piątej kondygnacji to ok. 3 m. Pozostała część wieży ma grubość ścian ok. 2,5 m. Pierwotnie wejście do wieży umieszczone było od strony miasta na wysokości drugiego piętra. Kolejna kondygnacja znajdowała się na tej samej wysokości, co chodnik strzelecki barbakanu przylegającego do wieży. Dopiero ponad nią umieszczono pierwsze otwory strzeleckie. Na wysokości piątego piętra ulokowano wykusz klozetowy. Powyżej znajdowało się urządzone w drugiej poł. XVII w. pomieszczenie dla strażników. Wszystkie stropy, z wyjątkiem ostatniego, położonego najwyżej, miały konstrukcję drewnianą. Wieże wieńczyły dwa ganki osłonięte blankami oraz spiczasty dach.

Po raz pierwszy walki o Wieżę Bracką miały miejsce w roku 1431 w trakcie wojen husyckich. Wieża była ostatnim bastionem oporu. W wieży zgromadzono złote i srebrne kosztowności z okolicznych kościołów, jednak 19 marca 1431 r. wpadły one w ręce husytów. W 1510 r. hełm baszty pokryto ok. 1,2 t miedzi, jednak w 1529 r. górna część dachu spadła, w związku z tym postanowiono zdjąć pozostałą część miedzi i zużyć przy odlewaniu armat miejskich. Ponownie wieża stała się przedmiotem zmagania w czasie wojny trzydziestoletniej. W czasie tego konfliktu dwukrotnie, mianowicie w roku 1639 i 1641, żołnierze szwedzcy próbowali zburzyć Wieżę Bracką. Na szczęście żadna z prób nie zakończyła się ich sukcesem. W XIX w. dodano ceglany krenelaż stanowiący zwieńczenie baszty.

W 2010 r. wykonano m.in. niezbędne prace w celu zapewnienia funkcjonalności ciągu komunikacyjnego w Wieży Brackiej, co pozwoliło udostępnić ten zabytek mieszkańcom i turystom. Natomiast 2017 r. dokonano kolejnego remontu obiektu obejmującego m.in. wymianę poszycia dachowego, położenie nowych tynków na blankach i latarence, wykonanie bezpiecznego wejścia na najwyższy poziom Wieży, zabezpieczenia wewnętrznych murów na dwóch ostatnich kondygnacjach oraz poprawki w oświetleniu i instalacji elektrycznej.

Fot. Baszta Bracka (Zdjęcie A. Fink)

– **Wieża Kramarska**

Wieża Kramarska usytuowana w centrum rynku jest pozostałością po pierwszym lubańskim ratuszu powstałym według legend w 1228 r. na polecenie burmistrza Mikołaja Hermana. Faktycznie Wieża powstała w II połowie XIV lub I połowie XV wieku. Nazwa "Kramarska" budowla uzyskała od bud i kramów lubańskich sukienników, szewców, piekarzy i rzeźników, którzy rozkładali tam swój towar. W 1487 r. ratusz strawił pożar, następnie został odbudowany, jednak w roku 1538 ponownie został zniszczony i całkowicie rozebrany w 1542 r., pozostawiając jedynie wieżę. W międzyczasie wieża została obudowana z trzech stron budynkami tworzącymi blok śródrinkowy. Wybudowanie nowego ratusza, ani też wielkie miejskie pożary, które naruszały konstrukcję wieży, nie spowodowały jej rozbiórki. Ostatni raz wieża została uszkodzona przez ogień w 1760 r. Podczas walk o Luban w 1945 r. przylegająca do wieży zabudowa uległa niewielkim zniszczeniom, pomimo to zostały one do lat 60-tych rozebrane. Po zniszczeniach wojennych Wieża Kramarska przez długi czas stała samotnie na rynku (nie licząc niewielkiego parterowego budynku usługowego). W latach 90-tych XX w. przystąpiono do odtworzenia zabudowy wokół wieży. Odtworzenie zabudowy śródrinkowej miało na celu przywrócenie dawnego blasku rynkowi. Charakterystyczną i oryginalną cechą projektu był przeszklony pasaż spinający wszystkie kamienice.

Fot. Zabudowa śródrynkowa wraz z Wieżą Kramarską (Zdjęcie A. Fink)

– **Dom pod Okrętem**

Barokowy dom kupiecki wzniesiony w 1715 r. z inicjatywy kupca Kirchhofa. Nazwa "Dom pod Okrętem" nawiązuje do kształtu całego budynku. Jego forma, z racji nieregularnych kształtów, różnic w szerokości północnej i południowej ściany szczytowej oraz dwuspadowego łamanego dachu, może nasuwać skojarzenia z odwróconym kadłubem dawnego żaglowca. Z kolei drugie określenie odwołuje się do płaskorzeźby nad frontowymi drzwiami budynku przedstawiającej statek na wzburzonym morzu.

Podczas wielkiego pożaru miasta w 1760 r. Dom pod Okrętem był jednym z kilku ocalałych budynków w obrębie murów miejskich. W 1820 r. budynek stał się własnością rodziny Rost. W skutek słabej kondycji finansowej właścicieli obiekt zaczął popadać w ruinę. W latach 20 kolejnego stulecia groził zawaleniem. Wówczas władze miejskie podjęły koncepcję adaptacji budynku na potrzeby muzeum miejskiego. W 1930 r. pomysł, dzięki finansowemu wsparciu kupca Winklera oraz dotacji ze strony miasta nabrał realnych kształtów – w Lubaniu powstało muzeum miejskie. Remont choć gruntowy, nie naruszył kupieckiego charakteru budynku. W muzeum zgromadzono bogate zbiory porcelany, naczyń szklanych, broni, minerałów i skał oraz starych dokumentów miasta Lubania. Ciekawą ekspozycją była również wystawa dotycząca historii lokalnego tkactwa i płóciennictwa. W trakcie II wojny światowej budynek został poważnie zniszczony, także zaginęło część zbiorów muzealnych. Budynek odbudowano w 1959 r. Na szczęście przetrwał trudny okres odbudowy miasta i w dniu dzisiejszym zaliczany jest do najcenniejszych lubańskich zabytków. Obecnie w jego wnętrzu mieści się placówka Urzędu Skarbowego.

Fot. Dom pod Okrętem (Zdjęcia A. Fink)

– Dawne gimnazjum

Budynek został wzniesiony w latach 1588-1591 na potrzeby szkoły łacińskiej, w miejscu kaplicy św. Jerzego i wcześniejszej szkoły. Do dnia dzisiejszego w jego piwnicy można dostrzec relikty dawnej kaplicy. Inicjatorem inwestycji był urodzony w Lubaniu kanclerz elektora brandenburskiego Adrian Albinus. Budynek ulegał kilkakrotnym pożarom, jednak mieszkańcy za każdym razem go odbudowywali. W związku z przebudowami po pożarach budynek nie zachował wewnątrz wielu dawnych elementów. Jedyne w sieni przy wejściu znajduje się dawne sklepienie żaglaste. Obecne elewacje pochodzą z 1914 r., natomiast znajdują się w niej starszy kamienny portal z datą 1752 – symbolizującą ukończenie remontu. Natomiast tuż obok wmurowana jest tablica fundatorów: Adriana Albinusa i jego małżonki Anny Wigand.

Fot. Dawne Gimnazjum (Zdjęcia A. Fink)

– Dom Solny

Dom Solny zwany również Domem Zbożowym, gdyż służył jako magazyn dla soli i zboża. Mury Domu Solnego wykonano w 1539 r. z kamienia bazaltowego oraz polnych otoczków na zaprawie wapiennej z domieszką gliny. Budynek wysoki jest na 22 m, czterokondygnacyjny i z przestronnym strychem. Wszystkie stropy magazynu posiadają drewnianą konstrukcję i wspierają się na drewnianych słupach. Poszczególne poziomy łączą schody w formie drabin opartych o belki

stropowe. We wnętrzu lubańskiego magazynu zamontowany był dźwig umożliwiający załadunek lub rozładunek towarów. Ślady po elementach konstrukcyjnych dźwigu widoczne są do dzisiaj. Bryła budynku od strony północnej osadzona została bezpośrednio w wewnętrznym murze obronnym, który stanowi część jego elewacji. Dom Solny był dwukrotnie na przestrzeni wieków podwyższany. Pierwszy raz w 1556 r. otrzymał dodatkowe piętro, po raz kolejny jego mury zostały podniesione w 1698 r. W 1807 w czasie wojen toczonych przez Napoleona w murach magazynu zostało założone więzienie dla żołnierzy. Wiadomo, że w pierwszej połowie XX w. służył on za remizę strażacką. Podobnie zresztą wykorzystywali go również polscy mieszkańcy miasta po roku 1945. Należy dodać, że Polacy urządzili w nim również zakład naprawy samochodów oraz stację transformatorową.

W latach 2017 - 2019 miasto podjęło działania mające na celu zabezpieczenie budynku. Dzięki pozyskanym środkom z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zostały przeprowadzone najpilniejsze działania polegające na: remoncie dachu wraz z elementami konstrukcyjnymi, wykonaniu odgromu oraz oczyszczeniu i spięciu murów. Remont dachu został wykonany na podstawie wytycznych konserwatorskich w innowacyjny sposób. Historyczną dachówkę poddano oczyszczeniu i właściwej konserwacji (w tym zachowanie fragmentu pokrycia dachu in situ w formie świadka historii), a także ponowne jej ułożenie z zachowaniem charakteru pierwotnego krycia wraz z uzupełnieniem braków ceramicznymi elementami pokrycia dachowego wykonanymi sposobem nieprzemysłowym (metodą rzemieślniczą) o wyglądzie jak istniejące. Prace będą kontynuowane w kolejnych latach.

Fot. Dom Solny (Zdjęcie A. Fink)

– Cegielnia Augustina

Budynki dawnej cegielni Alberta Augustina przy ul. Izerskiej 7, która produkowała wyroby terakotowe, powstałe w różnych etapach od połowy XIX w. do lat 30-tych XX w. W skład zakładu wchodziły budynki magazynowe oraz budynek administracyjny. Zespół obecnie jest niekompletny. Budynki elementami dawnego, jednego z najcenniejszych architektonicznie zespołów zakładów ceramicznych z XIX/XX w. Obiekty stanowią zabytki architektury przemysłowej i są wartościowym elementem układu historycznego miasta.

Fot. Cegielnia Alberta Augustina (Zdjęcie A. Fink)

– Parowozownia – jako element ZNTK

Kompleks zabudowań dawnych Zakładów Naprawczych Taboru Kolejowego w Lubaniu powstał w latach 60-tych XIX w. z inicjatywy państwa pruskiego i nosił nazwę Głównych Warsztatów Królewskich. Powstanie Warsztatów wiązało się z uruchomieniem w 1865 r. połączenia Śląskiej Kolei górskiej na trasie Görlitz – Wrocław, dzięki czemu Lubań stał się węzłem kolejowym. Zabudowa zakładu składała się z zespołu hal remontowych, szeregu budynków pomocniczych, warsztatów oraz parowozowni. Parowozownia wachlarzowa wzniesiona w 1865 r. usytuowana w północno – zachodniej części zakładu. Obiekt jest na rzucie wydłużonym, prostokątnym wycinku koła. Znamionym elementem konstrukcji dachu wspartego na wieźbie z trójkątnych kratownic Polonceau z żeliwnymi rozpórkami i ściągami stalowymi. Elementem kształującym estetykę budowli jest jednolity szereg wrót wjazdowych, umiejscowionych w elewacji południowej. Architekturę obiektu ukształtowano w duchu właściwym dla budownictwa kolejowego.

Fot. Parowozownia wachlarzowa (Zdjęcie A. Fink)

7.1.2. Zabytki o charakterze sakralnym

– Wieża Trynitariska

Wieża Trynitariska stojąca na pl. Lompy jest pozostałością parafialnego kościoła pw. św. Trójcy. Przyjmuje się, iż kościół powstał w połowie XIII w. Budowla wielokrotnie niszczona była przez pożary i uderzenia piorunów, za każdym razem jednak był on odbudowywany. W 1760 r.

kościół padł ofiarą wielkiego pożaru, po którym budowli nie odbudowano i pozostawał w ruinie, aż do 1879 r. kiedy to ruiny zostały usunięte, pozostawiając jedynie ośmiokątną wieżę. W 1882 r. wieżę pokryto błękitną dachówką i do II wojny światowej Wieża Trynitaraska pełniła funkcję dzwonnicy.

Fot. Wieża Trynitaraska (Zdjęcie A. Fink)

– **Kościół parafialny pw. Trójcy Świętej przy ul. Szymanowskiego 1**

Kościół powstał w miejscu dawnej Bramy Nowogrodzieckiej w północnej części miasta w pobliżu klasztoru magdalenek. Jego powstanie wiązało się ze wzrostem ludności katolickiej w okresie intensywnego rozwoju przemysłu w Lubaniu. Kościół parafialny pw. Trójcy Świętej został wzniesiony w latach 1857–1861 z inicjatywy klasztoru Świętej Marii Magdaleny oraz proboszcza Adalberta Antera. Projekt neogotyckiej świątyni przygotował znakomity śląski architekt Alexis Langer, jednak Albert Augustin lubański mistrz murarski, który nadzorował proces budowy, wprowadził szereg własnych rozwiązań do projektu. Wewnętrzne wyposażenie kościoła jest podporządkowane zasadzie neogotyku. Wyposażenie wnętrza wykonano według projektu Markgrafa w Szkole Artystycznej w Monachium m.in. snycerka ołtarzy, ambona, stacje drogi krzyżowej. W ołtarzu głównym monumentalny obraz przedstawiający Trójcę Świętą wykonał Eduarda von Engertha. Pierwotnie świątynia posiadała dwa ołtarze boczne. W obu były umieszczone obrazy autorstwa Wilhelma Hauschilda: Niepokalane Poczęcie na złotym tle (obraz zaginiony) oraz św. Józef z Dzieciątkiem. W trakcie bitwy o Lubań w 1945 r. kościół był w bezpośredniej bliskości toczących się walk. 27 lutego runęła szczytowa część mocno uszkodzonej wieży. Pociski nadszarpane również elewację kościoła. Choć uszkodzenia były poważne, świątynia przetrwała walki i doczekała się odbudowy. Decyzja o odbudowie kościoła zapadła w sierpniu 1957 r. Trudnego i kosztownego zadania podjął się ksiądz prałat Jan Winiarski.

Fot. Kościół pw. Św. Trójcy (Zdjęcie A. Fink)

– **Kościół Ewangelicko - Augsburski pw. Marii Panny przy al. Kombatantów 1**

Kościół gotycki powstał ok. połowy XV w. oraz przebudowany w II połowie XIX w. Pierwotnie był on kościołem katolickim pw. NMP. Pierwotnie w miejscu obecnego kościoła stała kaplica cmentarna, a pierwsze wzmianki o niej pochodzą z 1384 r. W 1427 r. w czasie najazdów husytów kaplica spłonęła. Na jej miejscu w 1452 r. wybudowano kościół. Wokół kościoła znajdował się cmentarz i przez ponad 200 lat kościół nadal służył jako kaplica cmentarna. Od roku 1654 do lat 40-tych XVIII w. świątynia służyła ewangelikom z Uniegoszczy i Radostowa za kościół ucieczkowy. W czasach epidemii dżumy kościół pełnił funkcję kaplicy morowej. Na przestrzeni wieków kościół był wielokrotnie remontowany i przebudowywany. W 1563 r. zmieniono konstrukcję dachu wieży. W 1626 r. poddano remontowi ściany i okna. W kolejnych latach wykonano nową empore, lożę rajców, kazalnicę oraz chór. W 1683 r. w trakcie nabożeństwa pogrzebowego w wieżę kościoła uderzył piorun, uszkadzając poważnie jej poszycie. W latach 80-tych i 90-tych XVI w. wymieniono empore, zakupiono nowa chrzcielnicę oraz zamontowano niewielkie organy. W 1709 r. piorun ponownie poważnie uszkodził konstrukcję kościoła. Gruntowny remont przeprowadzono jednak dopiero w latach 1730-1735. W 1815 r. ulepszono organy. W 1840 ściany kościoła wzmocniono przyporami. Ostatni zakrojony na wielką skalę remont według projektu Alberta Augustina miał miejsce w latach 1887-1888.

Fot. Kościół ewangelicko – augsburski pw. Marii Panny (Zdjęcie A. Fink)

– **Kościół parafialny pw. Narodzenia Marii Panny przy ul. Różanej 21**

Kościół zlokalizowany jest we wschodniej części miasta, w dawnej wsi Uniegoszcz po wschodniej stronie rzeki Kwisy, obecnie stanowiącej część miasta Lubań. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1372 r. Obecną świątynię barokową wzniesiono na przełomie XV/ XVI w. W XVI i w 1. połowie XVII w. użytkowana była ona przez protestantów, a w 1655 r. została przejęta przez katolików. W 1 poł. XVIII w. miała miejsce barokizacja obiektu. W latach 1832 i 1959-65 był on remontowany i modernizowany. Jest to kościół jednonawowy, zamknięty od wschodu prostokątnym prezbiterium, do którego od północnej strony dobudowano zakrystię. Przy północno-wschodnim narożu nawy dostawiono wieżę, kwadratową w przyziemiu, wyżej ośmioboczną, nakrytą baniastym hełmem, na którym znajduje się latarnia. Budowla nakryta jest dachem naczółkowym wykonanym w 1832 r. Do nawy od północy dostawiona jest kaplica grobowa von Eberhardów z pocz. XVI w. Świątynia ma drewniany strop. Wewnątrz, wokół nawy znajdują się klasycystyczne empory z 1832 r., wsparte na drewnianych kolumnach. Na wystrój kościoła składają się: XIX-wieczny ołtarz główny i barokowa ambona. W kaplicy znajduje się barokowy ołtarz, kamienna chrzcielnica i epitafium z ok. 1550 r. i 1751 r. Natomiast w murze kościelnym wmurowany jest tzw. krzyż pokutny.

Fot. Kościół pw. Narodzenia Marii Panny (Zdjęcie A. Fink)

– **Kaplica cmentarna przy ul. Wrocławskiej**

Kaplica powstała w 1898 r. i została zaprojektowana przez Alberta Augustina. W trakcie wojny została zniszczona (spłonął dach), po wojnie wykonano prowizoryczny dach, który właściwie pozostał do dziś, z całkowicie odbiegającą od pierwotnego konstrukcją dachową.

Fot. Kaplica cmentarna (Zdjęcie A. Fink)

7.1.3. Zabytki o charakterze militarnym

Na terenie miasta znajduje się wiele obiektów militarnych powstałych w czasie II Wojny Światowej, które również powinny podlegać ochronie. Między innymi są to:

- **schron przeciwlotniczy w Parku Niepodległości przy ul. Lwóweckiej** – w podziemiach powstało muzeum poświęcone bitwie o Lubań z 1945 r., w którym prezentowane są artefakty z bitwy, archiwalne fotografie, a także oryginalny film z walk.

Fot. Wnętrze schronu przeciwlotniczy w Parku Niepodległości (Zdjęcie A. Fink)

- **schron przeciwlotniczy w Parku na Kamiennej Górze** – w całych Niemczech budowano na szeroka skalę schrony przeciwlotnicze w czasie II wojny światowej dla ludności cywilnej. Budowę schronu rozpoczęto wiosną 1944 r. Prace przy budowie sztolni były koordynowane przez związek ochrony przeciwlotniczej miasta, a prowadzone prawdopodobnie przez górników z pobliskich kopalni przy wykorzystaniu jeńców wojennych i robotników przemysłowych. Być może wspomagani byli przez stacjonujących w pobliżu członków RAD-u (Służba Pracy Rzeszy). Przez wiele lat tajemnica podziemi Kamiennej Góry była nieodkryta, choć o lubańskich tunelach krążyło wiele niesamowitych opowieści. W 2011 r. w lubańskim oddziale Archiwum Państwowego został odnaleziony niemiecki plan sztolni. Według koncepcji miał być wykuty w bazaltowej skale w sumie 915 m tunelu przecinającego wzgórze Kamiennej Góry na przestrzał. W związku z tym członkowie Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łuzyc rozpoczęli prace badawcze w celu potwierdzenia istnienia tuneli pod Kamienną Górą. W 2011/2012 zorganizowano wiercenia, a następnie wykop od strony ul. Strzeleckiej. Prace te potwierdziły w 2011 roku istnienie sztolni wydrążonej w kamieniu bazaltowym o długości 44 m (około 50 m zawałonego odcinka wejściowego). We wnętrzu odnaleziono szyny, wózki górnicze, instalacje. Za pomocą kolejnych wierceń wykonanych na szczycie Kamiennej Góry potwierdzono, iż za zawałem od strony ul. Parkowej znajduje się sztolnia wykonana w bazalcie. W 2021 r. z zastosowaniem prac górniczych wykonano wejście przez zawał do zachowanej części schronu. W odsłoniętym odcinku zostały odkryte tory, odnaleziono wózki górnicze oraz narzędzia (kilofy, młoty wiertła). Ten odcinek sztolni posiada zachowanych około 200 m tuneli (oraz około 100 m zawałonego odcinka). Prace badawcze oraz dokumentacyjne podziemnego schronu przeciwlotniczego z okresu II wojny światowej nadal są kontynuowane.

Fot. Plan schronu przeciwlotniczego pod Kamienną Górą (T. Bernacki)

Pozostałe schrony na terenie miasta:

- **schron przy pl. Śląskim,**
- **schron przy ul. Gazowej,**
- **schron przy ul. Dworcowej,**
- **schron przy zajezdni PKS.**

7.1.4. Założenia parkowe, zespoły zieleni miejskiej, cmentarze

Lubań usytuowany jest w dolinie rzeki Kwisy biegnącej z południa na północ. Dużą rolę w krajobrazie miasta odgrywają również trzeciorzędowe formy wulkaniczne.

Ogólna powierzchnia zieleni w mieście, wraz z zielenią na posesjach budynków komunalnych wynosi ok 64 ha, w związku z tym Lubań można nazwać "zielonym miastem". Na terenie miasta Lubań znajduje się wiele terenów zielonych: parki, skwery, zespoły leśne. Tereny zieleni kształtowanej o wartościach kulturowych to:

- **Park Kamienna Góra** – park założony w południowo – zachodniej części miasta Lubań na byłym stożku wulkanicznym. Powstał w II połowie XIX w. w stylu krajobrazowym w oparciu o naturalny drzewostan, o powierzchni 13,5 ha. Cennym jego walorem jest urozmaicony teren, grupy zieleni wysokiej, układ alejek oraz zachowane relikty wulkanizmu. Na terenie parku znajduje się wiele pomników przyrody, w tym jeden przyrody nieożywionej, którym jest dawny kamieniołom bazaltu. W parku odkryte są dwie ściany kamieniołomu południowo – wschodnia i południowo - zachodnia o długości około 100 m, które posiadają znakomicie wyeksponowane struktury kolumnowego ciosu termicznego o wysokości 10 – 15 m.

Fot. Park na Kamiennej Górze (Zdjęcia A. Fink)

- **Skwer przy ul. Podwale**, powstały w XIX wieku po zasypaniu dawnej fosy miejskiej.
- **Park przy al. Kombatantów**, powstały wskutek likwidacji w latach 70 – tych byłego cmentarza komunalnego, funkcjonującego co najmniej od XIV wieku.

Fot. Park przy Alei Kombatantów (Zdjęcia A. Fink)

- **Park Niepodległości przy ul. Lwóweckiej** – założony w XIX wieku w miejscu wyburzonego muru miejskiego, zasypanej fosy, a także częściowo dawnego cmentarza przykościelnego.
- **Skwer przy ul. Kopernika/Zgorzelecka** – założony w latach 60 – tych w miejscu byłego szpitala oraz kościoła p.w. Św. Jakuba

Fot. Skwer przy ul. Kopernika/Zgorzeleckiej (Zdjęcie A. Fink)

- **Harcerska Góra** - wzniesienie powulkaniczne, bazaltowe we wschodniej części miasta, w dzielnicy Uniegoszcz. Związane jest z nim wiele legend i historii, przede wszystkim w aspekcie militarnym. W początku XX wieku wzrosła jego rola rekreacyjna. Na zachodnim zboczu odsłonięcie geologiczne, na szczycie – fragment wałów ziemnych z pierwszego tysiąclecia, prawdopodobnie po straży lub obiekcie kultowym.

W granicach administracyjnych miasta znajdują zwarte tereny zieleni związane z obiektami sakralnymi (cmentarzami, terenami pocmentarnymi, tereny zieleni przykościelnej). Są to:

- **Dwa cmentarze komunalne przy ul. Wrocławskiej** - jeden cmentarz (mniejszy) obecnie nieużytkowany o powierzchni 0,96 ha, oraz drugi dawniej ewangelicki o powierzchni 9,8 ha, gdzie występuje wiele cennych gatunków i odmian drzew, w tym introdukowanych.

Fot. Brama dawnego cmentarza komunalnego (Zdjęcie A. Fink)

- **Cmentarz przy ul. Różanej** o powierzchni 1,25 ha. Dawny cmentarz parafialny wsi Uniegoszcz.
- **Cmentarz żołnierzy radzieckich** o powierzchni 0,45 ha, usytuowany tuż przy parku na Kamiennej Górze.

Fot. Cmentarz żołnierzy radzieckich (Zdjęcie A. Fink)

W granicach miasta wiele drzew objętych jest ochroną pomnikową (51) a także znajduje się użytek ekologiczny pn. "Dolina rzeki Gozdnicy". Wszystkie te elementy stanowią niezbędny czynnik kształtujący atrakcyjny wizerunek miasta.

Przyroda jest nieodłącznym elementem towarzyszącym obiektom zabytkowym, będąc również ścisłym elementem krajobrazu kulturowego miasta.

7.1.5. Pozostałe obiekty

Pomniki oraz obiekty małej architektury są to obiektami, których „ruchomość” jest problematyczna. W Lubaniu zachowały się nieliczne przedwojenne tego typu obiekty. Wyjątkiem stanowi krzyż pokutny przy ul. Kolejowej, XIX wieczny stalowy krzyż znajdujący się na dawnym cmentarzu katolickim przy ul. Wrocławskiej czy pomnik ofiar I Wojny Światowej na Kamiennej Górze.

Fot. Krzyż pokutny przy ul. Kolejowej (Zdjęcie A. Fink)

W dawnym ogrodzie klasztorным przy ul. Wrocławskiej 17 zachowała się rzeźba św. Jadwigi Śląskiej wypalana z gliny wykonana w lubańskich zakładach ceramicznych Alberta Augustina. W 2020 r. rzeźba została poddana konserwacji. Obecnie odrestaurowana figura św. Jadwigi Śląskiej stoi na dziedzińcu klasztorным.

Przy ul. Wrocławskiej 19 znajduje się również figura o cechach wskazujących na przedstawienie sakralne, wykonana prawdopodobnie także w zakładach ceramicznych Alberta Augustina.

Fot. Rzeźba przy ul. Wrocławskiej 19 (Zdjęcie A. Fink)

W Rynku Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łuzyc odtworzyło replikę słupa pocztowego z czasów saskich.

Na szczycie wzniesienia przy ul. Klasztornej znajdują się szczątki pomnika Konrada Zeidlera, który zginął w bitwie z husytami w 1427 roku. Miejsce to powinno zostać ze względów historycznych i turystycznych (platforma widokowa) ponownie wyeksponowane.

Zachowały się także fragmenty pomnika wzniesionego w latach 20 – tych XX wieku ku czci poległych w I wojnie światowej żołnierzy z lubańskiego garnizonu, tj. II Batalionu 19 Pułku Piechoty von Courbiere. Co ciekawe w pułku tym służyło także wielu Polaków z Wielkopolski. Obecnie odrestaurowany pomnik został ustawiony w pierwotnej lokalizacji przy al. Kombatantów (dz. nr 112 AM 5 Obr. V).

Fot. Pomnik ku czci poległych w I wojnie światowej żołnierzy z lubańskiego garnizonu przy al. Kombatantów (Zdjęcie A. Fink)

Kolejne szczątki pomnika to fragmenty piaskowcowego kamienia granicznego włości klasztoru magdalenek.

Dzięki działalności ww. Stowarzyszenia również zabezpieczono kilka piaskowcowych płyt nagrobnych pozostałych z wyburzenia dawnego kościoła p.w. Św. Krzyża, które obecnie znajdują się na cmentarzu komunalnym przy ul. Wrocławskiej.

W piwnicy dawnego Liceum Ogólnokształcącego przy ul. Mickiewicza 1 (obecnie Szkoła Podstawowa nr 1) znajduje się interesujący portal, który został tam przeniesiony po rozbiórce budynku przy dawnej Zgorzeleckiej 17. Przedstawia on panoramę miasta i scenkę z wojny siedmioletniej z 1 listopada z 1758 roku. Portal posiada duże wartości artystyczne oraz walory turystyczne, stąd powinno rozważyć się jego przeniesienie w miejsce bardziej dostępne.

Ciekawym obiektem jest też przejście klauzurowe magdalenek pod ulicą A. Antera, łączące ogród na zapleczu kościoła z ogrodem po drugiej stronie ulicy.

7.1.6. Obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków

Do rejestru zabytków wpisanych jest obecnie 29 obiektów, ponad połowa z nich jest własnością miasta.

Lp.	OBIEKT	ULICA	KONSTRUKCJA/WIEK	nr rejestru zabytków
1	Stare Miasto	obszar	XIV-XX w.	nr 607/295 z 4. 04.1953 r.
2	Baszta Bracka	ul. Bracka	mur. XIV w. rest. 1975 r.	nr 603/94 z 3. 12. 1949 r.
3	Budynek	ul. 7 Dywizji 12	mur. XIX/XX w.	nr 612/882/J z 6. 01. 1987 r.

4	Parowozownia wachlarzowa	ul. Gazowa	XIX w.	nr A/5782 z 19. 01. 2012 r.
5	Willa, obecnie szkoła	ul. Górna 1	mur. 4 ćw. XIX w.	nr 614/959/J z 17. 07. 1989 r.
6	Zespół dawnej łożnicy masońskiej	ul. Grunwaldzka 9 - 11	mur. 2 poł. XIX w.	nr 616/924/J oraz 617/924/J z 18. 07. 1988 r.
7	Zespół cegielni Alberta Augustina: Budynek administracyjny Budynki magazynowe	ul. Izerska 7	mur. ok. 1860/1895 r. mur. 1854-1930 r.	nr 616/1290/J z 9. 04. 1997 r.
8	Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 18	mur. szach. 1750 r.	nr 617/1502 z 25. 01. 1966 r.
9	Kościół ewangelicko - augsburski pw. św. Trójcy	al. Kombatantów 1,	mur. XIV, XV, XIX w.	nr 609/499/J z 12. 10. 1977 r.
10	Zespół willi złożony z willi i oficyny gospodarczej oraz otaczającego parku wraz z ceglany murem i żeliwną bramą	al. Kombatantów 2 i 2a	1874 r.	nr 93/A/02 z 09. 08. 2002 r.
11	“Zameczek“ tzw. Dom Górski, obecnie szkoła muzyczna	al. Kombatantów 11	XIX/XX w.	nr 618/1046/J z 10. 08. 1990 r.
12	Park "Kamienna Góra"	al. Kombatantów – Sybiraków	zał. XIX w.	nr 613/678/J z 12. 06. 1981 r.
13	Ruina wieży kościoła Trójcy Świętej	pl. Lompy	mur. 1 poł. XIV w. 1857-1860	nr 608/97 z 03. 12. 1949 r.
14	Dawne Gimnazjum	pl. Lompy 1	mur. 1591,1752, XX w.	nr 619/965/J z 17. 07. 1989 r.
15	Budynek Sądu Rejonowego	pl. 3-go Maja 12	mur. 1899 r.	nr 610/1084/J z 6. 09. 1991 r.
16	Ruiny średniowiecznej szubienicy	ul. Papieża Jana Pawła II, dz. nr 8 AM 3 obręb I	XV w.	nr 247/A/ 2003 z 31.12.2003 r.
17	Fragmenty miejskich murów obronnych	ul. Podwale	XIV-XV w.	nr 605/96 z 3. 12. 1949 r.
18	Spichlerz miejski tzw. "Dom Solny"	pl. Strażacki	XVI w.	nr 156/A/03 z 10. 6. 2003 r.
19	Kościół parafialny pw. NMP	ul. Różana 21	1832 r.	nr 622/846 z 14. 02. 1961 r.
20	Ratusz	Rynek	mur. 1538-1543, XVIII w.	nr 606/81 z 29. 03. 1949 r.
21	Wieża starego ratusza tzw. "Kramarska"	Rynek - Sukiennice	mur. XIII rest. 1978 r.	nr 611/1240 z 1. 03. 1965 r.
22	Kamienica	ul. Spółdzielcza 17	mur. XVIII,	nr 620/1096/J z 27. 01. 1992 r.
23	Dom "Pod Okrętem"	ul. Stara 1	mur. kon. XVIII w., odb. 1972 r.	nr 604/95 z 3. 12. 1949 r.
24	Kościół parafialny pw. Trójcy Świętej wraz z działką i ogrodzeniem	ul. Szymanowskiego 1	1857-1861 r.	nr 45/A/01 z 01.02.2001 r.
25	Kamienica	ul. Tkacka 27	mur. ok. 1900 r.	nr 621/1288/J z 4. 04. 1997 r.
26	Budynek mieszkalny	ul. Warszawska 2	mur. kon. XIX w.	nr 623/1172/J z 22. 07. 1994 r.

27	Kamienica	ul. Wąska 6	mur. poł. XIX w.	nr 624/1087/J z 7. 10. 1991 r.
28	Dwa cmentarze komunalne	ul. Wrocławska dz. nr 5 i 20 AM 16 Obr. I	zał. ok. 1850 r.	nr 161/A/ 1-2/03 oraz 162/A/ 1-2/03 z 06. 06. 2003 r.
29	Budynek magazynowo – produkcyjny w zespole dawnej klinkierni Alberta Augustina	ul. Gazowa/ Kościuszki 25, dz. nr 6/6 AM 8 Obr. IV	mur., IV ćw. XIX	Nr A/5904 z 07.03. 2014 r.

7.1.7. Obiekty w Gminnej Ewidencji Zabytków

W Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Lubań przyjętej Zarządzeniem nr 246/2015 Burmistrza Miasta Lubań z dnia 28 października 2015 r., które zostało uzgodnione przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków znajduje się 448 obiektów. W większości są to kamienice, budynki mieszkalne, obiekty usługowe, ale również kilka obiektów przemysłowych. Spośród najstarszych, znajdujących się w spisie, można wymienić renesansowe kamienice przy ul. Rynek 5, barokowe kamienice przy ul. Tkackiej 2, 29, Mikołaja 1, 22, budynki mieszkalne przy ul. Szkolnej 4-5 i 6-8, wolnostojące przy ul. Jeleniogórskiej 17 i 18, budynki w stylu klasycystycznym przy Głównej 40 czy Spółdzielczej 13. Również w XIX i XX wieku wybudowano wiele ciekawych obiektów – szpital miejski przy ul. Zawidowskiej 3, wille przy ul. Mickiewicza, Starostwo Powiatowe przy ul. Mickiewicza 2.

Lp.	OBIEKT	ADRES	KONSTRUKCJA
1	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 1	mur., pocz. XIX w.
2	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 3	mur., pocz. XX w.
3	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 4	mur., lata 20-te XX w.
4	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 7a	mur., pocz. XX w.
5	Willa	ul. Armii Krajowej 9	mur., 4 ćw. XIX w.
6	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 11	mur., pocz. XIX w.
7	Kamienica	ul. Armii Krajowej 12	mur., pocz. XX w.
8	Kamienica	ul. Armii Krajowej 13	mur., pocz. XX w.
9	Kamienica	ul. Armii Krajowej 14	mur., pocz. XX w.
10	Kamienica	ul. Armii Krajowej 15	mur., XIX/XX w.
11	Kamienica	ul. Armii Krajowej 16	mur., XIX/XX w.
12	Kamienica	ul. Armii Krajowej 17	mur., pocz. XX w.
13	Kamienica	ul. Armii Krajowej 18	mur., pocz. XX w.
14	Kamienica	ul. Armii Krajowej 19	mur., pocz. XX w.
15	Kamienica	ul. Armii Krajowej 20	mur., pocz. XX w.
16	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 24	mur., kon. XIX w.
17	Budynek biurowy, przemysłowy	ul. Armii Krajowej 24a	mur., pocz. XX w.
18	Kamienica, Budynek dawnej Łaźni Miejskiej	ul. Armii Krajowej 25	mur., pocz. XX w.
19	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 27	mur., pocz. XIX w.
20	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 28	mur., pocz. XX w.
21	Kamienica	ul. Armii Krajowej 29	mur., 4 ćw. XIX w.
22	Willa	ul. Armii Krajowej 31	mur., lata 20-te XX w.
23	Budynki fabryczne	ul. Armii Krajowej 31	mur., lata 20-te XX w.
24	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 2	mur., pocz. XX w.
25	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 3	mur., pocz. XX w.
26	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 5	mur., kon. XVIII, XIX w.

27	Willa	ul. Bankowa 6	mur., 4 ćw. XIX w.
28	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 6a	mur., XIX/XX w.
29	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 7	mur., 4 ćw. XIX w.
30	Willa	ul. Bankowa 8	mur., 3 ćw. XIX w.
31	Kamienica	ul. Bankowa 9	mur., ok. 1910 r.
32	Kamienica	ul. Bankowa 9a	mur., pocz. XX w.
33	Kamienica	ul. Bankowa 9b	mur., lata 20-te XX w.
34	Dom mieszkalny	ul. Bema 5	mur. pocz. XX w.
35	Mur	ul. Boczna	kam./mur., kon. XVIII/pocz. XIX w.
36	Dom mieszkalny	ul. Boczna 1	mur. kon. XVIII w.
37	Dom mieszkalny	ul. Boczna 2	mur. kon. XVIII w.
38	Dom mieszkalny	ul. Boczna 3	mur. kon. XVIII w.
39	Dom mieszkalny	ul. Boczna 4	kam./ mur., 1 poł. XIX w.
40	Budynek gospodarczy	ul. Boczna 4	kam./mur., 1poł. XIX w.
41	Dom mieszkalny	ul. Boczna 7	kam./mur., 1poł. XIX w.
42	Dom mieszkalny	ul. Boczna 10	mur., XVIII/XIX w.
43	Kamienica	ul. Bracka 10	mur., XVII/XVIII w.
44	Kamienica	ul. Bracka 11	mur., kon. XIX w.
45	Kamienica	ul. Bracka 12	mur., XVIII w., przeb. XIX w.
46	Kamienica	ul. Bracka 14	mur., 3 ćw. XIX w.
47	Kamienica	ul. Bracka 15	mur., XVIII w., przeb. XIX w.
48	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 1	mur. pocz. XIX w., XX w.
49	Altana	ul. Dąbrowskiego 2b	mur. pocz. XVIII w.
50	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 3	mur. pocz. XX w.
51	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 4	mur. pocz. XIX w., XX w.
52	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 6	mur. XIX/XX w.
53	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 7	mur. pocz. XX w.
54	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 8	mur. pocz. XX w.
55	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 14	mur. I ćw. XX w.
56	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 16	mur. pocz. XX w.
57	Budynek Urzędu Gminy	ul. Dąbrowskiego 18	mur. 1908 r.
58	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 19	mur. 1908 r..
59	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 20	mur., ok. 1910 r.
60	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 21	mur., ok. 1910 r.
61	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 22	mur., ok. 1910 r.
62	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 23	mur., ok. 1910 r.
63	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 24	mur., ok. 1910 r.
64	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 25	mur., 1910 r.
65	Zabudowania gospodarcze	ul. Dąbrowskiego 29 a, b, c	mur., XVIII/XIX w.
66	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 30	mur., 4 ćw. XIX w.
67	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 31	mur., 4 ćw. XIX w.
68	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 32	mur., pocz. XX w.
69	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 33	mur., pocz. XX w.
70	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 35	mur., poł. XIX w.
71	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 39	mur., XIX /XX w.
72	Dom mieszkalny	ul. Dolna 1	mur., pocz. XX w.
73	Szkoła	ul. Dolna 8	mur., pocz. XX w.
74	Kamienica	ul. 7 Dywizji 1	mur., 4 ćw. XIX w.
75	Kamienica	ul. 7 Dywizji 2	mur., XIX/XX w.
76	Kamienica	ul. 7 Dywizji 3	mur., XIX/XX w.

77	Kamienica	ul. 7 Dywizji 4	mur., XIX/XX w.
78	Kamienica	ul. 7 Dywizji 13	mur., kon. XIX w.
79	Kamienica/Budynek Urzędu Miasta	ul. 7 Dywizji 14	mur., XIX/XX w.
80	Kino	ul. 7 Dywizji 15	mur. międzywojnie XX w.
81	Zespół dworca Kolejowego - dworzec kolejowy - nastawnia LB-1 - nastawnia LB-2 - lokomotywownia - budynki noclegowni drużyn konduktorskich - kolejowa wieża ciśnień	ul. Dworcowa 1	kam./mur. XIX/XX w.
82	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 1	mur., 1908 r.
83	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 2	mur., pocz. XX w.
84	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 3	mur., pocz. XX w.
85	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 6	mur., XIX/XX w.
86	Podstacja Trakcyjna	ul. Fortowa	mur., pocz. XX w., 1921 r.
87	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Gajowa 1-30	mur., lata 20-te XX w.
88	Dom mieszkalny	ul. Główna 1	mur. / szach., 1 ćw. XX w.
89	Dom mieszkalny	ul. Główna 4	mur., ok. 1912 r.
90	Dom mieszkalny	ul. Główna 9	mur., 1837 r.
91	Dom mieszkalny	ul. Główna 11	mur., pocz. XIX w.
92	Dom mieszkalny	ul. Główna 13	mur., poł. XIX w.
93	Dom mieszkalny	ul. Główna 14	mur., pocz. XIX w.
94	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 14	mur., pocz. XIX w.
95	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 15	mur., 3 ćw. XIX w.
96	Dom mieszkalny	ul. Główna 19	mur./ szach., poł. XIX w.
97	Dom mieszkalny	ul. Główna 37	mur., 4 ćw. XIX w.
98	Dom mieszkalny	ul. Główna 38	mur., 4 ćw. XIX w.
99	Transformator	ul. Główna przy nr 40	mur., XX w.
100	Dom mieszkalny	ul. Główna 40	mur., 1909 r.
101	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 40a	mur., 2 poł. XVIII w.
102	Dom mieszkalny	ul. Główna 42	mur., 3 ćw. XIX w.
103	Dom mieszkalny	ul. Główna 43	mur., 3 ćw. XIX w.
104	Dom mieszkalny	ul. Główna 45	mur., kon. XVIII w.
105	Dom mieszkalny	ul. Główna 46	mur., kon. XVIII w.
106	Dom mieszkalny	ul. Główna 48	mur., 1 ćw. XX w.
107	Dom mieszkalny	ul. Główna 49	mur., ok. 1915 r.
108	Dom mieszkalny	ul. Główna 54	mur., ok. 1915 r.
109	Dom mieszkalny	ul. Główna 56	mur., pocz. XX w.
110	Dom mieszkalny	ul. Główna 57	mur., poł. XIX w.
111	Dom mieszkalny	ul. Główna 58	mur., ok. 1920 r.
112	Dom mieszkalny	ul. Główna 61	mur., XIX/XX w.
113	Dom mieszkalny	ul. Główna 63	mur., poł. XVIII w.
114	Dom mieszkalny	ul. Główna 68	mur., ok. 1915 r.
115	Dom mieszkalny	ul. Główna 72	mur., ok. 1920 r.
116	Dom mieszkalny	ul. Główna 73	mur., poł. XIX w.
117	Dom mieszkalny	ul. Główna 74	mur., poł. XIX w.
118	Dom mieszkalny	ul. Główna 78	mur., 3 ćw. XIX w.
119	Dom mieszkalny	ul. Główna 80	mur., 1815 r.
120	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 80	kam./mur. szach., poł. XIX w.
121	Dom mieszkalny	ul. Górna 1a	mur., XIX/XX w.

122	Willa	ul. Górna 1b,	mur., XIX/XX w.
123	Dom mieszkalny	ul. Górna 2	mur., XIX/XX w.
124	Dom mieszkalny	ul. Górna 4	mur., 4 ćw. XIX w.
125	Kamienica	ul. Górna 8	mur., XIX/XX w.
126	Kamienica	ul. Górna 9	mur., XIX/XX w.
127	Kamienica	ul. Graniczna 4	mur., kon. XIX w.
128	Kamienica	ul. Graniczna 5	mur., kon. XIX w.
129	Kamienica	ul. Groblowa 1, 2	mur., pocz. XX w.
130	Kamienica	ul. Grunwaldzka 2,	mur., 2 poł. XIX w.
131	Dom mieszkalny	ul. Grunwaldzka 3, 3a	mur., poł. XIX w.
132	Kamienica	ul. Grunwaldzka 8	mur., 2 poł. XIX w.
133	Dom mieszkalny	ul. Grunwaldzka 12	mur., pocz. XIX w.
134	Kamienica	ul. Hutnicza 8	mur., 4 ćw. XIX w.
135	Kamienica	ul. Hutnicza 13	mur., 4 ćw. XIX w.
136	Kamienica	ul. Izerska 6,	mur., XIX/XX w.
137	Dom mieszkalny	ul. Izerska 12	mur., XIX/XX w.
138	Most na Młynówce	ul. Jeleniogórska	mur., 1861 r.
139	Kamienica	ul. Jeleniogórska 1	mur., 3ćw. XIX w.
140	Kamienica	ul. Jeleniogórska 2	mur., 3 ćw. XIX w.
141	Kamienica	ul. Jeleniogórska 3	mur., 1 ćw. XX w.
142	Dawny zajazd	ul. Jeleniogórska 4	mur., XIX/XX w.
143	Kamienica	ul. Jeleniogórska 7	mur., 1908 r.
144	Kamienica	ul. Jeleniogórska 8	mur., 1ćw. XX w.
145	Kamienica	ul. Jeleniogórska 9	mur., 2 ćw. XIX w.
146	Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 17	mur., 1844 r.
147	Dom mieszkalny	al. Kombatantów 4	mur. XIX/XX w.
148	Dom mieszkalny	al. Kombatantów 10	mur. szach., poł. XIX w.
149	Kamienica	ul. Kopernika 1	mur., 4 ćw. XIX w.
150	Kamienica	ul. Kopernika 3	mur., 1 ćw. XX w.
151	Kamienica	ul. Kopernika 4	mur., 1 ćw. XX w.
152	Kamienica	ul. Kopernika 5	mur., 1ćw. XX w.
153	Kamienica	ul. Kopernika 6	mur., lata 20-te XX w.
154	Kamienica	ul. Kopernika 10	mur., lata 20-te XX w.
155	Kamienica	ul. Kopernika 11	mur., ok. 1910 r.
156	Kamienica	ul. Kopernika 12	mur., ok. 1910 r.
157	Kamienica	ul. Kopernika 13	mur., ok. 1910 r.
158	Kamienica	ul. Kopernika 14	mur., ok. 1910 r.
159	Kamienica	ul. Kopernika 33	mur., 1 ćw. XX w.
160	Kamienica	ul. Kopernika 34	mur., lata 20-te XX w.
161	Kamienica	ul. Kopernika 35	mur., ok. 1910 r.
162	Kamienica	ul. Kopernika 36	mur., ok. 1910 r.
163	Kamienica	ul. Kopernika 37	mur., ok. 1910 r.
164	Kamienica	ul. Kopernika 38	mur., ok. 1910 r.
165	Kamienica	ul. Kopernika 39	mur., ok. 1910 r.
166	Kamienica	ul. Kopernika 40	mur., ok. 1910 r.
167	Kamienica	ul. Kopernika 41	mur., ok. 1910 r.
168	Kamienica	ul. Kopernika 42	mur., ok. 1910 r.
169	Kamienica	ul. Kopernika 43	mur., lata 20-te XX w.
170	Kamienica	ul. Kopernika 44	mur., ok. 1910 r.
171	Kamienica	ul. Kopernika 46	mur., lata 20-te XX w.
172	Transformator	ul. Kościuszki	kam./mur., pocz. XX w.
173	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 1	mur., XIX/XX w.

174	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 2	mur., XIX/XX w.
175	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 3	mur., XIX/XX w.
176	MDK	ul. Kościuszki 4	mur., XIX/XX w.
177	Budynek przemysłowy	ul. Kościuszki 7	mur., XIX/XX w.
178	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 10	mur., 1899-1900 r.
179	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 11	mur., pocz. XX w.
180	Willa Augustina	ul. Kościuszki 26	mur., 1899-1900 r.
181	Kamienica	ul. Leśna 10	mur., 1 ćw. XX w.
182	Kamienica	ul. Leśna 25	mur., 1 ćw. XX w.
183	Kamienica	ul. Leśna 25a	mur., 1 ćw. XX w.
184	Dom mieszkalny	ul. Leśna 28	mur., pocz. XX w.
185	Kamienica	ul. Leśna 29	mur., 1 ćw. XX w.
186	Dom mieszkalny	ul. Leśna 33	mur., 1 ćw. XX w.
187	Dom mieszkalny	ul. Leśna 34	mur., 1 ćw. XX w.
188	Dom mieszkalny	ul. Leśna 36	mur., 1 ćw. XX w.
189	Dom mieszkalny	ul. Leśna 37	mur., kon. XIX w.
190	Dom mieszkalny	ul. Leśna 39	mur., 1 ćw. XX w.
191	Dom mieszkalny	ul. Leśna 43	mur., 1 ćw. XX w.
192	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44	mur., 1 ćw. XX w.
193	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44a	mur., 1 ćw. XX w.
194	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44b	mur., 1 ćw. XX w.
195	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44c	mur., 1 ćw. XX w.
196	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44d	mur., 1 ćw. XX w.
197	Dom mieszkalny	ul. Leśna 48	mur., 1 ćw. XX w.
198	Dom mieszkalny	ul. Leśna 51	mur., 1 ćw. XX w.
199	Dom mieszkalny	ul. Leśna 55	mur., 1 ćw. XX w.
200	Dom mieszkalny	ul. Lwówecka 3,	mur., pocz. XX w.
201	Dom mieszkalny	ul. Lwówecka 3a	mur., pocz. XX w.
202	Kamienica	ul. Lwówecka 4	mur., pocz. XX w.
203	Kamienica	ul. Lwówecka 6	mur., pocz. XX w.
204	Willa	ul. Lwówecka 10	mur., 1906 r.
205	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Łąkowa 1, 2, 5, 8, 9, 10	mur., lata 20-te XX w.
206	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Łukasiewicza 1-24	mur., lata 20-te XX w.
207	Kamienica	ul. Łużycka 2	mur., lata 20-te XX w.
208	Kamienica	ul. Łużycka 5	mur., kon. XIX w.
209	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 6	mur., lata 20-te XX w.
210	Kamienica	ul. Łużycka 9	mur., lata 20-te XX w.
211	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 17	drew./mur., pocz. XX w.
212	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 18	mur., lata 20-te XX w.
213	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 23	mur., pocz. XX w.
214	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 27	mur., pocz. XX w.
215	Kamienica	ul. Łużycka 27a	mur., pocz. XX w.
216	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 28	mur., lata 20-te XX w.
217	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 30	mur., lata 20-te XX w.
218	Kamienica	ul. Łużycka 31a	mur., lata 20-te XX w.
219	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 41a	mur., pocz. XX w.
220	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 41c	mur., pocz. XX w.
221	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 46a	mur., pocz. XX w.
222	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 46b	mur., pocz. XX w.
223	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 47	mur., pocz. XX w.
224	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 48	mur., pocz. XX w.
225	Kamienica	pl. 3-go Maja 1	mur., 1909 r.

226	Kamienica	pl. 3-go Maja 2	mur., pocz. XX w.
227	Kamienica	pl. 3-go Maja 3	mur., pocz. XX w.
228	Kamienica	pl. 3-go Maja 4	mur., pocz. XX w.
229	Kamienica	pl. 3-go Maja 4a	mur., ok. 1910 r.
230	Kamienica	pl. 3-go Maja 5	mur., pocz. XX w.
231	Kamienica	pl. 3-go Maja 6	mur., pocz. XX w.
232	Kamienica	pl. 3-go Maja 7	mur., pocz. XX w.
233	Kamienica	pl. 3-go Maja 8	mur., 1909 r.
234	Kamienica	pl. 3-go Maja 10	mur., 2 poł. XX w.
235	Kamienica	pl. 3-go Maja 11	mur., 2 poł. XX w.
236	Kamienica	pl. 3-go Maja 13	mur., poł. XX w.
237	Kamienica	pl. 3-go Maja 16	mur., pocz. XX w.
238	Szkoła	ul. Mickiewicza 1	mur., 1 ćw. XX w.
239	Budynek przemysłowy	ul. Mickiewicza 1a	mur. pocz. XX w.
240	Willa	ul. Mickiewicza 1b	mur., XIX/XX w.
241	Willa	ul. Mickiewicza 1c	mur., 1 ćw. XX w.
242	Budynek	ul. Mickiewicza 2	mur., 1 ćw. XX w.
243	Willa	ul. Mickiewicza 3	mur., 1906 r.
244	Willa, Dom "Villa Sanssouci "	ul. Mickiewicza 4	mur., pocz. XX w.
245	Willa	ul. Mickiewicza 5	mur., pocz. XX w.
246	Willa	ul. Mickiewicza 6	mur., 1908 r.
247	Dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 7	mur., poł. XIX w.
248	Kamienica	ul. Mickiewicza 8	mur., pocz. XX w.
249	Kamienica	ul. Mickiewicza 9	mur., pocz. XX w.
250	Kamienica	ul. Mickiewicza 12	mur., pocz. XX w.
251	Kamienica	ul. Mickiewicza 13	mur., pocz. XX w.
252	Kamienica	ul. Mickiewicza 14	mur., 1908 r.
253	Kamienica	ul. Mikołaja 1	mur., poł. XIX w.
254	Kamienica	ul. Mikołaja 1a	mur., 2 poł. XIX w.
255	Kamienica	ul. Mikołaja 2	mur., poł. XIX w.
256	Kamienica	ul. Mikołaja 3	mur., XVIII w., przeb. XIX
257	Kamienica	ul. Mikołaja 22	mur., XVIII w., przeb. XIX
258	Kamienica	ul. Mikołaja 23	mur., XVIII w., przeb. XIX
259	Kamienica	ul. Mikołaja 24, 24a	mur., XVII - XVIII w., przeb. XIX w.
260	Mur ogrodu oliwnego Magdalenek	ul. Mostowa	kam./mur., XVIII-XIX w.
261	Dom mieszkalny	al. Niepodległości 1	mur. szach. pocz. XIX w. wykreślony z GEZ Zarządzeniem nr 53/2022 z 05.04.2022 r.
262	Budynek gospodarczy	al. Niepodległości	mur., kon. XIX w.– pocz. XX w.
263	Dom mieszkalny	al. Niepodległości 12	mur., pocz. XX w.
264	Dom mieszkalny	al. Niepodległości 21	mur. szach., pocz. XIX w.
265	Kamienica	pl. Okrzei 6	mur., ok. 1920 r.
266	Kamienica	pl. Okrzei 7	mur., 1911 r.
267	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Parkowa 1-2, 7-18	mur., lata 20-te XX w.
268	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 2	mur., 2 poł. XIX w.
269	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 3	mur., 2 poł. XIX w.
270	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 4	mur., 2 poł. XIX w.
271	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 4b	mur., poł. XIX w.
272	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza	mur., kon. XVIII w. – pocz. XIX w.

273	Młyn dolny	ul. Emilii Plater	kam./mur. 2 poł. XIX w.
274	Młyn	ul. Emilii Plater	kam./mur. 2 poł. XIX w.
275	Więżenie	ul. Podwale	mur., XVI w.
276	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Polna 3-44	mur., lata 20-te XX w.
277	Kamienica	ul. Prusa 1	mur., pocz. XX w.
278	Kamienica	ul. Przemysłowa 2	mur., 4 ćw. XIX w.
279	Kamienica	ul. Przemysłowa 3a	mur., XIX/XX w.
280	Budynek fabryczny	ul. Przemysłowa 4, 4a	mur. XIX/XX w.
281	Budynek przemysłowy	ul. Przemysłowa 5	mur., XIX/XX w.
282	Dom mieszkalny	ul. Macieja Rataja 2	mur., pocz. XX w.
283	Kamienica	ul. Ratuszowa 2	mur. XVIII/XX w.
284	Kamienica	ul. Ratuszowa 4	mur. XVII-XVIII w., przeb. XIX w.
285	Kamienica	ul. Ratuszowa 6	mur. kon. XX w.
286	Kamienica	ul. Ratuszowa 8	mur. kon. XIX w.
287	Transformator	ul. Robotnicza	mur., 3 ćw. XIX w.
288	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 10	mur., 3 ćw. XIX w.
289	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 14	mur., 3 ćw. XIX w.
290	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 15	mur., XIX/XX w.
291	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 16	mur., 1888 r.
292	Kamienica	ul. Robotnicza 17	mur., 2 ćw. XIX w.
293	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 17a	mur., 1 ćw. XX w.
294	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 22	mur., 2 ćw. XIX w.
295	Kamienica	ul. Robotnicza 22a	mur., 1919 r.
296	Kamienica	ul. Różana 6	mur., 1 ćw. XX w.
297	Kamienica	ul. Różana 7	mur., XIX/XX w.
298	Kamienica	ul. Różana 8	mur., XIX/XX w.
299	Kamienica	ul. Różana 9	mur., XIX/XX w.
300	Kamienica	ul. Różana 10	mur., ok. 1910 r.
301	Dom mieszkalny	ul. Różana 19	mur., kon. XIX w.
302	Kaplica grobowa	ul. Różana 2	mur. XIX w.
303	Plebania	ul. Różana 21	mur., poł. XVIII w.
304	Dom mieszkalny	ul. Różana 22	mur., kon. XIX w.
305	Dom mieszkalny	ul. Różana 24	mur., kon. XIX w.
306	Dom mieszkalny	ul. Różana 32	mur., kon. XIX w.
307	Dom mieszkalny	ul. Różana 35	mur. kon. XIX w.
308	Dom mieszkalny	ul. Rybacka 1	mur., 1 poł. XIX w.
309	Dom mieszkalny	ul. Rybacka 7	mur., 1 poł. XIX w.
310	Dom mieszkalny	ul. Rybacka 8	mur., 1 poł. XIX w.
311	Dawny budynek Młynu średniego	ul. Rybacka 21	mur., 1 poł. XIX w.
312	Kamienica	ul. Rynek 4	mur., XVIII w.
313	Kamienica	ul. Rynek 5	mur., XVI/XVII w., przeb. XIX w.
314	Kamienica	ul. Rynek 6	mur., XVIII w. przeb. XIX w.
315	Kamienica	ul. Rynek 11	mur., XVI/XVII w., przeb. XIX w.
316	Kamienica	ul. Rynek 12	mur., 2 poł. XVI w., przeb. XIX i XX w.
317	Kamienica	ul. Rynek 13	mur., 2 poł. XIX w.
318	Budynki dawnej Rzeźni	ul. Rzemieślnicza	mur., kon. XIX w.
319	Transformator	ul. Rzemieślnicza	mur., pocz. XX w.
320	Willa	ul. Sikorskiego 11	mur., 1 poł. XX w.

321	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 12	mur., 1 poł. XX w.
322	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 13	mur., 1 poł. XX w.
323	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 14	mur., 1 poł. XX w.
324	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Sikorskiego 1-3, 11-14	mur., 1 poł. XX w.
325	Budynek Komisariatu Policji	ul. Sikorskiego 4	mur., lata 20 – te XX w.
326	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Skłodowskiej 1-10	mur., lata 20-te XX w.
327	Kamienica	ul. Słowackiego 4	mur., kon. XIX w.
328	Kamienica	ul. Słowackiego 5	mur., kon. XIX w.
329	Kamienica	ul. Słowackiego 6	mur., lata 20-te XX w.
330	Kamienica	ul. Słowackiego 10	mur., 4 ćw. XIX w.
331	Kamienica	ul. Słowackiego 11 i 12	mur., 4 ćw. XIX w.
332	Kamienica	ul. Słowackiego 14 i 15	mur., 4 ćw. XIX w.
333	Kamienica	ul. Słowackiego 15a i 15b	mur., 4 ćw. XIX w.
334	Kamienica	ul. Słowackiego 16	mur., 4 ćw. XIX w.
335	Kamienica	ul. Słowackiego 17	mur., 4 ćw. XIX w.
336	Kamienica	ul. Słowackiego 18	mur., 4 ćw. XIX w.
337	Kamienica	ul. Słowackiego 19	mur., kon. XIX w.
338	Kamienica	ul. Słowackiego 20	mur. lata 20-te XX w.
339	Kamienica	ul. Słowackiego 22	mur., lata 20-te XX w.
340	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Spacerowa 1-6	mur., lata 20-te XX w.
341	Kamienica	ul. Spółdzielcza 12	mur., 2 poł. XIX w.
342	Kamienica	ul. Spółdzielcza 13	mur., 2 poł. XVIII w., przeb. XIX i XX w.
343	Kamienica	ul. Spółdzielcza 14	mur., 2 poł. XVIII-pocz. XIX w.
344	Kamienica	ul. Spółdzielcza 15	mur., 2 poł. XVIII- pocz. XIX w.
345	Kamienica	ul. Spółdzielcza 16	mur., 2 poł. XVIII- pocz. XIX w.
346	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 3a	mur., poł. XIX w.
347	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 10a	mur., pocz. XX w.
348	Dom mieszkalny i budynek gospodarczy	ul. Starolubańska 11	mur., kon. XIX w., wykreślony z GEZ Zarządzeniem nr 53/2022 z 05.04.2022 r.
349	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 13a	mur., pocz. XX w.
350	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 30a	mur., pocz. XX w.
351	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 32	mur., pocz. XX w.
352	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 37a	mur., 1908 r.
353	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 40	mur., 1897 r.
354	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 41	mur., pocz. XX w.
355	Dom mieszkalny	ul. Stawowa 4	mur., kon. XIX – pocz. XX w.
356	Dom mieszkalny	pl. Strażacki 5	mur., pocz. XIX w., XX w.
357	Dom mieszkalny	ul. Strzelecka 2	mur., XIX/XX w.
358	Kamienica	pl. Szarych Szeregów 4	mur., XIX/XX w.
359	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 4	mur., kon. XVIII, XIX/XX w.
360	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 5	mur., 1788 r.
361	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 6	mur., kon. XVIII/XIX.
362	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 7	mur., kon. XVIII, XIX/XX w.
363	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 8	kon. XVIII, XIX/XX w.
364	Kamienica	pl. Śląski 4	mur., kon. XIX w.
365	Kamienica	pl. Śląski 6	mur., kon. XIX w.
366	Dom mieszkalny	pl. Śląski 7	mur., kon. XIX w.
367	Kamienica	ul. Tkacka 7	mur., 2 poł. XVIII w., przeb. XIX, XX w.

368	Kamienica	ul. Tkacka 8	mur., 1 poł. XVIII w., przeb. XIX, XX w.
369	Kamienica	ul. Tkacka 9	mur., XVIII w.
370	Kamienica	ul. Tkacka 10	mur., 1 poł. XVIII w., przeb. XIX, XX w.
371	Kamienica	ul. Tkacka 11	mur., 1 poł. XVIII w., przeb. XIX w.
372	Kamienica	ul. Tkacka 28	mur., pocz. XIX w.
373	Kamienica	ul. Tkacka 28a	mur., pocz. XIX w.
374	Kamienica	ul. Tkacka 29	mur., XVII, XVIII w., przeb. XX w.
375	Kamienica	ul. Torowa 1	mur., XIX/XX w.
376	Kamienica	ul. Torowa 2	mur., XIX/XX w.
377	Kamienica	ul. Torowa 3	mur., 1907 r.
378	Dom mieszkalny	ul. Torowa 12	mur., pocz. XX w.
379	Dom mieszkalny	ul. Torowa 16	mur., pocz. XX w.
380	Kamienica	ul. Warszawska 3	mur., 1907 r.
381	Kamienica	ul. Warszawska 4	mur., pocz. XX w.
382	Kamienica	ul. Warszawska 5	mur., pocz. XX w.
383	Kamienica	ul. Warszawska 5a	mur., ok. 1910 r.
384	Kamienica	ul. Warszawska 6	mur., XIX/XX w.
385	Kamienica	ul. Warszawska 7	mur., 4 ćw. XIX w.
386	Kamienica	ul. Warszawska 8	mur., 4 ćw. XIX w.
387	Kamienica	ul. Warszawska 9	mur., 4 ćw. XIX w.
388	Kamienica	ul. Warszawska 10	mur., 4 ćw. XIX w.
389	Kamienica	ul. Warszawska 11	mur., XIX/XX w.
390	Kamienica	ul. Warszawska 15	mur., 4 ćw. XIX w.
391	Budynek przemysłowy	ul. Warszawska 15a	mur., 4 ćw. XIX w.
392	Kamienica	ul. Warszawska 18	mur., 3 ćw. XIX w.
393	Kamienica	ul. Warszawska 19	mur., 4 ćw. XIX w.
394	Kamienica	ul. Warszawska 20	mur., 4 ćw. XIX w.
395	Kamienica	ul. Warszawska 22	mur., 4 ćw. XIX w.
396	Budynek przemysłowy	ul. Warszawska 23	mur., lata 20-te XX w.
397	Budynek gospodarczy	ul. Wiejska	
398	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Włociańska 1-14	mur., lata 20-te XX w.
399	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1	mur., ok. 1905 r.
400	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1a	mur., ok. 1910 r.
401	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1b	mur., ok. 1910 r.
402	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1c	mur., ok. 1910 r.
403	Kamienica	ul. Wojska polskiego 1d	mur., ok. 1910 r.
404	Koszary	ul. Wojska Polskiego 2	mur. kon. XIX w.
405	Kamienica	ul. Worcella 1	mur., pocz. XX w.
406	Kamienica	ul. Worcella 2	mur., pocz. XX w.
407	Kamienica	ul. Worcella 3	mur., pocz. XX w.
408	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska 14	mur., 2 poł. XVIII w.
409	Klasztor	ul. Wrocławska 17	mur., lata 20-te XX w.
410	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska 18	mur., poł. XIX w.
411	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska 19	mur., poł. XIX w.
412	Kaplica cmentarna	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.
413	Mur cmentarny	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.
414	Brama cmentarna	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.
415	Dom grabarza	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.
416	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 1a	mur., XIX/XX w.

417	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 2	mur., XIX/XX w.
418	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 3	mur., XIX/XX w.
419	Kamienica	ul. Zawidowska 2	mur., pocz. XX w.
420	Kamienica	ul. Zawidowska 2a	mur., XIX/XX w.
421	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 2c	mur., pocz. XX w.
422	Dawny Szpital	ul. Zawidowska 3	mur. lata 20-te XX w.
423	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 4a	mur., pocz. XX w.
424	Willa	ul. Zawidowska 4b	mur., pocz. XX w.
425	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 5	mur., XVIII/XIX, XX w.
426	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 13 i 13a	mur., 1708 r.
427	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 14	mur., 4 ćw. XIX w.
428	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 22	mur., pocz. XX w.
429	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 22a	mur., pocz. XX w.
430	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 23a	mur., lata 20-te XX w.
431	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 27	mur., pocz. XX w.
432	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 30	mur.,
433	Kamienica	ul. Zawidowska 31a	mur., 1909 r.
434	Willa	ul. Zawidowska 37	mur., pocz. XX w.
435	Kamienica	ul. Zgorzelecka 10	mur., XIX/XX w.
436	Kamienica	ul. Zgorzelecka 13	mur., XIX/XX w.
437	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 14	mur., pocz. XX w.
438	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 15	mur., lata 20-te XX w.
439	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 16	mur., pocz. XX w.
440	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 17	mur., poł. XIX w.
441	Kamienica	ul. Zgorzelecka 21	mur., ok. 1910 r.
442	Kamienica	ul. Zgorzelecka 22	mur., XIX/XX w.
443	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 24	mur., XIX/XX w.
444	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 31	mur., lata 20-te XX w.
445	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 33	mur., XIX/XX w.
446	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 37	mur., XIX/XX w.
447	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 47-49	mur., pocz. XX w.
448	Kamienica	ul. Żymierskiego 4	mur., XIX/XX w.

W związku ze zmianą nazewnictwa ulic niektóre z obiektów posiadają zmienione adresy. Dotyczy to:

Stary adres budynku	Aktualny adres budynku
ul. Żymierskiego 4	ul. Grunwaldzka 7

7.1.8. Planowany wpis obiektów do Gminnej Ewidencji Zabytków

Lista obiektów wpisanych do GEZ nie jest zamknięta. Obecnie znajduje się w niej 448 obiektów oraz 29 obiektów wpisanych do rejestru zabytków (lista obiektów stanowi załącznik do Programu). W przypadku wniosków mieszkańców oraz analiz wewnętrznych do GEZ mogą być wprowadzone Zarządzeniem Burmistrza Miasta kolejne obiekty. Ewidencja powinna być również systematycznie aktualizowana, z uwagi na możliwe wyburzenia niektórych obiektów z uwagi np. na bardzo zły stan techniczny.

Na etapie tworzenia Programu Ochrony Zabytków, zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2021, poz. 710 z późn. zm) „ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i Gminy”. Dokonano takiego przeglądu dotychczas wpisanych obiektów do

Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zaproponowano w Programie Ochrony Zabytków wpisanie nowych obiektów do Gminnej Ewidencji Zabytków. Dlatego podczas oględzin poszczególnych zabytków ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków zatwierdzonych Zarządzeniem nr 246/2015 Burmistrza Miasta Lubań z dnia 28 października 2015 r., stwierdzono, iż dwa obiekty należało wykreślić gdyż utraciły wartości architektoniczne, historyczne, artystyczne lub naukowe i w chwili obecnej znajdują się w bardzo złym stanie technicznym grożącym zawaleniem:

- ul. Starolubańska 11 – obiekt o spalonym dachu,
- Al. Niepodległości 1 – część obiektu zawalona

Budynki te po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zostały wykreślone z GEZ Zarządzeniem Burmistrza Miasta Lubań nr 53/2022 z dnia 05.04.2022 r.

Zgodnie z § 16 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 roku, w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. 2021 poz. 56), kartę ewidencyjną nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, wyłącza się z gminnej ewidencji zabytków oraz przechowuje w archiwum urzędu gminy.

Równocześnie w wyniku przeprowadzonych oględzin miasta stwierdzono, iż w przyszłości po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków należy rozważyć wpisanie kolejnych obiektów do Gminnej Ewidencji Zabytków:

Lp.	OBIEKT	ADRES	KONSTRUKCJA
1	Pomnik poświęcony ofiarom I wojny światowej	ul. Główna	lata 20-te XX w.
2	Pomnik Konrada Zeidlera	ul. Klasztorna	1828 r.
3	Krzyż pokutny	ul. Kolejowa na skrzyżowaniu	b.d.
4	Pomnik I Wojny Światowej	Al. Kombatantów - Park na Kamiennej Górze	lata 20-te. XX w.
5	Schron Przeciwlotniczy	ul. Lwówecka - Park Niepodległości,	1943 r.
6	Portal barokowy	ul. Mickiewicza 1 - budynek Szkoły Podstawowej nr 1	1763 r.
7	Sztolnia - Schron Przeciwlotniczy	ul. Parkowa - Park na Kamiennej Górze,	1944 r.
8	Pomnik wojenny	ul. Sybiraków - Park na Kamiennej Górze	1874 r.
9	Płyty nagrobne z Kościoła św. Krzyża	ul. Wrocławska – dawny cmentarz komunalny	1706 r.
10	Rzeźba św. Jadwigi	ul. Wrocławska 17	pocz. XX w.
11	Rzeźba o charakterze religijnym	ul. Wrocławska 19	pocz. XX w.

7.2. Stan zachowania obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

Znaczna ilość obiektów znajdujących się w GEZ wymaga remontów. W pierwszej kolejności, w okresie na który przyjęto GEZ, szczególnie pilnie powinny być przeprowadzone prace remontowe obiektów ujętych w rejestrze zabytków – Wieża Trynitariska, a także obiektów przemysłowych - była cegielnia Augustina przy ul. Izerskiej i parowozownia na terenie byłych Zakładów Naprawy Taboru Kolejowego. Zauważalna jest natomiast znaczna poprawa w stanie obiektów mieszkalnych zarządzanych przez wspólnoty mieszkaniowe. Wiele z nich w ostatnich latach otrzymało nowe pokrycia dachowe, a także przystąpiono do renowacji wielu elewacji.

7.3. Zabytki archeologiczne

W granicach Lubania znajduje się 59 stanowisk archeologicznych, większość z nich zawiera późnośredniowieczne ślady osadnictwa lub osad. Znaleźiska - ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamiennej i neolitu, epoki brązu, okresu halsztackiego, wczesnorzymskiego oraz średniowiecznego. O śladach cmentarzysk świadczą trzy znaleźiska z epoki brązu, z okresu średniowiecza pochodzi aż 54 znaleźiska, w tym jedno wczesnośredniowieczne, pozostałe z późnego średniowiecza (XIV/XV w.). Spośród znaleźisk późnośredniowiecznych warto wyróżnić studnię kamienną w Rynku, szubienicę na Wzgórzu Szubienicznym i pozostałości obiektu obronnego z XIV/XV wieku przy ul. Rybackiej/Wrocławskiej (studnia, szczątki murów).

Fot. Ruiny średniowiecznej szubienicy (Zdjęcie A. Fink)

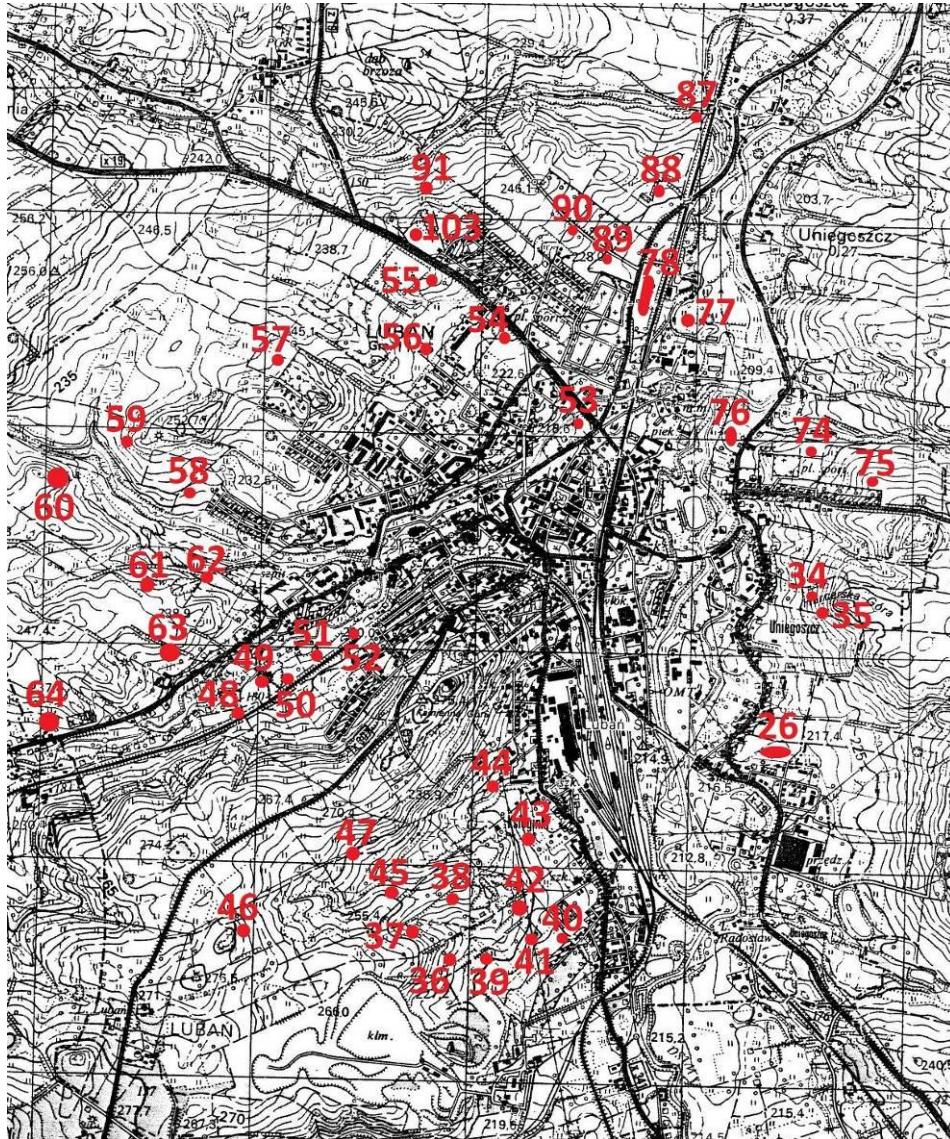
Szesnaście stanowisk nie posiada konkretnej lokalizacji.

Nr stanowiska w miejscowości	Nr na obszarze	Numer obszaru	Funkcja obiektu	Chronologia
1	1	79-12	nieokreślona	mezolit
2	2	79-12	ślad osadnictwa	epoka kamienia
3	3	79-12	ślad osadnictwa	neolit
4	4	79-12	nieokreślona	epoka brązu, halsztat, OWR, średniowiecze
5	5	79-12	cmentarzysko	epoka brązu III
6	6	79-12	cmentarzysko	epoka brązu III
7	7	79-12	ślad osadnictwa	nieokreślona
8	8	79-12	nieokreślona	OWR 364-455
9	9	79-12	nieokreślona	wczesne średniowiecze
10	10	79-12	skarb	wczesne średniowiecze
11	11	79-12	nieokreślona	średniowiecze
12	12	79-12	nieokreślona	średniowiecze
13	13	79-12	osada	późne średniowiecze
14	14	79-12	osadnictwo miejskie	późne średniowiecze XIV-XV
15	15	79-12	studnia kamienna	późne średniowiecze XIV-XV
16	16	79-12	cmentarzysko	nieokreślona
17	26	79-12	osada	późne średniowiecze
18	34	79-12	osada	późne średniowiecze
19	35	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze

20	36	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
21	37	79-12	osada	późne średniowiecze
22	38	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
23	39	79-12	osada	późne średniowiecze
24	40	79-12	osada	późne średniowiecze
25	41	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
26	42	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
27	43	79-12	osada	późne średniowiecze
28	44	79-12	osada	późne średniowiecze
29	45	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
30	46	79-12	osada	późne średniowiecze
31	47	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
32	48	79-12	osada	późne średniowiecze
33	49	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
34	50	79-12	osada	późne średniowiecze
35	51	79-12	osada	późne średniowiecze
36	52	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
37	53	79-12	osada	późne średniowiecze
38	54	79-12	osada	późne średniowiecze
39	55	79-12	osada	późne średniowiecze
40	56	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
41	57	79-12	osada	późne średniowiecze
42	58	79-12	osada	późne średniowiecze
43	59	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
44	60	79-12	osada	późne średniowiecze
45	61	79-12	śląd osadnictwa	pradzieje
45	61	79-12	osada	późne średniowiecze
46	62	79-12	osada	późne średniowiecze
47	63	79-12	osada	późne średniowiecze
48	64	79-12	osada	późne średniowiecze
49	74	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
50	75	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
51	76	79-12	osada	późne średniowiecze
52	77	79-12	osada	późne średniowiecze
53	78	79-12	osada	późne średniowiecze
54	87	79-12	osada	późne średniowiecze
55	88	79-12	osada	późne średniowiecze
56	89	79-12	osada	późne średniowiecze
57	90	79-12	osada	późne średniowiecze
58	91	79-12	osada	późne średniowiecze
59	103	79-12	szubienica	średniowiecze, okres nowożytny

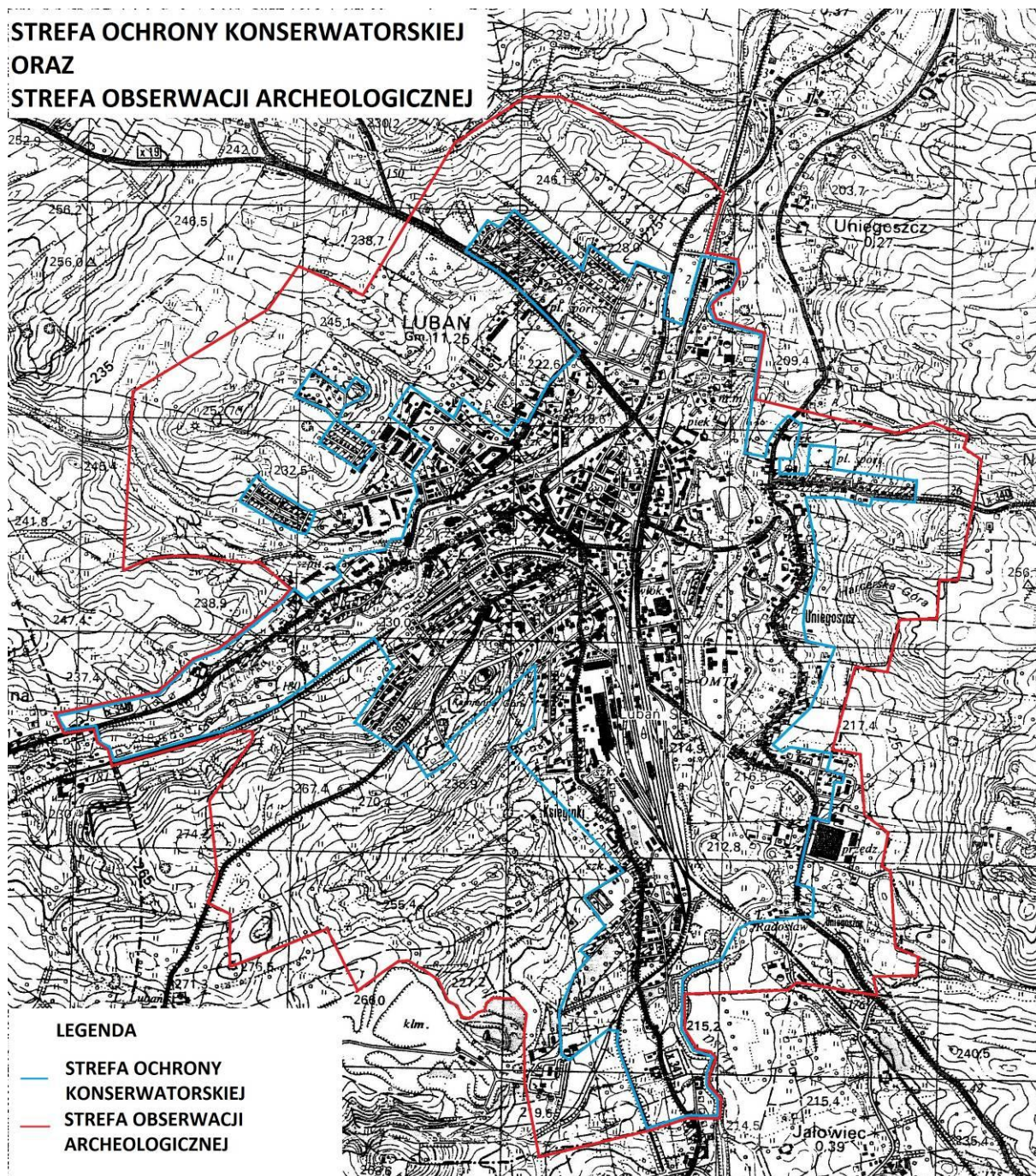

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH

**STREFA OCHRONY KONSERWATORSKIEJ
ORAZ
STREFA OBSERWACJI ARCHEOLOGICZNEJ**

Na podstawie uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wyznaczono w obrębie występujących stanowisk archeologicznych oraz strefy obserwacji archeologicznej wymóg prowadzenia badań archeologicznych przy inwestycyjnych pracach ziemnych. Natomiast w strefie ochrony konserwatorskiej obowiązuje zachowanie historycznego układu przestrzennego, rewaloryzacja i modernizacja obiektów o wartościach kulturowych, docelowe usunięcie lub przebudowa obiektów dyszharmonijnych, konieczność dostosowania nowych obiektów do historycznej kompozycji przestrzennej oraz historycznych form zabudowy, wymóg konsultowania i uzyskiwania każdorazowo zgody Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszystkich działań inwestycyjnych.

Obie strefy, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków, powinny być uwzględniane w nowo tworzonych planach zagospodarowania przestrzennego.

7.4. Zabytki ruchome

Do zabytków ruchomych zaliczane są oprócz wymienionych w ustawie obiekty, których „ruchomość” jest problematyczna. Są to mające wartość artystyczną detale architektoniczne czy dekoracje architektoniczne (polichromie, sztukaterie), stale połączone z podłożem elementy wyposażenia wnętrz (różnego rodzaju struktury ołtarzowe, epitafia, kominki, piece).

W związku z tym, iż w ostatnich latach odkryto wiele fragmentów różnorodnych pomników, czy też detali architektonicznych z lubańskich budynków, wskazane byłoby utworzenie bezpiecznego miejsca plenerowego, najlepiej w ramach funkcjonującej placówki muzealnej, w którym zabytki te mogłyby zostać wyeksponowane i udostępnione.

Wiele ruchomych zabytków znajduje się również w kościołach położonych na terenie miasta m.in. Kościół p.w. Najświętszej Marii Panny, Kościół p.w. Świętej Trójcy. Elementy wystroju i wyposażenia kościoła takie jak ołtarze, ambony, chrzcielnice, obrazy często, z uwagi na cenną wartość wpisanych jest do rejestru zabytków.

Konieczne należy wspomnieć o ogromnych lubańskich zbiorach znajdujących się w Archiwum Państwowym – Oddział w Bolesławcu. Znajduje się tam ponad 660 m.b. akt, wśród nich wiele kronik miejskich, protokołów, zbiorów kartograficznych, czasopism, list herbowy dla miasta z 1541 roku i wiele innych cennych dokumentów. Stanowią one przede wszystkim przeogromną bazę wiedzy o historii i kulturze miasta, z której korzystają nie tylko miejscowi historycy, ale także w około połowie historycy zagraniczni. W lubańskim Klasztorze Magdalenek zachowało się wiele dokumentów dotyczących historii Klasztoru oraz Lubania, zostały one spisane przez pracownika Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Lubańskie archiwalia mogą stanowić interesującą bazę do wykorzystania nauki w promocji miasta.

Sporo zbiorów, bardziej jednak o charakterze popularnonaukowym, choć również z okresu tzw. osadnictwa wojskowego, eksponaty z wykopalisk archeologicznych z terenu miasta, znajdują się w zbiorach lubańskiego Muzeum Regionalnego. Od momentu jego powstania w 1975 roku instytucja ta skutecznie popularyzuje lokalną historię.

W tym miejscu warto również wspomnieć, iż zabytki ruchome, które znajdują się w zbiorach muzealnych lub Archiwum Państwowym nie podlegają wpisowi do rejestru zabytków ruchomych, zgodnie z art. 11 ustawy.

7.5. Niematerialne dziedzictwo kulturowe

Lubań z uwagi na swoje położenie – dawniej nadgraniczne miasto na Górnych Łużycach, a także od 1346 roku członek Związku Sześciu Miast Łużyckich (Sześciogród, Hexapolis) powinien nadal, pomimo położenia administracyjnego na Dolnym Śląsku, podkreślać swoją interesującą historyczną przynależność do górnołużyckiej ziemi. Współcześnie, gdy Lubań rozłożony jest po obu stronach Kwisy, łużyckiej i śląskiej, stanowi równocześnie „bramę” do Łużyc jak i do Śląska, co może być atutem przy wykorzystaniu historii w promocji turystycznej.

Zgodnie z artykułem 6 ust.2 ustawy o ochronie zabytków i dóbr kultury „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”. W europejskich miastach, o tak wielowiekowej historii jak Lubań, przedmiotem ochrony jest również nazewnictwo ulic, w wielu przypadkach nawiązujące jeszcze do czasów średniowiecznych. Na przestrzeni drugiej połowy XX wieku i początku wieku XXI Lubań nie oszczędziła polityczna tendencja do wprowadzania „nowego ładu” i do łamania wielowiekowej tradycji i dokonano zmiany wielu nazw ulic Starego Miasta. Błędy te postanowiła naprawić już

w 1992 roku rada miasta uchwalając Miejskowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego Starego Miasta, w którym także zatwierdziła zaproponowaną zmianę nazewnictwa ulic i przywrócenie im znaczenia oddającego ich historię. Wśród nich była chociażby likwidacja zupełnie oderwanych od tradycji nazw ulic – Spółdzielcza, Plac Okrzei, Żymierskiego, Armii Czerwonej. Część z nazw przywrócono, niestety nie wszystkie, a część nadano niezgodnie z historią miasta np. Husytów, Ratuszowa, A. Antera, plac im. Feliksa Netza. Dlatego też wskazane jest, aby Stare Miasto było obszarem szczególnie chronionym i wolnym od nowego nazewnictwa wprowadzanego przez radę miasta, z dopuszczeniem wyłącznie przywracania historycznych nazw ulic.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 cyt. wyżej ustawy do rejestru zabytków może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. W związku z tym na wniosek miasta może zostać uzupełniona decyzja o wpisie Starego Miasta do rejestru zabytków o zapisy chroniące historyczne nazwy ulic.

Kolejną niematerialną formą kultywowania tradycji miejskich jest powrót do charakterystycznych dla miasta jarmarków. Aktualnie takie odbywają się na Rynku w okresie przedświątecznym (bożonarodzeniowym i wielkanocnym). Również ważne walory edukacyjne przy popularyzacji dziedzictwa historycznego, zwłaszcza wśród młodego pokolenia, ma organizacja różnorodnych imprez historycznych czy to podczas Sudeckiego Festiwalu Mineratów czy też z innych okazji. Wśród nich można wymienić inscenizację bitwy o Lubań, nadania herbu miejskiego przez księcia Henryka Jaworskiego czy historyczne obrady rady miejskiej. Dla ożywienia krajobrazu lubańskiej starówki oraz promowania miasta i regionu wprowadzono przemarsz XVII – wiecznej straży miejskiej. To bardzo ważny element edukacji historycznej i tworzenia szacunku dla zabytków.

8. Analiza szans i zagrożeń dziedzictwa kulturowego (Analiza SWOT)

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji w konkretnym aspekcie. Stanowi pomoc przy dokonaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwiając identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju.

W tabeli zostały przedstawione silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego miast Lubań. Zestawienie pomaga w odpowiedzi czy gmina jest w stanie zrealizować założone cele.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjne zabytki o wysokich walorach historycznych i kulturowych • bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe • rewitalizacja historycznego centrum miasta min. odbudowa zabudowań śródmiejowych oraz modernizacja infrastruktury drogowej • modernizacja zabudowań również poza centrum • atrakcyjne położenie miasta sprzyjające rozwojowi turystyki historycznej • odbywające się regularnie wydarzenia kulturalne • aktywnie działające instytucje, stowarzyszenie działające na terenie miasta zajmujące się kulturą, zabytkami i popularyzacją historii (Muzeum Regionalne, 	<ul style="list-style-type: none"> • zły stan zachowania niektórych obiektów zabytkowych, • niewystarczająca liczba przeprowadzonych prac remontowych przy obiektach zabytkowych oraz stała ich degradacja • zły stan techniczny sztandarowych zabytków miejskich (Wieża Trynitarzka, Parowozownia) • zły stan techniczny obiektów mieszkalnych oraz brak funduszy na przeprowadzenie prac remontowych przez prywatnych właścicieli • brak świadomości społeczeństwa o wartości wspólnego dziedzictwa kulturowego • niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego • mała liczba działań na ukazanie Lubania jako atrakcyjnego miejsca turystycznego

<p>Stowarzyszenie Miłośników Górnych Łuzyc, grupy rekonstrukcyjne)</p> <ul style="list-style-type: none"> • doświadczenie, aktywność i kompetencja władz i administracji samorządowej w pozyskiwaniu środków pozabudżetowych • wytyczone ścieżki dydaktyczne 	
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • możliwość pozyskiwania funduszy z różnych źródeł na renowację obiektów • wzrastająca liczba właściwie przeprowadzonych prac renowacyjnych oraz adaptacji obiektów zabytkowych • zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego w dziedzinie edukacji społecznej związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego • rosnące zainteresowanie społeczności lokalnej historią regionu • właściwa adaptacja obiektów zabytkowych dla celów turystycznych • uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym • przyznawanie dotacji z budżetu miasta na prace z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami (prace konserwatorskie, inscenizacje historyczne, prace badawcze) • adaptacja zabytków na cele turystyczne (udostępnienie dla turystów Wieży Brackiej, stworzenie w schronie przeciwlotniczym muzeum poświęconemu bitwie o Lubań) • odkrycie schronu przeciwlotniczego pod Kamienną Górą • plenerowe imprezy, rekonstrukcje historyczne, jako element promocji i budowania więzi lokalnych 	<ul style="list-style-type: none"> • niska świadomość mieszkańców dotycząca możliwości uzyskania dofinansowania na przeprowadzenie prac budowlanych przy obiektach wpisanych do ewidencji zabytków • wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych • wprowadzenie elementów nieprzemysłanych niezgodnych historycznie - np. kolorystyki, współczesnych materiałów, techniki, uproszczeń adaptacyjnych niszczących pierwotną strukturę architektoniczną obiektów i powodującą degradację walorów zabytkowych • umieszczanie agresywnych, nieestetycznych nośników reklam • niedostatek środków publicznych na rewitalizację i zagospodarowanie terenów zdegradowanych • niepełna dokumentacja zabytków miasta • zbyt wolne tempo rewitalizacji przestrzeni miejskiej i niski poziom estetyki niektórych części miasta • skomplikowane procedury ubiegania się o środki zewnętrzne

9. Podstawowe założenia programu opieki nad zabytkami

Nadrzędnym celem polityki samorządowej w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego oraz jego ochrona. Dążenie do poprawy stanu technicznego, ich odbudowy, adaptacji i rewitalizacji, które to zabiegi pozwolą na wykorzystanie potencjału kryjącego się w owym dziedzictwie.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami ma służyć ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Na podstawie przeprowadzonej oceny stanu dziedzictwa kulturowego miasta, za pomocą analizy SWOT, zostały opracowane cele, do których realizacji wyznaczono kierunki działania wraz z zadaniami. Cele te stanowią kontynuację Gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta Lubań 2016-2020. Zadania do realizacji osiągnięte zostaną w perspektywie długofalowej, wieloletniej i wykraczają często poza czteroletni okres obowiązywania Programu, a ostatecznym rezultatem będzie przywrócenie zabytkom właściwych im walorów historycznych i estetycznych.

CEL 1 - Ochrona i opieka nad zabytkami oraz świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Podjęcie działań, mających na celu podniesienie atrakcyjności krajobrazu kulturowego	określenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego warunków ochrony terenów zabytkowych, stref archeologicznych z uwzględnieniem danych z aktualizowanej gminnej ewidencji zabytków
	opracowanie Uchwały ustalającej zasady i warunki sytuowania tablic reklamowych i urządzeń reklamowych, ich gabaryty oraz standardy jakościowe zgodnie z tzw. Ustawą krajobrazową
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	ocena stanu technicznego obiektów zabytkowych będących w posiadaniu gminy oraz określenie potrzeb w zakresie remontów i prac konserwatorskich
	renowacja elewacji kamienic w obrębie Starego Miasta
	rewaloryzacja parku na Kamiennej Górze
	przewodzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność Gminy (m.in. Dom Solny, Wieża Trynitariska, Wieża Kramarska)
	udzielenie dotacje z budżetu gminy dla prywatnych właścicieli na remonty obiektów znajdujących się w rejestrze zabytków, zgodnie z uchwałą rady miasta
	współpraca z urzędem konserwatorskim w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
	pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych, w tym również z różnych programów i inicjatyw europejskich, przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego
	przewodzenie systematycznych badań archeologicznych na terenie miasta za pośrednictwem Muzeum Regionalnego
	aktualizacja planów miejscowych umożliwiającą zagospodarowanie zabytku na różnorodne cele np. usługowe, mieszkalne umożliwiającą ich skuteczną renowację.
dalsze prace wspierające odkrywaniu schronu przeciwlotniczego z okresu II Wojny Światowej na Kamiennej Górze, który wzbogaci atrakcyjność krajobrazu kulturowego	
CEL 2 - Popularyzacja i edukacja w zakresie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców oraz promocja i rozwój turystyki historycznej	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym	umieszczenie na stronie internetowej gminnej ewidencji zabytków wraz z kartami obiektów
	umieszczenie tablic zawierających krótką informację na temat historii obiektu
	wydawanie i wpieranie publikacji (książek, broszur, folderów, map) związanych z dziedzictwem kulturowym miasta Lubań,
	uaktualnienie i monitorowanie strony internetowej Urzędu Miasta Lubań w zakresie informacji o zabytkach
Wyznaczanie tras turystycznych i dydaktycznych	utrzymanie oraz wytyczanie nowych szlaków turystycznych wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego
	stworzenie map ukazujących zasoby krajobrazu kulturowego na tle walorów przyrodniczych i atrakcji turystycznych
Popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	organizowanie stałych imprez kulturalnych o charakterze patriotycznym w święta państwowe m.in.: rocznica uchwalenia konstytucji 3 Maja, rocznica zakończenia II Wojny Światowej, święto Wojska Polskiego, rocznica wybuchu II Wojny Światowej, rocznica Odzyskania Niepodległości,
	przewodzenie działalności edukacyjnej skierowanej do młodzieży szkolnej
	współorganizowanie oraz koordynowanie stałych imprez kulturalnych
	opracowanie szlaków turystycznych, wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego
	popularyzacja dobrze przeprowadzonych prac konserwatorskich na obiektach zabytkowych

10. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Program Opieki nad Zabytkami miasta Lubań realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych w rozdziale 9 zadań, które przyczynią się do osiągnięcia kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią przepisy prawa i zawarte w nich regulacje. Zadania określone w niniejszym Programie będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- Instrumenty prawne:
  - ustawy i programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony zabytków
  - dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków wynikające z przepisów ustawowych (np. wpisy do rejestru zabytków, decyzje administracyjne z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami)
  - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
  - wpis do rejestru zabytków i aktualizacja GEZ
- Instrumenty finansowe:
  - korzystanie z programów uwzględniających fundusze europejskie oraz dotacji i subwencji
  - finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością Gminy miejskiej Lubań
  - dofinansowanie przez Gminę dla właścicieli i posiadaczy obiektów ujętych w rejestrze zabytków
- Instrumenty społeczne:
  - system konsultacji i dyskusji publicznych
  - działania edukacyjne i promocyjne
  - współpraca z organizacjami społecznymi i pozarządowymi
- **Instrumenty koordynacji działań:**
  - udział w projektach i programach związanych z ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego
  - monitoring i współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków – delegatura w Jeleniej Górze
- **Instrumenty kontrolne:**
  - stały monitoring działań wynikających z programów strategicznych związanych z rewitalizacją miasta
  - weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków
  - monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu technicznego obiektów zabytkowych (książki obiektów budowlanych i systematyczne przeglądy techniczne wymagane Prawem Budowlanym).

11. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki

samorządu terytorialnego posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym.

Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Głównymi źródłami finansowania *Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Lubań*, tj. projektów związanych z zabytkami oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa, są:

- środki z funduszy europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym,
- środki z funduszy europejskich - Regionalnego Programu Operacyjnego, dystrybuowane na poziomie województwa,
- środki z europejskich programów specjalnych, współpracy transgranicznej,
- dotacje z budżetu państwa przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programów ministerialnych,
- środki wojewódzkie (dotacje podmiotowe dla instytucji, których organizatorem jest samorząd województwa; dotacje dla innych jednostek samorządu terytorialnego; dotacje, granty, nagrody dla innych podmiotów),
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- środki gminne (dotacje dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków)

Ponadto finansowanie zadań służących realizacji Programu może odbywać się z wykorzystaniem:

- dochodów własnych instytucji kultury,
- środków własnych miasta Lubań,
- środków prywatnych (np.: osób fizycznych, fundacji, stowarzyszeń).

11.1. Dotacje

• Dotacje z budżetu państwa przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,

- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Wojewódzki Konserwator Zabytków**

Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu co roku przyjmuje Zarządzenie w sprawie: udzielania przez Dolnośląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu dotacji celowych z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach ruchomych i nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków. Wniosek składa się:

- do dnia 30 czerwca, w którym dana dotacja ma być udzielona, w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostały przeprowadzone w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,
- do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja celowa ma być udzielona w przypadku dofinansowania prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia wniosku.

- **Dotacje wojewódzkie**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku.

- **Dotacje gminne**

W celu pomocy w remoncie właścicielom najcenniejszych zabytków, będących w rejestrze zabytków, Rada Miasta Lubań w 2010 roku przyjęła uchwałę nr LII/296/2010 z dnia 29 czerwca 2010 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, usytuowanych w granicach administracyjnych Gminy Miejskiej Lubań i będących własnością podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych. Zgodnie z uchwałą dotacja ta może obejmować nakłady konieczne na:

- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej i budowa instalacji alarmowej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowych układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 1-9,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach dotacja może finansować nakłady obejmujące:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz.

Identycznie jak w ustawie o ochronie zabytków dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru, a jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną lub artystyczną albo jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

11.2. Wydatki miasta związane z ochroną zabytków

Miasto stara się zabezpieczać w swoim budżecie środki finansowe, które przekazywane są na dotacje na zadania związane z ochroną i opieką dziedzictwa kulturowego. Głównymi beneficjentami dotacji są parafie, które przeznaczały środki na renowacje kościołów na terenie Lubania. W ostatnich latach z budżetu przyznano dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków w wysokości 22.000 zł:

- **2018 r.** - dotacja w wysokości 20.000 zł dla Parafii Ewangelicko – Augsburskiej w Lubaniu na prace polegające na konserwacji ścian prezbiterium wraz z kamiennym detalem architektonicznym w Kościele ewangelicki p.w. Marii Panny w Lubaniu wpisanego do rejestru zabytków pod nr 609/499/J z 12. 10.1977 r.,
- **2019 r.** - dotacja w wysokości 2.000 zł dla Parafii Rzymsko Katolickiej p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Lubaniu na prace polegające na konserwacji barokowego obrazu „Droga na Golgotę” wpisanego do rejestru zabytków decyzją B/2591 z dnia 25 października 2017 r., stanowiącego wyposażenie kościoła p.w. Narodzenia Najświętszej Marii

Jednocześnie miasto Lubań pozyskuje środki zewnętrzne na remonty i rewitalizację obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

W 2017 r. ze środków własnych miasto dokonało remontu Wieży Brackiej obejmującego m.in. wymianę poszycia dachowego, położenie nowych tynków na blankach i latarence, wykonanie bezpiecznego wejścia na najwyższy poziom Wieży, zabezpieczenia wewnętrznych murów na dwóch ostatnich kondygnacjach.

W latach 2017 - 2019 miasto podjęło działania mające na celu zabezpieczenie budynku Domu Solnego. Dzięki środkom własnym i pozyskanym z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zostały przeprowadzone najpilniejsze działania.

Rok	Zakres przeprowadzonych prac	Poniesione wydatki	Dotacje ze środków publicznych
2017	<ul style="list-style-type: none"> - roboty rozbiórkowe – ręczny demontaż dachówki z obiektu i składowanie jej na specjalnie do tego przygotowanych paletach, prace wykonane na długości 17,50 m długości budynku po obu stronach połaci dachowych - naprawa więźby dachowej - impregnacja wymiana zniszczonych elementów więźby - częściowe wykonanie orynnowania 	443.145,75 zł	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego - 237.433,87 zł
2018	<ul style="list-style-type: none"> - naprawa lub wymiana uszkodzonych drewnianych elementów konstrukcji więźby dachowej - zabezpieczenie drewnianych elementów konstrukcji więźby dachowej, środkami ogniochronnymi oraz chroniącymi przed korozją biologiczną i owadami - zachowanie pokrycia dachu poddanego konserwacji in situ w formie świadka historii, oczyszczenie dachówek na obiekcie, - demontaż i poddanie oczyszczeniu i właściwej konserwacji ceramicznych elementów pokrycia dachowego, a następnie ponownemu ułożeniu dachówki wraz z uzupełnieniem braków ceramicznymi 	977.213,79 zł	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego - 768.014,54 zł

	elementami pokrycia dachowego wykonanymi sposobem nieprzemysłowym o wyglądzie jak istniejące (dachówki, gąsiorzy) – wykonanie niezbędnych obróbek blacharskich		
2019	– ułożenie części oryginalnych ceramicznych elementów pokrycia dachowego (które w pierwszej fazie zostały zdjęte i poddane czyszczeniu) z zachowaniem charakteru pierwotnego krycia na zaprawie wapiennej wraz z uzupełnieniem braków ceramicznymi elementami pokrycia dachowego wykonanymi sposobem nieprzemysłowym o wyglądzie jak istniejące – prace związane ze spięciem murów	762.957 zł	Wojewódzki Konservator Zabytków – 100.000 zł Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego – 231.443 zł

Od 1 stycznia 2022 r. zmieniły się regulacje dotyczące podatków od zabytków, została wprowadzona tzw. „ulga na zabytki”, z której mogą skorzystać członkowie wspólnot i spółdzielni mieszkaniowych, którzy są współwłaścicielami zabytku oraz indywidualni właściciele nieruchomości. W przypadku pierwszej grupy do ulgi będzie uprawniać wpłata należności na fundusz remontowy, a właściciele indywidualni będą mogli skorzystać z niej pod warunkiem otrzymania dokumentującej wydatki związane z zabytkiem na prace konserwatorskie, prace restauratorskie lub roboty budowlane.

12. Załączniki

1. Wykaz kart adresowych zabytków nieruchomych objętych Gminną Ewidencją Zabytków Miasta Lubań
2. Wykaz kart adresowych stanowisk archeologicznych objętych Gminną Ewidencją Zabytków Miasta Lubań
3. Uchwała Rady Miasta Lubań nr LII/296/2010 z dnia 29 czerwca 2015 r. w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, usytuowanych w granicach administracyjnych Gminy Miejskiej Lubań i będących własnością podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych

Załącznik nr 1 do Programu Opieki nad Zabytkami
dla Miasta Lubań na lata 2022-2025

WYKAZ KART ADRESOWYCH ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH OBJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW MIASTA LUBAŃ

Lp.	OBIEKT	ADRES	KONSTRUKCJA	Nr rejestru zabytków	UWAGI
1	Miasto Ośrodek Historyczny	obszar Stare Miasto	XIV-XX w.	nr 607/295 z 4. 04.1953 r.	
2	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 1	mur., pocz. XIX w.		
3	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 3	mur., pocz. XX w.		
4	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 4	mur., lata 20-te XX w.		
5	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 7a	mur., pocz. XX w.		
6	Willa	ul. Armii Krajowej 9	mur., 4 ćw. XIX w.		
7	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 11	mur., pocz. XIX w.		
8	Kamienica	ul. Armii Krajowej 12	mur., pocz. XX w.		
9	Kamienica	ul. Armii Krajowej 13	mur., pocz. XX w.		
10	Kamienica	ul. Armii Krajowej 14	mur., pocz. XX w.		
11	Kamienica	ul. Armii Krajowej 15	mur., XIX/XX w.		
12	Kamienica	ul. Armii Krajowej 16	mur., XIX/XX w.		
13	Kamienica	ul. Armii Krajowej 17	mur., pocz. XX w.		
14	Kamienica	ul. Armii Krajowej 18	mur., pocz. XX w.		
15	Kamienica	ul. Armii Krajowej 19	mur., pocz. XX w.		
16	Kamienica	ul. Armii Krajowej 20	mur., pocz. XX w.		
17	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 24	mur., kon. XIX w.		
18	Budynek biurowy, przemysłowy	ul. Armii Krajowej 24a	mur., pocz. XX w.		
19	Kamienica, Budynek dawnej Łażni Miejskiej	ul. Armii Krajowej 25	mur., pocz. XX w.		
20	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 27	mur., pocz. XIX w.		
21	Dom mieszkalny	ul. Armii Krajowej 28	mur., pocz. XX w.		
22	Kamienica	ul. Armii Krajowej 29	mur., 4 ćw. XIX w.		
23	Willa	ul. Armii Krajowej 31	mur., lata 20-te XX w.		
24	Budynki fabryczne	ul. Armii Krajowej 31	mur., lata 20-te XX w.		
25	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 2	mur., pocz. XX w.		

26	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 3	mur., pocz. XX w.		
27	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 5	mur., kon. XVIII, XIX w.		
28	Willa	ul. Bankowa 6	mur., 4 ćw. XIX w.		
29	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 6a	mur., XIX/XX w.		
30	Dom mieszkalny	ul. Bankowa 7	mur., 4 ćw. XIX w.		
31	Willa	ul. Bankowa 8	mur., 3 ćw. XIX w.		
32	Kamienica	ul. Bankowa 9	mur., ok. 1910 r.		
33	Kamienica	ul. Bankowa 9a	mur., pocz. XX w.		
34	Kamienica	ul. Bankowa 9b	mur., lata 20-te XX w.		
35	Dom mieszkalny	ul. Bema 5	mur. pocz. XX w.		
36	Mur	ul. Boczna	kam./mur., kon. XVIII/pocz. XIX w.		
37	Dom mieszkalny	ul. Boczna 1	mur. kon. XVIII w.		
38	Dom mieszkalny	ul. Boczna 2	mur. kon. XVIII w.		
39	Dom mieszkalny	ul. Boczna 3	mur. kon. XVIII w.		
40	Dom mieszkalny	ul. Boczna 4	kam./ mur., 1 poł. XIX w.		
41	Budynek gospodarczy	ul. Boczna 4	kam./mur., 1poł. XIX w.		
42	Dom mieszkalny	ul. Boczna 7	kam./mur., 1poł. XIX w.		
43	Dom mieszkalny	ul. Boczna 10	mur., XVIII/XIX w.		
44	Baszta Bracka	ul. Bracka	mur. XIV w. rest. 1975 r.	nr 603/94 z 3. 12. 1949 r.	
45	Kamienica	ul. Bracka 10	mur., XVII/XVIII w.		
46	Kamienica	ul. Bracka 11	mur., kon. XIX w.		
47	Kamienica	ul. Bracka 12	mur., XVIII w., przeb. XIX w.		
48	Kamienica	ul. Bracka 14	mur., 3 ćw. XIX w.		
49	Kamienica	ul. Bracka 15	mur., XVIII w., przeb. XIX w.		
50	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 1	mur. pocz. XIX w., XX w.		
51	Altana	ul. Dąbrowskiego 2b	mur. pocz. XVIII w.		
52	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 3	mur. pocz. XX w.		
53	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 4	mur. pocz. XIX w., XX w.		
54	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 6	mur. XIX/XX w.		
55	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 7	mur. pocz. XX w.		

56	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 8	mur. pocz. XX w.		
57	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 14	mur. I ćw. XX w.		
58	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 16	mur. pocz. XX w.		
59	Budynek Urzędu Gminy	ul. Dąbrowskiego 18	mur. 1908 r.		
60	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 19	mur. 1908 r.		
61	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 20	mur., ok. 1910 r.		
62	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 21	mur., ok. 1910 r.		
63	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 22	mur., ok. 1910 r.		
64	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 23	mur., ok. 1910 r.		
65	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 24	mur., ok. 1910 r.		
66	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 25	mur., 1910 r.		
67	Zabudowania gospodarcze	ul. Dąbrowskiego 29 a, b, c	mur., XVIII/XIX w.		
68	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 30	mur., 4 ćw. XIX w.		
69	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 31	mur., 4 ćw. XIX w.		
70	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 32	mur., pocz. XX w.		
71	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 33	mur., pocz. XX w.		
72	Dom mieszkalny	ul. Dąbrowskiego 35	mur., poł. XIX w.		
73	Kamienica	ul. Dąbrowskiego 39	mur., XIX /XX w.		
74	Dom mieszkalny	ul. Dolna 1	mur., pocz. XX w.		
75	Szkoła	ul. Dolna 8	mur., pocz. XX w.		
76	Kamienica	ul. 7 Dywizji 1	mur., 4 ćw. XIX w.		
77	Kamienica	ul. 7 Dywizji 2	mur., XIX/XX w.		
78	Kamienica	ul. 7 Dywizji 3	mur., XIX/XX w.		
79	Kamienica	ul. 7 Dywizji 4	mur., XIX/XX w.		
80	Budynek	ul. 7 Dywizji 12	mur. XIX/XX w.	nr 612/882/J z 6. 01. 1987 r.	
81	Kamienica	ul. 7 Dywizji 13	mur., kon. XIX w.		
82	Kamienica/Budynek Urzędu Miasta	ul. 7 Dywizji 14	mur., XIX/XX w.		
83	Kino	ul. 7 Dywizji 15	mur. międzywojnie XX w.		
84	Zespół dworca Kolejowego - dworzec kolejowy - nastawnia LB-1 - nastawnia LB-2 - lokomotywownia	ul. Dworcowa 1	kam./mur. XIX/XX w.		

	- budynki noclegowni drużyn konduktorskich - kolejowa wieża ciśnień				
85	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 1	mur., 1908 r.		
86	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 2	mur., pocz. XX w.		
87	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 3	mur., pocz. XX w.		
88	Kamienica	ul. Os. Fabryczne 6	mur., XIX/XX w.		
89	Podstacja Trakcyjna	ul. Fortowa	mur., pocz. XX w., 1921 r.		
90	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Gajowa 1-30	mur., lata 20-te XX w.		
91	Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego - budynki magazynowe	ul. Gazowa/Kościuszki	mur., IV ćw. XIX w.	nr A/5782 z 19. 01. 2012 r.	
92	Parowozownia wachlarzowa				
93	Budynek magazynowo – produkcyjny w zespole dawnej klinkierni Alberta Augustina	ul. Gazowa/ Kościuszki 25, dz. nr 6/6 AM 8 Obr. IV	mur., IV ćw. XIX	Nr A/5904 z 07.03. 2014 r.	
94	Dom mieszkalny	ul. Główna 1	mur. / szach., 1 ćw. XX w.		
95	Dom mieszkalny	ul. Główna 4	mur., ok. 1912 r.		
96	Dom mieszkalny	ul. Główna 9	mur., 1837 r.		
97	Dom mieszkalny	ul. Główna 11	mur., pocz. XIX w.		
98	Dom mieszkalny	ul. Główna 13	mur., poł. XIX w.		
99	Dom mieszkalny	ul. Główna 14	mur., pocz. XIX w.		
100	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 14	mur., pocz. XIX w.		
101	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 15	mur., 3 ćw. XIX w.		
102	Dom mieszkalny	ul. Główna 19	mur./ szach., poł. XIX w.		
103	Dom mieszkalny	ul. Główna 37	mur., 4 ćw. XIX w.		
104	Dom mieszkalny	ul. Główna 38	mur., 4 ćw. XIX w.		
105	Transformator	ul. Główna przy nr 40	mur., XX w.		
106	Dom mieszkalny	ul. Główna 40	mur., 1909 r.		
107	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 40a	mur., 2 poł. XVIII w.		
108	Dom mieszkalny	ul. Główna 42	mur., 3 ćw. XIX w.		
109	Dom mieszkalny	ul. Główna 43	mur., 3 ćw. XIX w.		
110	Dom mieszkalny	ul. Główna 45	mur., kon. XVIII w.		
111	Dom mieszkalny	ul. Główna 46	mur., kon. XVIII w.		
112	Dom mieszkalny	ul. Główna 48	mur., 1 ćw. XX w.		
113	Dom mieszkalny	ul. Główna 49	mur., ok. 1915 r.		

114	Dom mieszkalny	ul. Główna 54	mur., ok. 1915 r.	
115	Dom mieszkalny	ul. Główna 56	mur., pocz. XX w.	
116	Dom mieszkalny	ul. Główna 57	mur., poł. XIX w.	
117	Dom mieszkalny	ul. Główna 58	mur., ok. 1920 r.	
118	Dom mieszkalny	ul. Główna 61	mur., XIX/XX w.	
119	Dom mieszkalny	ul. Główna 63	mur., poł. XVIII w.	
120	Dom mieszkalny	ul. Główna 68	mur., ok. 1915 r.	
121	Dom mieszkalny	ul. Główna 72	mur., ok. 1920 r.	
122	Dom mieszkalny	ul. Główna 73	mur., poł. XIX w.	
123	Dom mieszkalny	ul. Główna 74	mur., poł. XIX w.	
124	Dom mieszkalny	ul. Główna 78	mur., 3 ćw. XIX w.	
125	Dom mieszkalny	ul. Główna 80	mur., 1815 r.	
126	Zabudowania gospodarcze	ul. Główna 80	kam./mur. szach., poł. XIX w.	
127	Dom mieszkalny	ul. Górna 1a	mur., XIX/XX w.	
128	Willa	ul. Górna 1b,	mur., XIX/XX w.	
129	Willa, obecnie szkoła	ul. Górna 1	mur. 4 ćw. XIX w.	nr 614/959/J z 17. 07. 1989 r.
130	Dom mieszkalny	ul. Górna 2	mur., XIX/XX w.	
131	Dom mieszkalny	ul. Górna 4	mur., 4 ćw. XIX w.	
132	Kamienica	ul. Górna 8	mur., XIX/XX w.	
133	Kamienica	ul. Górna 9	mur., XIX/XX w.	
134	Kamienica	ul. Graniczna 4	mur., kon. XIX w.	
135	Kamienica	ul. Graniczna 5	mur., kon. XIX w.	
136	Kamienica	ul. Groblowa 1, 2	mur., pocz. XX w.	
137	Kamienica	ul. Grunwaldzka 2,	mur., 2 poł. XIX w.	
138	Dom mieszkalny	ul. Grunwaldzka 3, 3a	mur., poł. XIX w.	
139	Kamienica	ul. Grunwaldzka 8	mur., 2 poł. XIX w.	
140	Zespół dawnej loży masońskiej	ul. Grunwaldzka 9 - 11	mur. 2 poł. XIX w.	nr 616/924/J oraz 617/924/J z 18. 07. 1988 r.
141	Dom mieszkalny	ul. Grunwaldzka 12	mur., pocz. XIX w.	
142	Kamienica	ul. Hutnicza 8	mur., 4 ćw. XIX w.	
143	Kamienica	ul. Hutnicza 13	mur., 4 ćw. XIX w.	
144	Kamienica	ul. Izerska 6,	mur., XIX/XX w.	
145	Zespół cegielni Alberta Augustina:	ul. Izerska 7	mur. ok. 1860/1895 r.	nr 616/1290/J z 9. 04. 1997 r.

	Budynek administracyjny Budynki magazynowe		mur. 1854-1930 r.		
146	Dom mieszkalny	ul. Izerska 12	mur., XIX/XX w.		
147	Most na Młynówce	ul. Jeleniogórska	mur., 1861 r.		
148	Kamienica	ul. Jeleniogórska 1	mur., 3ćw. XIX w.		
149	Kamienica	ul. Jeleniogórska 2	mur., 3 ćw. XIX w.		
150	Kamienica	ul. Jeleniogórska 3	mur., 1 ćw. XX w.		
151	Dawny zajazd	ul. Jeleniogórska 4	mur., XIX/XX w.		
152	Kamienica	ul. Jeleniogórska 7	mur., 1908 r.		
153	Kamienica	ul. Jeleniogórska 8	mur., 1ćw. XX w.		
154	Kamienica	ul. Jeleniogórska 9	mur., 2 ćw. XIX w.		
155	Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 17	mur., 1844 r.		
156	Dom mieszkalny	ul. Jeleniogórska 18	mur. szach. 1750 r.	nr 617/1502 z 25. 01. 1966 r.	
157	Kościół ewangelicko - augsburski pw. św. Trójcy	al. Kombatantów 1	mur. XIV, XV, XIX w.	nr 609/499/J z 12. 10. 1977 r.	
158	Zespół willi złożony z willi i oficyny gospodarczej oraz otaczającego parku wraz z ceglany murem i żeliwną bramą	al. Kombatantów 2 i 2a	1874 r.	nr 93/A/02 z 09. 08. 2002 r.	
159	Dom mieszkalny	al. Kombatantów 4	mur. XIX/XX w.		
160	Dom mieszkalny	al. Kombatantów 10	mur. szach., poł. XIX w.		
161	“Zameczek“ tzw. Dom Górski, obecnie szkoła muzyczna	al. Kombatantów 11	XIX/XX w.	nr 618/1046/J z 10. 08. 1990 r.	
162	Park "Kamienna Góra"	al. Kombatantów – Sybiraków	zał. XIX w.	nr 613/678/J z 12. 06. 1981 r.	
163	Kamienica	ul. Kopernika 1	mur., 4 ćw. XIX w.		
164	Kamienica	ul. Kopernika 3	mur., 1 ćw. XX w.		
165	Kamienica	ul. Kopernika 4	mur., 1 ćw. XX w.		
166	Kamienica	ul. Kopernika 5	mur., 1ćw. XX w.		
167	Kamienica	ul. Kopernika 6	mur., lata 20-te XX w.		
168	Kamienica	ul. Kopernika 10	mur., lata 20-te XX w.		
169	Kamienica	ul. Kopernika 11	mur., ok. 1910 r.		
170	Kamienica	ul. Kopernika 12	mur., ok. 1910 r.		
171	Kamienica	ul. Kopernika 13	mur., ok. 1910 r.		
172	Kamienica	ul. Kopernika 14	mur., ok. 1910 r.		
173	Kamienica	ul. Kopernika 33	mur., 1 ćw. XX w.		

174	Kamienica	ul. Kopernika 34	mur., lata 20-te XX w.		
175	Kamienica	ul. Kopernika 35	mur., ok. 1910 r.		
176	Kamienica	ul. Kopernika 36	mur., ok. 1910 r.		
177	Kamienica	ul. Kopernika 37	mur., ok. 1910 r.		
178	Kamienica	ul. Kopernika 38	mur., ok. 1910 r.		
179	Kamienica	ul. Kopernika 39	mur., ok. 1910 r.		
180	Kamienica	ul. Kopernika 40	mur., ok. 1910 r.		
181	Kamienica	ul. Kopernika 41	mur., ok. 1910 r.		
182	Kamienica	ul. Kopernika 42	mur., ok. 1910 r.		
183	Kamienica	ul. Kopernika 43	mur., lata 20-te XX w.		
184	Kamienica	ul. Kopernika 44	mur., ok. 1910 r.		
185	Kamienica	ul. Kopernika 46	mur., lata 20-te XX w.		
186	Transformator	ul. Kościuszki	kam./mur., pocz. XX w.		
187	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 1	mur., XIX/XX w.		
188	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 2	mur., XIX/XX w.		
189	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 3	mur., XIX/XX w.		
190	MDK	ul. Kościuszki 4	mur., XIX/XX w.		
191	Budynek przemysłowy	ul. Kościuszki 7	mur., XIX/XX w.		
192	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 10	mur., 1899-1900 r.		
193	Dom mieszkalny	ul. Kościuszki 11	mur., pocz. XX w.		
194	Willa Augustina	ul. Kościuszki 26	mur., 1899-1900 r.		
195	Kamienica	ul. Leśna 10	mur., 1 ćw. XX w.		
196	Kamienica	ul. Leśna 25	mur., 1 ćw. XX w.		
197	Kamienica	ul. Leśna 25a	mur., 1 ćw. XX w.		
198	Dom mieszkalny	ul. Leśna 28	mur., pocz. XX w.		
199	Kamienica	ul. Leśna 29	mur., 1 ćw. XX w.		
200	Dom mieszkalny	ul. Leśna 33	mur., 1 ćw. XX w.		
201	Dom mieszkalny	ul. Leśna 34	mur., 1 ćw. XX w.		
202	Dom mieszkalny	ul. Leśna 36	mur., 1 ćw. XX w.		
203	Dom mieszkalny	ul. Leśna 37	mur., kon. XIX w.		
204	Dom mieszkalny	ul. Leśna 39	mur., 1 ćw. XX w.		
205	Dom mieszkalny	ul. Leśna 43	mur., 1 ćw. XX w.		
206	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44	mur., 1 ćw. XX w.		

207	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44a	mur., 1 ćw. XX w.		
208	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44b	mur., 1 ćw. XX w.		
209	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44c	mur., 1 ćw. XX w.		
210	Dom mieszkalny	ul. Leśna 44d	mur., 1 ćw. XX w.		
211	Dom mieszkalny	ul. Leśna 48	mur., 1 ćw. XX w.		
212	Dom mieszkalny	ul. Leśna 51	mur., 1 ćw. XX w.		
213	Dom mieszkalny	ul. Leśna 55	mur., 1 ćw. XX w.		
214	Ruina wieży kościoła Trójcy Świętej	pl. Lompy	mur. 1 poł. XIV w. 1857-1860	nr 608/97 z 03. 12. 1949 r.	
215	Dawne Gimnazjum	pl. Lompy 1	mur. 1591,1752, XX w.	nr 619/965/J z 17. 07. 1989 r.	
216	Dom mieszkalny	ul. Lwówecka 3,	mur., pocz. XX w.		
217	Dom mieszkalny	ul. Lwówecka 3a	mur., pocz. XX w.		
218	Kamienica	ul. Lwówecka 4	mur., pocz. XX w.		
219	Kamienica	ul. Lwówecka 6	mur., pocz. XX w.		
220	Willa	ul. Lwówecka 10	mur., 1906 r.		
221	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Łąkowa 1, 2, 5, 8, 9, 10	mur., lata 20-te XX w.		
222	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Łukasiewicza 1-24	mur., lata 20-te XX w.		
223	Kamienica	ul. Łużycka 2	mur., lata 20-te XX w.		
224	Kamienica	ul. Łużycka 5	mur., kon. XIX w.		
225	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 6	mur., lata 20-te XX w.		
226	Kamienica	ul. Łużycka 9	mur., lata 20-te XX w.		
227	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 17	drew./mur., pocz. XX w.		
228	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 18	mur., lata 20-te XX w.		
229	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 23	mur., pocz. XX w.		Budynek wykreślony z GEZ Karta przechowywana w archiwum urzędu
230	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 27	mur., pocz. XX w.		
231	Kamienica	ul. Łużycka 27a	mur., pocz. XX w.		
232	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 28	mur., lata 20-te XX w.		
233	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 30	mur., lata 20-te XX w.		
234	Kamienica	ul. Łużycka 31a	mur., lata 20-te XX w.		
235	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 41a	mur., pocz. XX w.		
236	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 41c	mur., pocz. XX w.		
237	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 46a	mur., pocz. XX w.		

238	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 46b	mur., pocz. XX w.		
239	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 47	mur., pocz. XX w.		
240	Dom mieszkalny	ul. Łużycka 48	mur., pocz. XX w.		
241	Kamienica	pl. 3-go Maja 1	mur., 1909 r.		
242	Kamienica	pl. 3-go Maja 2	mur., pocz. XX w.		
243	Kamienica	pl. 3-go Maja 3	mur., pocz. XX w.		
244	Kamienica	pl. 3-go Maja 4	mur., pocz. XX w.		
245	Kamienica	pl. 3-go Maja 4a	mur., ok. 1910 r.		
246	Kamienica	pl. 3-go Maja 5	mur., pocz. XX w.		
247	Kamienica	pl. 3-go Maja 6	mur., pocz. XX w.		
248	Kamienica	pl. 3-go Maja 7	mur., pocz. XX w.		
249	Kamienica	pl. 3-go Maja 8	mur., 1909 r.		
250	Kamienica	pl. 3-go Maja 10	mur., 2 poł. XX w.		
251	Kamienica	pl. 3-go Maja 11	mur., 2 poł. XX w.		
252	Budynek Sądu Rejonowego	pl. 3-go Maja 12	mur. 1899 r.	nr 610/1084/J z 6. 09. 1991 r.	
253	Kamienica	pl. 3-go Maja 13	mur., poł. XX w.		
254	Kamienica	pl. 3-go Maja 16	mur., pocz. XX w.		
255	Szkoła	ul. Mickiewicza 1	mur., 1 ćw. XX w.		
256	Budynek przemysłowy	ul. Mickiewicza 1a	mur. pocz. XX w.		
257	Willa	ul. Mickiewicza 1b	mur., XIX/XX w.		
258	Willa	ul. Mickiewicza 1c	mur., 1 ćw. XX w.		
259	Budynek	ul. Mickiewicza 2	mur., 1 ćw. XX w.		
260	Willa	ul. Mickiewicza 3	mur., 1906 r.		
261	Willa, Dom "Villa Sanssouci"	ul. Mickiewicza 4	mur., pocz. XX w.		
262	Willa	ul. Mickiewicza 5	mur., pocz. XX w.		
263	Willa	ul. Mickiewicza 6	mur., 1908 r.		
264	Dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 7	mur., poł. XIX w.		
265	Kamienica	ul. Mickiewicza 8	mur., pocz. XX w.		
266	Kamienica	ul. Mickiewicza 9	mur., pocz. XX w.		
267	Kamienica	ul. Mickiewicza 12	mur., pocz. XX w.		
268	Kamienica	ul. Mickiewicza 13	mur., pocz. XX w.		
269	Kamienica	ul. Mickiewicza 14	mur., 1908 r.		
270	Kamienica	ul. Mikołaja 1	mur., poł. XIX w.		

271	Kamienica	ul. Mikołaja 1a	mur., 2 poł. XIX w.		
272	Kamienica	ul. Mikołaja 2	mur., poł. XIX w.		
273	Kamienica	ul. Mikołaja 3	mur., XVIII w., przeb. XIX		
274	Kamienica	ul. Mikołaja 22	mur., XVIII w., przeb. XIX		
275	Kamienica	ul. Mikołaja 23	mur., XVIII w., przeb. XIX		
276	Kamienica	ul. Mikołaja 24, 24a	mur., XVII - XVIII w., przeb. XIX w.		
277	Mur ogrodu oliwnego Magdalenek	ul. Mostowa	kam./mur., XVIII-XIX w.		
278	Dom mieszkalny	al. Niepodległości 1	mur. szach. pocz. XIX w.		Wykreślony z GEZ Zarządzeniem nr 53/2022 z 05.04.2022 r.
279	Budynek gospodarczy	al. Niepodległości	mur., kon. XIX w. – pocz. XX w.		
280	Dom mieszkalny	al. Niepodległości 12	mur., pocz. XX w.		
281	Dom mieszkalny	al. Niepodległości 21	mur. szach., pocz. XIX w.		
282	Kamienica	pl. Okrzei 6	mur., ok. 1920 r.		
283	Kamienica	pl. Okrzei 7	mur., 1911 r.		
284	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Parkowa 1-2, 7-18	mur., lata 20-te XX w.		
285	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 2	mur., 2 poł. XIX w.		
286	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 3	mur., 2 poł. XIX w.		
287	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 4	mur., 2 poł. XIX w.		
288	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza 4b	mur., poł. XIX w.		
289	Dom mieszkalny	ul. Piramowicza	mur., kon. XVIII w. – pocz. XIX w.		
290	Młyn dolny	ul. Emilii Plater	kam./mur. 2 poł. XIX w.		
291	Młyn	ul. Emilii Plater	kam./mur. 2 poł. XIX w.		
292	Fragmenty miejskich murów obronnych	ul. Podwale	XIV-XV w.	nr 605/96 z 3. 12. 1949 r.	
293	Więżenie	ul. Podwale	mur., XVI w.		
294	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Polna 3-44	mur., lata 20-te XX w.		
295	Kamienica	ul. Prusa 1	mur., pocz. XX w.		
296	Kamienica	ul. Przemysłowa 2	mur., 4 ćw. XIX w.		
297	Kamienica	ul. Przemysłowa 3a	mur., XIX/XX w.		

298	Budynek fabryczny	ul. Przemysłowa 4, 4a	mur. XIX/XX w.	
299	Budynek przemysłowy	ul. Przemysłowa 5	mur., XIX/XX w.	
300	Dom mieszkalny	ul. Maciejka Rataja 2	mur., pocz. XX w.	
301	Kamienica	ul. Ratuszowa 2	mur. XVIII/XX w.	
302	Kamienica	ul. Ratuszowa 4	mur. XVII-XVIII w., przeb. XIX w.	
303	Kamienica	ul. Ratuszowa 6	mur. kon. XX w.	
304	Kamienica	ul. Ratuszowa 8	mur. kon. XIX w.	
305	Transformator	ul. Robotnicza	mur., 3 ćw. XIX w.	
306	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 10	mur., 3 ćw. XIX w.	
307	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 14	mur., 3 ćw. XIX w.	
308	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 15	mur., XIX/XX w.	
309	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 16	mur., 1888 r.	
310	Kamienica	ul. Robotnicza 17	mur., 2 ćw. XIX w.	
311	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 17a	mur., 1 ćw. XX w.	
312	Dom mieszkalny	ul. Robotnicza 22	mur., 2 ćw. XIX w.	
313	Kamienica	ul. Robotnicza 22a	mur., 1919 r.	
314	Kamienica	ul. Różana 6	mur., 1 ćw. XX w.	
315	Kamienica	ul. Różana 7	mur., XIX/XX w.	
316	Kamienica	ul. Różana 8	mur., XIX/XX w.	
317	Kamienica	ul. Różana 9	mur., XIX/XX w.	
318	Kamienica	ul. Różana 10	mur., ok. 1910 r.	
319	Dom mieszkalny	ul. Różana 19	mur., kon. XIX w.	
320	Kościół parafialny pw. NMP	ul. Różana 21	1832 r.	nr 622/846 z 14. 02. 1961 r.
321	Kaplica grobowa	ul. Różana 2	mur. XIX w.	
322	Plebania	ul. Różana 21	mur., poł. XVIII w.	
323	Dom mieszkalny	ul. Różana 22	mur., kon. XIX w.	
324	Dom mieszkalny	ul. Różana 24	mur., kon. XIX w.	
325	Dom mieszkalny	ul. Różana 32	mur., kon. XIX w.	
326	Dom mieszkalny	ul. Różana 35	mur. kon. XIX w.	
327	Dom mieszkalny	ul. Rybacka 1	mur., 1 poł. XIX w.	
328	Dom mieszkalny	ul. Rybacka 7	mur., 1 poł. XIX w.	
329	Dom mieszkalny	ul. Rybacka 8	mur., 1 poł. XIX w.	
330	Dawny budynek Młynu średniego	ul. Rybacka 21	mur., 1 poł. XIX w.	

331	Ratusz	Rynek	mur. 1538-1543, XVIII w.	nr 606/81 z 29. 03. 1949 r.	
332	Wieża starego ratusza tzw. "Kramarska"	Rynek - Sukiennice	mur. XIII rest. 1978 r.	nr 611/1240 z 1. 03. 1965 r.	
333	Kamienica	ul. Rynek 4	mur., XVIII w.		
334	Kamienica	ul. Rynek 5	mur., XVI/XVII w., przeb. XIX w.		
335	Kamienica	ul. Rynek 6	mur., XVIII w. przeb. XIX w.		
336	Kamienica	ul. Rynek 11	mur., XVI/XVII w., przeb. XIX w.		
337	Kamienica	ul. Rynek 12	mur., 2 poł. XVI w., przeb. XIX i XX w.		
338	Kamienica	ul. Rynek 13	mur., 2 poł. XIX w.		
339	Budynki dawnej Rzeźni	ul. Rzemieślnicza	mur., kon XIX w.		
340	Transformator	ul. Rzemieślnicza	mur., pocz XX w.		
341	Willa	ul. Sikorskiego 11	mur., 1 poł. XX w.		
342	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 12	mur., 1 poł. XX w.		
343	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 13	mur., 1 poł. XX w.		
344	Dom mieszkalny	ul. Sikorskiego 14	mur., 1 poł. XX w.		
345	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Sikorskiego 1-3, 11-14	mur., 1 poł. XX w.		
346	Budynek Komisariatu Policji	ul. Sikorskiego 4	mur., lata 20 – te XX w.		
347	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Skłodowskiej 1-10	mur., lata 20-te XX w.		
348	Kamienica	ul. Słowackiego 4	mur., kon. XIX w.		
349	Kamienica	ul. Słowackiego 5	mur., kon. XIX w.		
350	Kamienica	ul. Słowackiego 6	mur., lata 20-te XX w.		
351	Kamienica	ul. Słowackiego 10	mur., 4 ćw. XIX w.		
352	Kamienica	ul. Słowackiego 11 i 12	mur., 4 ćw. XIX w.		
353	Kamienica	ul. Słowackiego 14 i 15	mur., 4 ćw. XIX w.		
354	Kamienica	ul. Słowackiego 15a i 15b	mur., 4 ćw. XIX w.		
355	Kamienica	ul. Słowackiego 16	mur., 4 ćw. XIX w.		
356	Kamienica	ul. Słowackiego 17	mur., 4 ćw. XIX w.		
357	Kamienica	ul. Słowackiego 18	mur., 4 ćw. XIX w.		
358	Kamienica	ul. Słowackiego 19	mur., kon. XIX w.		
359	Kamienica	ul. Słowackiego 20	mur. lata 20-te XX w.		
360	Kamienica	ul. Słowackiego 22	mur., lata 20-te XX w.		

361	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Spacerowa 1-6	mur., lata 20-te XX w.		
362	Kamienica	ul. Spółdzielcza 12	mur., 2 poł. XIX w.		
363	Kamienica	ul. Spółdzielcza 13	mur., 2 poł. XVIII w., przeb. XIX i XX w.		
364	Kamienica	ul. Spółdzielcza 14	mur., 2 poł. XVIII-pocz. XIX w.		
365	Kamienica	ul. Spółdzielcza 15	mur., 2 poł. XVIII- pocz. XIX w.		
366	Kamienica	ul. Spółdzielcza 16	mur., 2 poł. XVIII- pocz. XIX w.		
367	Kamienica	ul. Spółdzielcza 17	mur., XVIII,	nr 620/1096/J z 27. 01. 1992 r.	
368	Dom "Pod Okrętem"	ul. Stara 1	mur., kon. XVIII w., odb. 1972 r.	nr 604/95 z 3. 12. 1949 r.	
369	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 3a	mur., poł. XIX w.		
370	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 10a	mur., pocz. XX w.		
371	Dom mieszkalny i budynek gospodarczy	ul. Starolubańska 11	mur., kon. XIX w.		Wykreślony z GEZ Zarządzeniem nr 53/2022 z 05.04.2022 r.
372	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 13a	mur., pocz. XX w.		
373	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 30a	mur., pocz. XX w.		
374	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 32	mur., pocz. XX w.		
375	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 37a	mur., 1908 r.		
376	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 40	mur., 1897 r.		
377	Dom mieszkalny	ul. Starolubańska 41	mur., pocz. XX w.		
378	Dom mieszkalny	ul. Stawowa 4	mur., kon. XIX – pocz. XX w.		
379	Spichlerz miejski tzw. "Dom Solny"	pl. Strażacki	XVI w.	nr 156/A/03 z 10. 6. 2003 r.	
380	Dom mieszkalny	pl. Strażacki 5	mur., pocz. XIX w., XX w.		
381	Dom mieszkalny	ul. Strzelecka 2	mur., XIX/XX w		
382	Kamienica	pl. Szarych Szeregów 4	mur., XIX/XX w.		
383	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 4	mur., kon. XVIII, XIX/XX w.		
384	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 5	mur., 1788 r.		
385	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 6	mur., kon. XVIII/XIX.		
386	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 7	mur., kon. XVIII, XIX/XX		

			w.	
387	Dom mieszkalny	ul. Szkolna 8	kon. XVIII, XIX/XX w.	
388	Kościół parafialny pw. Trójcy Świętej wraz z działką i ogrodzeniem	ul. Szymanowskiego 1	1857-1861 r	nr 45/A/01 z 01.02.2001 r.
389	Kamienica	pl. Śląski 4	mur., kon. XIX w.	
390	Kamienica	pl. Śląski 6	mur., kon. XIX w.	
391	Dom mieszkalny	pl. Śląski 7	mur., kon. XIX w.	
392	Kamienica	ul. Tkacka 7	mur., 2 poł. XVIII w., przeb. XIX, XX w.	
393	Kamienica	ul. Tkacka 8	mur., 1 poł. XVIII w., przeb. XIX, XX w.	
394	Kamienica	ul. Tkacka 9	mur., XVIII w.	
395	Kamienica	ul. Tkacka 10	mur., 1 poł. XVIII w., przeb. XIX, XX w.	
396	Kamienica	ul. Tkacka 11	mur., 1 poł. XVIII w., przeb. XIX w.	
397	Kamienica	ul. Tkacka 27	mur. ok. 1900 r.	nr 621/1288/J z 4. 04. 1997 r.
398	Kamienica	ul. Tkacka 28	mur., pocz. XIX w.	
399	Kamienica	ul. Tkacka 28a	mur., pocz. XIX w.	
400	Kamienica	ul. Tkacka 29	mur., XVII, XVIII w., przeb. XX w.	
401	Kamienica	ul. Torowa 1	mur., XIX/XX w.	
402	Kamienica	ul. Torowa 2	mur., XIX/XX w.	
403	Kamienica	ul. Torowa 3	mur., 1907 r.	
404	Dom mieszkalny	ul. Torowa 12	mur., pocz. XX w.	
405	Dom mieszkalny	ul. Torowa 16	mur., pocz. XX w.	
406	Budynek mieszkalny	ul. Warszawska 2	mur. kon. XIX w.	nr 623/1172/J z 22. 07. 1994 r.
407	Kamienica	ul. Warszawska 3	mur., 1907 r.	
408	Kamienica	ul. Warszawska 4	mur., pocz. XX w.	
409	Kamienica	ul. Warszawska 5	mur., pocz. XX w.	
410	Kamienica	ul. Warszawska 5a	mur., ok. 1910 r.	
411	Kamienica	ul. Warszawska 6	mur., XIX/XX w.	
412	Kamienica	ul. Warszawska 7	mur., 4 ćw. XIX w.	
413	Kamienica	ul. Warszawska 8	mur., 4 ćw. XIX w.	
414	Kamienica	ul. Warszawska 9	mur., 4 ćw. XIX w.	

415	Kamienica	ul. Warszawska 10	mur., 4 ćw. XIX w.	
416	Kamienica	ul. Warszawska 11	mur., XIX/XX w.	
417	Kamienica	ul. Warszawska 15	mur., 4 ćw. XIX w.	
418	Budynek przemysłowy	ul. Warszawska 15a	mur., 4 ćw. XIX w.	
419	Kamienica	ul. Warszawska 18	mur., 3 ćw. XIX w.	
420	Kamienica	ul. Warszawska 19	mur., 4 ćw. XIX w.	
421	Kamienica	ul. Warszawska 20	mur., 4 ćw. XIX w.	
422	Kamienica	ul. Warszawska 22	mur., 4 ćw. XIX w.	
423	Budynek przemysłowy	ul. Warszawska 23	mur., lata 20-te XX w.	
424	Kamienica	ul. Wąska 6	mur. poł. XIX w.	nr 624/1087/J z 7. 10. 1991 r.
425	Budynek gospodarczy	ul. Wiejska		
426	Zespół budynków mieszkalnych	ul. Włociańska 1-14	mur., lata 20-te XX w.	
427	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1	mur., ok. 1905 r.	
428	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1a	mur., ok. 1910 r.	
429	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1b	mur., ok. 1910 r.	
430	Kamienica	ul. Wojska Polskiego 1c	mur., ok. 1910 r.	
431	Kamienica	ul. Wojska polskiego 1d	mur., ok. 1910 r.	
432	Koszary	ul. Wojska Polskiego 2	mur. kon. XIX w.	
433	Kamienica	ul. Worcella 1	mur., pocz. XX w.	
434	Kamienica	ul. Worcella 2	mur., pocz. XX w.	
435	Kamienica	ul. Worcella 3	mur., pocz. XX w.	
436	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska 14	mur., 2 poł. XVIII w.	
437	Klasztor	ul. Wrocławska 17	mur., lata 20-te XX w.	
438	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska 18	mur., poł. XIX w.	
439	Dom mieszkalny	ul. Wrocławska 19	mur., poł. XIX w.	
440	Cmentarz komunalny, dawny ewangelicki	ul. Wrocławska dz. nr 5 AM 16 Obr. I	zał. ok. 1850 r.	nr 161/A/ 1-2/03 z 06. 06. 2003 r.
441	Dawny cmentarz komunalny	ul. Wrocławska dz. nr 20 AM 16 Obr. I	zał. ok. 1850 r.	nr 162/A/ 1-2/03 z 06. 06. 2003 r.
442	Kaplica cmentarna	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.	
443	Mur cmentarny	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.	
444	Brama cmentarna	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.	
445	Dom grabarza	ul. Wrocławska	mur. 1 poł. XIX w.	

446	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 1a	mur., XIX/XX w.		
447	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 2	mur., XIX/XX w.		
448	Dom mieszkalny	ul. Zamkowa 3	mur., XIX/XX w.		
449	Kamienica	ul. Zawidowska 2	mur., pocz. XX w.		
450	Kamienica	ul. Zawidowska 2a	mur., XIX/XX w.		
451	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 2c	mur., pocz. XX w.		
452	Dawny Szpital	ul. Zawidowska 3	mur. lata 20-te XX w.		
453	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 4a	mur., pocz. XX w.		
454	Willa	ul. Zawidowska 4b	mur., pocz. XX w.		
455	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 5	mur., XVIII/XIX, XX w.		
456	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 13 i 13a	mur., 1708 r.		Część budynku Zawidowska 13 wyburzona
457	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 14	mur., 4 ćw. XIX w.		
458	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 22	mur., pocz. XX w.		
459	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 22a	mur., pocz. XX w.		
460	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 23a	mur., lata 20-te XX w.		
461	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 27	mur., pocz. XX w.		
462	Dom mieszkalny	ul. Zawidowska 30	mur.,		
463	Kamienica	ul. Zawidowska 31a	mur., 1909 r.		
464	Willa	ul. Zawidowska 37	mur., pocz. XX w.		
465	Kamienica	ul. Zgorzelecka 10	mur., XIX/XX w.		
466	Kamienica	ul. Zgorzelecka 13	mur., XIX/XX w.		
467	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 14	mur., pocz. XX w.		
468	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 15	mur., lata 20-te XX w.		
469	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 16	mur., pocz. XX w.		
470	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 17	mur., poł. XIX w.		
471	Kamienica	ul. Zgorzelecka 21	mur., ok. 1910 r.		
472	Kamienica	ul. Zgorzelecka 22	mur., XIX/XX w.		
473	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 24	mur., XIX/XX w.		
474	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 31	mur., lata 20-te XX w.		
475	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 33	mur., XIX/XX w.		
476	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 37	mur., XIX/XX w.		

477	Dom mieszkalny	ul. Zgorzelecka 47-49	mur., pocz. XX w.		
478	Kamienica	ul. Grunwaldzka 7	mur., XIX/XX w.		

Załącznik nr 2 do Programu Opieki nad Zabytkami
dla Miasta Lubań na lata 2022-2025

WYKAZ KART ADRESOWYCH STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH OBJĘTYCH GMINNĄ EWIDENCJĄ ZABYTKÓW MIASTA LUBAŃ

Nr stanowiska w miejscowości	Nr na obszarze	Numer obszaru	Funkcja obiektu	chronologia	Nr rejestru zabytków
1	1	79-12	nieokreślona	mezolit	
2	2	79-12	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
3	3	79-12	śląd osadnictwa	neolit	
4	4	79-12	nieokreślona	epoka brązu, halsztat, OWR, średniowiecze	
5	5	79-12	cmentarzysko	epoka brązu III	
6	6	79-12	cmentarzysko	epoka brązu III	
7	7	79-12	śląd osadnictwa	nieokreślona	
8	8	79-12	nieokreślona	OWR 364-455	
9	9	79-12	nieokreślona	wczesne średniowiecze	
10	10	79-12	skarb	wczesne średniowiecze	
11	11	79-12	nieokreślona	średniowiecze	
12	12	79-12	nieokreślona	średniowiecze	
13	13	79-12	osada	późne średniowiecze	
14	14	79-12	osadnictwo miejskie	późne średniowiecze XIV-XV	
15	15	79-12	studnia kamienna	późne średniowiecze XIV-XV	
16	16	79-12	cmentarzysko	nieokreślona	
17	26	79-12	osada	późne średniowiecze	
18	34	79-12	osada	późne średniowiecze	
19	35	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
20	36	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
21	37	79-12	osada	późne średniowiecze	
22	38	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
23	39	79-12	osada	późne średniowiecze	
24	40	79-12	osada	późne średniowiecze	
25	41	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
26	42	79-12	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	
27	43	79-12	osada	późne średniowiecze	
28	44	79-12	osada	późne średniowiecze	

29	45	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
30	46	79-12	osada	późne średniowiecze	
31	47	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
32	48	79-12	osada	późne średniowiecze	
33	49	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
34	50	79-12	osada	późne średniowiecze	
35	51	79-12	osada	późne średniowiecze	
36	52	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
37	53	79-12	osada	późne średniowiecze	
38	54	79-12	osada	późne średniowiecze	
39	55	79-12	osada	późne średniowiecze	
40	56	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
41	57	79-12	osada	późne średniowiecze	
42	58	79-12	osada	późne średniowiecze	
43	59	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
44	60	79-12	osada	późne średniowiecze	
45	61	79-12	ślad osadnictwa	pradzieje	
45	61	79-12	osada	późne średniowiecze	
46	62	79-12	osada	późne średniowiecze	
47	63	79-12	osada	późne średniowiecze	
48	64	79-12	osada	późne średniowiecze	
49	74	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
50	75	79-12	ślad osadnictwa	późne średniowiecze	
51	76	79-12	osada	późne średniowiecze	
52	77	79-12	osada	późne średniowiecze	
53	78	79-12	osada	późne średniowiecze	
54	87	79-12	osada	późne średniowiecze	
55	88	79-12	osada	późne średniowiecze	
56	89	79-12	osada	późne średniowiecze	
57	90	79-12	osada	późne średniowiecze	
58	91	79-12	osada	późne średniowiecze	
59	103	79-12	szubienica, ruiny	średniowiecze, okres nowożytny, XV w.	nr 247/A/ 2003 z 31.12.2003 r.

Załącznik nr 3 do Programu Opieki nad Zabytkami
dla Miasta Lubań na lata 2022-2025

**UCHWAŁA NR LII/296/2010
RADY MIASTA LUBAŃ**

z dnia 29 czerwca 2010 r.

w sprawie określenia zasad i trybu udzielania dotacji z budżetu gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, usytuowanych w granicach administracyjnych Gminy Miejskiej Lubań i będących własnością podmiotów niezaliczanych do sektora finansów publicznych

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zmianami), w związku z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1566 ze zmianami) Rada Miasta Lubań uchwala, co następuje:

§ 1.

Dotacją mogą być objęte obiekty wpisane do rejestru zabytków

§ 2.

1. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- 2) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- 3) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki
- 4) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- 5) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- 6) modernizację instalacji elektrycznej i budowa instalacji alarmowej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- 7) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- 8) uzupełnienie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- 9) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowych układu parku lub ogrodu,
- 10) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 1-9,
- 11) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

2. W szczególnie uzasadnionych przypadkach dotacja może finansować nakłady obejmujące:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;

- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz.

§ 3.

Dotacja może być udzielona osobie fizycznej, prawnej lub innej jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

§ 4.

1. Dotacja na prace, o których mowa w § 2, może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru.
2. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną lub artystyczną albo jeżeli stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

§ 5.

1. Ubiegający się o dotację składa Burmistrzowi Miasta Lubań wniosek o dotację wg wzoru stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszej uchwały, a po zakończeniu realizacji zadania składa Burmistrzowi sprawozdanie z wykorzystania dotacji wg wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do niniejszej uchwały.
2. Do wniosku o udzielenie dotacji dołącza się:
  - 1) dokument potwierdzający posiadanie przez wnioskodawcę tytułu prawnego do zabytku,
  - 2) decyzję o wpisie zabytku do rejestru zabytków,
  - 3) pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac, które mają być przedmiotem dotacji,
  - 4) pozwolenie na budowę, jeżeli prace wymagają uzyskania takiego pozwolenia,
  - 5) kosztorys prac z uwzględnieniem cen zakupu materiałów niezbędnych do ich przeprowadzenia.

§ 6.

Realizacja wniosków uzależniona będzie od wysokości środków finansowych planowanych na dany rok budżetowy w uchwale budżetowej na ochronę i konserwację zabytków.

§ 7.

Burmistrz Miasta Lubań przekazuje dotację w oparciu o uchwałę Rady Miasta Lubań określającą podmiot dotowany, wysokość dotacji oraz jej przeznaczenie, na podstawie zawartej z dotowanym podmiotem umowy, która zawiera:

- 1) zakres planowanych prac i termin ich realizacji,
- 2) wysokość udzielonej dotacji oraz termin i tryb jej płatności,
- 3) tryb kontroli wykonania umowy,
- 4) sposób i termin rozliczenia dotacji,
- 5) warunki i sposób zwrotu niewykorzystanej dotacji albo dotacji wykorzystanej niezgodnie z przeznaczeniem.

§ 8.

1. Podmiot dotowany zwraca całość otrzymanej dotacji oraz traci prawo do ubiegania się o dotację z budżetu Gminy Miejskiej Lubań przez kolejne 5 lat w przypadku:
  - 1) wykorzystania dotacji niezgodnie z umową,
  - 2) nierozliczenia dotacji w terminie określonym w umowie.

§ 9.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Lubań.

§ 10.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego.

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr LII/296/2010
Rady Miasta Lubań
z dnia 29 czerwca 2010 r.
[Zalacznik1.doc](#)

Załącznik nr 1

Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LII/296/2010
Rady Miasta Lubań
z dnia 29 czerwca 2010 r.
[Zalacznik2.doc](#)

Załącznik nr 2

Przewodnicząca Rady

Małgorzata Grzesiak

Załącznik nr 1 do Uchwały
nr LII/296/2010
Rady Miasta Lubań
z dnia 29.06.2010r.

**Wniosek o udzielenie w roku .....
z budżetu Gminy Miasta Lubań**

**dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku
wpisanym do rejestru zabytków**

WNIOSKODAWCA:

Nazwa wnioskodawcy : .....
Forma organizacyjno-prawna: .....
Adres zamieszkania osoby fizycznej lub siedziby jednostki: organizacyjnej, będącej
wnioskodawcą: .....
Tef. , faks .....
Numer konta bankowego wnioskodawcy: .....
Osoby uprawnione do reprezentowania podmiotu i zawierania umów
.....
.....

DANE ZABYTKU

Adres położenia lub przechowywania zabytku: .....
Określenia zabytku: .....
Tytuł prawny wnioskodawcy do zabytku: .....
Wpis w księdze rejestru pod numerem .....
Nieruchomość ujawniona w księdze wieczystej KW nr .....
w Sadzie Rejonowym .....

OKREŚLENIE WYSOKOŚCI DOTACJI, O KTÓRĄ UBIEGA SIĘ WNIOSKODAWCA

Całkowity koszt prac objętych wnioskiem .....
Kwota dotacji .....
środki własne .....
Środki pochodzące z innych źródeł (wskazać, z jakich) .....
.....

INFORMACJE O PRACACH LUB ROBOTACH PRZY ZABYTKU

Zakres prac, które mają być objęte dotacją .....
.....
Termin przeprowadzenia prac objętych wnioskiem .....
Pozwolenie na prowadzenie prac: z dnia ..... - l.dz. ....
Pozwolenie na budowę: z dnia ..... - l.dz. ....

TERMINY

Termin przekazania dotacji .....
Termin rozpoczęcia prac .....

Załącznik nr 2 do Uchwały
nr LII/296/2010
Rady Miasta Lubań
z dnia 29.06.2010r.

Sprawozdanie
z wykorzystania dotacji udzielonej z budżetu Gminy Lubań
na prace ..... przy zabytku .....
wpisanym do rejestru zabytków

Dotację przekazano na podstawie uchwały Rady Miasta Lubań nr .....
z dnia ..... umowy nr ..... z dnia .....

DANE PRZEDMIOTU ROZLICZAJĄCEGO DOTACJĘ;

Nazwa podmiotu .....

Dokładny adres .....

Forma organizacyjno-prawna .....

Osoby uprawnione do reprezentowania podmiotu .....

.....

**WYKAZ WYKONANYCH PRAC LUB ROBÓT BUDOWLANYCH, EWENTUALNIE
PRZYCZYNY ICH NIEWYKONANIA**

.....

.....

.....

.....

ROZLICZANIE KOSZTU REALIZACJI ZADANIA

Całkowity koszt ..... w tym z;

1. dotacji .....

2. środków własnych .....

3. innych źródeł (podać jakich) .....

**ZESTAWIENIE RACHUNKÓW I FAKTUR FINANSOWYCH Z PRYZNANEJ
DOTACJI Z PODANIEM:** numeru faktury, rachunku, numer pozycji w księgach, daty,
określeniem wydatku, kwoty, w tym pochodzącej z dotacji.

ZAŁĄCZNIKI:

1. Protokół odbioru prac

2. Poświadczone za zgodność z oryginałem kserokopie faktur

3. Kosztorys powykonawczy

Podpis osoby upoważnionej do składania oświadczeń woli:

.....

.....